

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

DÖNEM PROJESİ

**SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME İLKELERİ AÇISINDAN
ESKİŞEHİR'DE KENT YÖNETİMİ**

Selenge YAŞAR

GAYRİMENKUL GELİŞTİRME VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**ANKARA
2019**

Her Hakkı Saklıdır

ÖZET

Dönem Projesi

SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME İLKELERİ AÇISINDAN ESKİŞEHİR'DE KENT YÖNETİMİ

Selenge YAŞAR
Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ruşen KELEŞ

Yaşam alanının önemli bir kısmını oluşturan kentler, hayat akışını tüm düzenlemeleri ile doğrudan etkileyen bir niteliğe sahiptir. Trafik akışı, kent merkezinin konumlandırılma biçimi, iş alanlarının sektörel dağılımı ve konumlandırılması, mevcut veya yapılması planlanan yapı stoku, yeşil alanlar ve yeşil alanların miktarı, kişi başı elde edilen gelir ve daha çoğaltılabilecek birçok faktör insan yaşantısını doğrudan etkiler niteliktedirler. Sayılan gerekçeler herhangi bir kent yönetiminin önemini gün geçtikçe daha da artırmaktadır. Bu gerekçelerden yola çıkarak “Bir kent nasıl yönetilmelidir?” sorusu daha da önem kazanmaktadır. Soruya verilebilecek cevaplar oldukça uzun bir listeyi de beraberinde getirmektedir. Ancak, uygulama ve teori birbirinden oldukça farklı süreçlere sahiptir. Bu açıdan uygulamaya yönelik yapılacak bir araştırma, konuya ilişkin fikir oluşmasına katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir. Bu amaçla ödüllere sahip bir kent olması nedeniyle Eskişehir Büyükşehir Belediyesi örnek kent yönetimi olarak inceleme alanı olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin kent yönetimini, 2013 yılında yayımlanmış olduğu Stratejik Plan kapsamında, 2013-2016 yılları arasında gerçekleşen faaliyetlerinden hareketle sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesidir. Değerlendirme, Aalborg Şartı kapsamında başlatılan Avrupa Birliği'nin Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Kampanyası kapsamında geliştirilen modelin, üzerinde anlaşmaya varılan puanlama ölçütlerine göre yapılmıştır. Çalışmada, faaliyet raporlarında yayınlanan bütçe gerçekleştirmelerine ilişkin veriler bir çizelgede birleştirilmiş ve bu çizelgeden hareketle analiz yapılmıştır. Analizin sonucunda ulaşılan sonuçlar, puanlama ölçütlerini ve verilen puanları içeren bir çizelgede gösterilmiştir. Çalışmada, gayrimenkul geliştirme ve yönetimi bilimi açısından gayrimenkulün değerini belirleyen önemli bir etmen olan kent yönetimi, belirli bir puanlama sistemi üzerinden değerlendirilmiştir. Sonuç itibarıyla, Eskişehir Büyükşehir Belediyesine ait faaliyetlerin, sürdürülebilir kentsel gelişme açısından “Geniş Katılım” ve “Kaynak Tahsisi” ölçütlerine göre yapılan puanlamalardan eksik puan alarak yüz üzerinden seksen yedi seviyesinde değerlendirilmiştir.

Şubat 2018, 102 sayfa

Anahtar Kelimeler: Belediye, kent yönetimi, sürdürülebilir kentler, sürdürülebilir kent yönetimi ve Aalborg Şartı.

ABSTRACT

Term Project

URBAN MANAGEMENT IN ESKİŞEHİR FROM THE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT

Selenge YAŞAR
Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Real Estate Development and Management

Supervisor: Prof. Dr. Ruşen KELEŞ

The cities, which make up a large part of the living area, have a direct impact on the flow of life with all their arrangements. Traffic flow, the way the city center is positioned, the sectoral distribution and positioning of the business areas, the existing or planned building stock, the green areas and the amounts, the income per capita and many other factors that can be multiplied are directly affecting the experiences. The reasons are increasing the importance of any city administration day by day. How should a city be managed by these reasons? The question becomes even more important. The answers to the question bring along a very long list. However, practice and theory have quite different processes. An application-oriented research seems to give a general insight to this point. This situation requires an examination of an existing city administration. The selected example was decided as Eskişehir Metropolitan Municipality which is an award-winning municipality. The reason for the selection is the examination of the works of the municipality which is the subject of many awards.

The aim of this study is to evaluate the sustainability of the activities of Eskişehir Metropolitan Municipality between 2013-2016. This assessment is based on the scoring criteria agreed upon under the Aalborg Charter for the model developed under the European Union's Sustainable Cities and Towns Campaign. The evaluation covers the activities of the municipality until 2016 within the scope of the Strategic Plan published in 2013. In the evaluation, a table of budget expenditures made over the years was prepared and evaluated through the published activity reports. At the end of the evaluation, the results of the study were reported in a table containing the scoring criteria and the scores given. In terms of Real Estate Development and Management science, urban management, which is an important factor determining the value of real estate, has been evaluated on a certain scoring system. According to the results of the evaluation, the activities of the Eskişehir Metropolitan Municipality were evaluated in terms of sustainable urban development by receiving an incomplete score from the scores according to the criteria of Wide Participation and Resource Allocation, and evaluated at eighty-seven levels.

February 2018, 102 pages

Keywords: Municipality, urban management, sustainable urban, sustainable urban management and Aalborg Charter.

TEŐEKKÖR

Dönem projemin hazırlanmasında emeği geçen başta sayın danıŐmanım ve değerli hocam Prof. Dr. Ruşen KELEŞ (Ankara Üniwersitesi Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Anabilim Dalı) olmak üzere, birçok dersini aldığım her zaman yol gösterici, yapıcı tavsiyeleri ile proje aşamasına kadar gelmem için gerekli olan bilgiler ile donatılmamı sağlayan sayın hocam Prof. Dr. Harun TANRIVERMİŐ (Ankara Üniwersitesi Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Anabilim Dalı), değerli öğretim üyelerimizden sayın Doç. Dr. Menaf TURAN (Ankara Üniwersitesi Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Anabilim Dalı) ve son olarak hem eğitimimde, hem de projenin her aŐamasında desteklerini ve bilgilerini benimle paylaŐan sayın hocam Doç. Dr. Arzuhan Burcu GÖLTEKİN'e (Ankara Üniwersitesi Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Anabilim Dalı) saygı ve teŐekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Selenge YAŞAR

Ankara, Şubat 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
SİMGELER DİZİNİ	vvi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vivii
ÇİZELGELER DİZİNİ	viiiviii
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL TEMELLER ve YAKLAŞIMLAR.....	5
2.1 Kent, Kentleşme ve Kentleşme Eğilimi	5
2.2 Sürdürülebilir Kentleşme.....	10
2.2.1 Tarihsel gelişim süreci, düşünsel arka plan ve kuramsal yaklaşımlar.....	10
2.2.2 Kentsel sürdürülebilirlik göstergeleri	20
3. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME STRATEJİLERİ ve TEMEL ALANLAR	24
3.1 Amaç ve Gereklilikler	24
3.2 Katılımcılar ve Karar Vericiler (Aktörler).....	25
3.3 Sürdürülebilir Bir Kentleşme İçin Gerekli Temel Alanlar	26
3.4 Türkiye’de Sürdürülebilir Kentleşme.....	45
3.5 Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010–2023) (KENTGES)	47
3.6 Türkiye Belediyeler Birliği 2011 Raporu.....	47
3.7 Türkiye Belediyeler Birliği 2014 Raporu.....	53
3.8 Şehircilik Şurası 2017	61
4. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME İLKELERİ AÇISINDAN ESKİŞEHİR’DE KENT YÖNETİMİ.....	65
4.1 Eskişehir’in Sosyoekonomik Yapısı ve Kent Yönetimi	65
4.2 Türkiye’de Sürdürülebilir Kentleşme Bakımından Yapılan Faaliyetlerin Eskişehir Örneğinde Yorumu.....	69
4.3 Eskişehir Kent Yönetiminin Sürdürülebilir Kentsel Gelişme İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi.....	70
4.3.1 Bulgular.....	83
4.3.2 Temel alanlar bakımından analiz.....	86
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	90
KAYNAKLAR	96
EK Avrupa Vakfı Çalışması Kentsel Sürdürülebilirlik Gösterge Çizelgesi.....	98
ÖZGEÇMİŞ.....	102

SİMGELER DİZİNİ

Km	Kilometre
m ²	Metrekare

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
A.Ş.	Anonim Şirket
BM	Birleşmiş Milletler
CBS	Coğrafi Bilgi Sistemleri
ÇDP	Çevre Düzeni Planı
GPS	Küresel Yer Belirleme Sistemi
GPRS	Genel Paket Radyo Servisi
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
IULA-EMME	Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği
KENTGES	Kentsel Gelişme Stratejisi
KUDEB	Koruma Uygulama Denetim Büroları
MIT	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
SCADA	Merkezi Denetim ve Veri Toplama
TDK	Türk Dil Kurumu
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
UNDESA	Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
vd.	Ve Diğerleri
YG-21	Yerel Gündem 21
yy.	Yüz Yıl

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1 Sürdürülebilir bir kentsel atık sistemi	38
Şekil 3.2 Belediyelere göre personel sayıları	55
Şekil 3.3 Belediyelerde çalışan teknik personel oranları	56

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1 AB ülkelerinin üzerinde anlaşmaya vardığı temel özellikler.....	24
Çizelge 3.2 Dünyanın en pahalı kentleri	29
Çizelge 3.3 Dünyanın en hızlı büyüyen 10 kent merkezi	33
Çizelge 3.4 KENTGES amaç ve açıklama	48
Çizelge 3.5 Belediye sayıları ve anket katılım oranı.....	54
Çizelge 3.6 2014 yılı itibariyle belediyeler ve belediye sayıları	54
Çizelge 4.1 Eskişehir Büyükşehir Belediyesi yıllara göre harcamalar	79

1. GİRİŞ

Sürdürülebilirlik kavramının ilk olarak ortaya çıkışı Birleşmiş Milletler tarafından 5 Haziran 1972 tarihinde Stockholm’da toplanan “İnsan Çevresi Konferansı”nda gerçekleşmiştir. Konferansta, çevrenin kapasitesine değinilmiş, kaynak kullanımında gelecek kuşakların haklarına vurgu yapılmış ve ekonomik ve sosyal kalkınmanın çevreyle ilişkisi kurulmuştur. Konferans bu yönüyle, sürdürülebilirlik kavramının temelini atan ilk uluslararası konferans olma özelliğini kazanmıştır.

1983 yılında, Birleşmiş Milletler’in bünyesinde kurulan, “Çevre ve Kalkınma Komisyonu” çevre ve kalkınma konularının ve bunların birbirleriyle olan ilişkilerinin incelendiği “Ortak Geleceğimiz” raporunu yayınlamıştır. Bu rapor ile yoksulluğun kaldırılması, doğal kaynaklardan elde edilen yararın eşit dağılımı, nüfus kontrolü, kirlilikle mücadele ve çevreye duyarlı teknolojilerin kullanılması gibi sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda ortaya çıkan sorunlara çözüm bulunulmaya çalışılmıştır.

1992 yılında Rio de Janeiro’da yapılan Çevre ve Kalkınma Konferansı ile birlikte sürdürülebilirlik kavramı küresel ölçekte kabul görmeye başlamış ve daha sonrasında 1996 yılında İstanbul’da düzenlenen Habitat II Zirvesi’nin sonuç bildirgesinde bir kez daha kapsamlı bir şekilde gündeme gelmiştir. Ayrıca bu konferans ve bildirgeler sırasında geliştirilen Gündem 21 Eylem Planı, daha sonra uygulanacak olan çevre eylem planının kavramsal çerçevesini oluşturmuştur. Bu eylem planı, çevre ile sosyal ve ekonomik kalkınmanın birlikte düşünülmesine ve bu anlayışla hareket edilmesine yönelik bir eylem planıdır. Gündem 21 yaklaşımının bir sonucu olarak, Kyoto Protokolü’nün imzaya açılması, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu’nun kurulması gibi olumlu adımlar atılmıştır.

Sürdürülebilirlik kavramıyla birlikte insanlığın yapması gerekenler çok artmış gibi görünse de aslında insan kendi doğal ihtiyaçlarına baktığında bu gerekliliği daha net görebilecektir. Bugüne kadar sürdürülebilirlik, sadece temiz ve sağlıklı bir çevre arayışı ile başlamış olsa da aslında gelecek nesillere daha fazla kaynak aktarmak amacıyla

yapılması zorunlu olan ve dünyanın tek sahibinin insan olmadığını birlikte yaşanan diğer canlılarında varlığını kabul eden bir toplum bilincinin de aşılması konusunda yapılması gerekenlerin daha ince ayrıntılarda gizli olduğunu ortaya koymaktadır. Dünya genelinde sürdürülebilir olması gereken tüm yaşam faaliyetlerinin süreçlerine ayrı ayrı bakıldığında, hangi alanlarda sürdürülebilirlik sağlanması gerektiği, ne gibi tedbirler alınabileceği şeklinde birçok görüş ve akademik çalışma bulunmasına rağmen farklı disiplinlerin birbirleri ile tam bir entegrasyon sağlayamadığı ve bölgesel alanlarda sürdürülebilir çalışmalar yapılmadığı sürece sürdürülebilirlik için dünyanın zaman kaybedeceği gerçeği ortadadır.

Özellikle dünya üzerinde 1970'ler ve sonrasında İkinci Dünya Savaşı sonrası gözlemlenen bu sorunların giderilmesi amacıyla yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak öncelikle insan çevresini oluşturan en alttaki düzey olarak kentlere bakılması gerekmekte olduğu açıktır. Sürdürülebilirliğe en başta yerellik ve kendine özgü ihtiyaçlar açısından bakılması gerektiği ve en küçük basamak olan kentlerden başlanması gerektiği düşünüldüğünde kentleşme ve sürdürülebilirlik bir araya getirilerek bütünleşme sağlanmadığı sürece sürdürülebilirlik adına atılan birçok adım temelsiz ve sağlıklı bir yapı olarak görünmektedir. Bu durumda da insanlık için ortak bir gelecekte söz etmek mümkün olmayabilir.

Sürdürülebilir kentsel gelişme başlığı adı altındaki çalışmaların temeli 2000'li yılların başlarına dayanmaktadır. Bu çalışmalardan da anlaşılacağı üzere, sürdürülebilir kentsel gelişme kavramı içerisinde birçok farklı bölüm bulunmaktadır. Dolayısıyla çevresel, ekonomik ve sosyal boyutu olan bu kavram birçok farklı alanda ayrı ayrı incelenmeli ve tam bir bütünleşme sağlanmalıdır.

Literatüre bakıldığında çevresel ve sosyal yaşam kalitesinin ekonomik yapılabirliği sağladığı düşüncesine rastlanmaktadır (Tosun 2009). Yaşamı olanaklı kılan yerleşmelerin ve mekânların önemi vurgulanmaktadır (Yazar 2006). Ekonomik kaygıların çevre ve enerji ile ilgili kaygılarla uyumlu hale getirilmesi gerektiğini söyleyen bir tanım (Geenhuisan ve Nijkamp 1998) literatürde bulunmaktadır. Ancak yapılan araştırmada belirli bir kent ve kent yönetimi ölçeğinde bir değerlendirme çalışmasına rastlanmamıştır.

Bu çalışmada dünyanın ve ilgili otoritelerin tavsiyeleri ve gerçekleştirilen etkinlikler çerçevesinde ve çeşitli kaynaklara atfen öncelikle geçmişten bugüne sürdürülebilirlik kavramının nasıl geliştiği incelendikten sonra sürdürülebilirlik, kentleşme ve konuyla ilişkili olduğu düşünülen kavramlara ilişkin tanımlar getirilmeye çalışılmıştır. İnsanlara bilinç kazandırmanın bu yönden taşıdığı öneme de yer verilecek ve genel anlamda dünyada ve Türkiye'deki, fiziki olan ve olmayan etkinliklerden bahsedilecek, ilgili teorilere değinilmiştir. Teorinin özellikle üzerinde anlaşmaya vardığı genel kabul görmüş ilkeler temel alınarak yine genel kabul görmüş temel alanlar tartışılmıştır. Sonrasında mevcut veriden elde edilen bulgular belirtilecektir. Türkiye'de sürdürülebilirlik kapsamında Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin 2013 ve 2016 yılları arasındaki faaliyetleri AB'nin Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Kampanyasını başlatan Aalborg Şartı'nın puanlama sistemi çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Aalborg Şartı kapsamında yapılan değerlendirme deneysel bir çalışma olarak algılanmalıdır. Çalışma da, Eskişehir kent yönetiminin stratejik planları ve faaliyet raporlarından elde edilen bilgiler kullanılmıştır. Yapılan değerlendirmede Aalborg Şartı kriterlerine göre seksen yedi puan alan Eskişehir kent yönetimi sağlık ve sosyal yardım harcamalarının düşüklüğü ve kent konseyinin çalışmalarına ilişkin veri eksiklikleri sebebiyle eksik puan ile değerlendirilmiştir. Oldukça geniş bir faaliyet alanına sahip kent yönetimini tam olarak yansıtamamaktadır. Kararlara katılım süreci üzerine veri eksikliği söz konusudur. Bütçesinden sosyal harcamalara ayırdığı payın diğer kalemlere göre düşük olduğu gözlemlenen kent yönetiminin bu kadar çok sosyal faaliyeti gerçekleştirme iddiasında olması ile ayırmış olduğu bütçe rakamı arasında pozitif bir bağıntı kurulamamıştır. Detaylı değerlendirme sonuçları ve karşılaştırma, çalışmanın sonuç kısmında verilmiş ve bazı öneriler ortaya konulmuştur.

Çalışma bulguları beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmaya genel bir giriş yapıldıktan sonra, ikinci bölümde; kavramsal temeller ve yaklaşımlar başlığı altında konuya ilişkin kavramsal çerçeve çizilmiştir. Ayrıca, tarihsel süreç analiz edilmiş ve çalışma konusu ile ilgili kuramsal yaklaşımlara değinilmiştir. Üçüncü bölümde; sürdürülebilir kentleşme stratejilerine ilişkin yaklaşımlar ile amaç ve gereklilikleri, konuya taraf olan aktörler ve temel alanlar anlatılmıştır. Dördüncü bölümde; Türkiye'de kentsel gelişme stratejileri ile

ilgili olarak günümüze kadar olan dönemde yapılan çalışmalara ilişkin bilgiler verilmiştir. Bunun yanında, Eskişehir Belediyesinin sürdürülebilir kentsel gelişme ilkeleri açısından incelenebilmesi için kentin sosyoekonomik yapısı ve kent yönetimine ilişkin bilgileri ve puanlama tablosunu ve çalışmanın bulgular kısmını da içermektedir. Sürdürülebilir bir kentsel gelişme için gerekli olduğu düşünülen ve konuyu farklı açılardan bütüncül bir yaklaşım önerisi ile değerlendirmenin yorumu ekonomik, sosyokültürel, çevresel, mekânsal ve yönetim yönleri ile çalışma sonlandırılmıştır.

2. KAVRAMSAL TEMELLER ve YAKLAŞIMLAR

Çalışmada, kuramsal çerçevenin çizilebilmesi için bu bölümde, sürdürülebilir bir kent yönetimine ilişkin temel kavramlar olarak kabul gören kent, kentleşme, kentleşme eğilimi ve sürdürülebilir kentleşme kavramları açıklanacaktır. Bu kavramlar, kent yönetiminin yönetim kriterlerinin belirlemesi açısından önem arz etmektedirler. Kavramların doğru tanımlanması puanlama kriterlerinin doğru olarak anlaşılmasını sağlayacaktır. Doğru anlaşılan kriterler de doğru puanlama yapılmasını sağlayarak, hata yapılmasının önüne geçecektir.

2.1 Kent, Kentleşme ve Kentleşme Eğilimi

Çeşitli yayınlarda belli başlı özellikleri verilmiş olan kent kavramının tanımı bu özellikleri vasıtasıyla yapılabilir. Örneğin Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde sürekli toplumsal gelişim içerisinde bulunması, çeşitli ihtiyaçları karşılama özelliği (barınma, eğlence, çalışma, dinlenme gibi) bulunması, tarımsal uğraşılara oldukça az rastlanması gibi özellikler ilk göze çarpanlar arasında sayılabilir. Yine “bir topluluğun kültürünün ve erkininin yoğunlaştığı yer, zamanın bir ürünü, birikimi” (Keleş 2005) olarak da tanımlanmış olan kent kavramı, içine “Eko-Kent” gibi çeşitli örnekler de alarak kavramsal çerçevesini medeniyetin gelişmesi ile birlikte yine onunla birlikte genişletmektedir.

Küreselleşmenin neredeyse kaçınılmaz bir gerçek olarak içine kendi bünyesinde var olan veya gerek literatür kaynaklı ve gerekse bilfiil yaşanmışlıklar yoluyla dış katkılar yoluyla edinilmiş değişimlerini de ekleyerek süregelen gelişimi ve adeta başka bir alternatif yokmuşçasına kabullenilişi de kent kavramını doğrudan etkilemiştir. Mevcut kent tanımları varlıklarını sürdürmelerine rağmen her yazın güncellemesinde kendisine yeni ekler edinmiştir. Özellikle sürdürülebilirliğin sürekli gündemde olması sebebiyle kent tanımının kavramsal olarak daha da geniş bir çerçeveye sahip olma yolunda ilerlediği görülmektedir.

Kent, bireylerin toplumsal olarak birbirlerine benzerlik göstermediği, nüfus ölçeğinin ve yoğunluğunun kırsal (kasaba veya köy) alanlara oranla daha yüksek olduğu, fiziksel ve manevi ihtiyaçların tüm yönleri ile tam ve doyurucu olarak karşılandığı, toplumsal hiyerarşinin ekonomik anlamda daha keskinleştiği, sınıf bilincinin ve farklılıklarının daha açık tanımlandığı ve mekânda süreklilik arz eden yerleşim birimi olarak tanımlanabilir.

Kentleşme sözcüğünün kelime olarak ilk ortaya çıkışı 1880’li yıllarda olup, Amerikan kentlerinden bazılarının büyümesini tanımlamak için kullanılmıştır. Los Angeles kentinin kontrolsüz olarak büyümesi ilk görülen kontrolsüz kentleşme örneklerinden biridir. Kentleşme genellikle negatif yönde bir eğilim olarak ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda kentlileşmenin de tanımının yapılması faydalı olarak görülmektedir. Mevcut kentleşme, maalesef çarpıklıkları, yaşam kalitesindeki düşüşleri ve çevre bozulmalarını bünyesinde barındıran bir nitelik taşımaktadır ve aslında kentlileşme kültürünü de beraberinde getirmesi beklenen kavram bilakis onunla çatışmakta olan bir tavır sergilemektedir.

Kentleşmeye ilişkin belli başlı özellikler sıralandığında; aile büyüklüğünün ve nüfus artışının azalması ve daha az çocuk sahibi olunması, kırsalda tarım sektöründe çalışanların kente göç ettikten sonra çoğunlukla sanayi ve hizmet sektöründe çalışmaya başlaması, gelir düzeyinin artması, kırsal kesimde üretimin tamamının kapalı bir ekonomi sürecinde ihtiyaç sahiplerinin kendileri tarafından yapılmasına karşılık kente göç sonrası bir sektörde çalışarak elde edilen gelire satın alınması ve gelişmiş ticari hayata adaptasyon, sağlık, sosyal tesis, kamusal alanlar ve kültürel tesislerin kentte fazlalığı, iletişim olanaklarının gelişmişliği (internet gibi), ulaşım olanaklarının gelişmişliği, insan ilişkilerinde yalnızlık ve profesyonellik, konut ihtiyacında artış şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Kentleşme; sanayileşme ve modernleşmenin yarattığı toplumsal yapıda köklü niteliksel değişme sürecidir. Kentleşme üretim ve istihdamda ağırlığın tarımdan sanayi ve hizmet sektörüne kaydığı evrensel bir olgudur. Tarım toplumları yerine endüstri toplumunu ve gelecekte “bilgi toplumunu” oluşturma sürecidir. Kentleşme sadece nüfusun kentlerde yoğunlaşması değildir. Bunun ötesinde farklılaşmış uzmanlaşmış, örgütlenmiş kent toplumunun inşa edilmesidir. Kentleşme sadece kentlerin sayısının artması da değildir.

Demografik, ekonomik bakımdan büyüyen kentlerin bölgesel, ulusal ve küresel boyutlarında ilişkileri organize edebilmesidir. Kentleşme kentsel çevrenin, kentsel toplumun yaşamını nesiller boyunca sürdürebileceği biçimde geliştirilmesidir.

Basit anlamda kentsel yaşam biçimlerinin ve fonksiyonlarının gelişimi olarak tanımlanabilecek olan kentleşmenin öne çıkan ayırt edici özelliklerinden en önemlisi belki de “kentleşme kültürü” olgusudur. Kentleşmeye has kültürün tanımının kökünde olan ana öge olan kültür bir Fransız düşünürüne göre; “Her şey unutulduğu zaman belleklerde ne kalıyorsa ona verilen isimdir” (Keleş 2005). Burada dikkat edilecek olan nokta kültürün belli bir süreçte biriktirilmiş bir kavram olarak ortaya çıkmasıdır. Doğal olarak bir “kent”in oluşmaya başladığı andan itibaren barındırmaya başladığı tüm sosyal grupların kendilerine has kültürel birikimlerinin zaman içerisindeki uyumlaşması veya uyumlaştırılması sürecinin oluşturduğu ve her “kent”in kendisine has bir biçimde şekillendirdiği kent ve buna bağlı olarak kentleşme kültürü “kentleşme” kavramının da bel kemiğini oluşturan ve ilgili kültürün öncel ayırt edicisi durumundaki kavram olarak ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda bahsedilen sürecin ortaya koymuş olduğu kentleşme ise; öznesi olduğu kent tanımının kapsamış olduğu “kent”in kendine has kültür birikimi ile birlikte kentlerin tümüne mahsus kültürel birikimi de içeren, kendi iç dinamiklerine sahip ve sürekli değişim özelliği gösteren sosyal ve fiziksel yapılanmayı şekillendiren davranış kalıpları ve kuralları dizisidir. Yine ilgili bir kavram olarak “kentleşme” ise, tüm bu kurallar ve kalıplar dizisinin gerekliliklerini özümsemek ve yerine getirmek olarak tanımlanabilir.

Kentleşme eğilimi; daha önce tanımlanan kent kavramının Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı tarafından 2016 yılında yayımlanan “Sürdürülebilir Kentleşme Stratejisi” adlı kitapçıkta yine Birleşmiş Milletlerin bir kuruluşu olan Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı’nın nüfus ölçeğine göre sınıflandırması temel alınarak ifade edilmiştir. Buna göre ilgili kitapçığın sınıflandırması ve tanımlaması: “Bir kentsel alanın evrensel tanımlaması yoktur ve ülkeler, bir mekânı kentsel olarak tanımlamak için farklı ölçütler kullanırlar. Bir kentsel alan aşağıdakilerden biri veya daha fazlasıyla tanımlanmıştır: idari veya siyasi sınır, nüfus boyutu (burada kentsel bir

yerleşim için asgari olarak 2.000 kişi sınırı söz konusudur, ancak bu küresel olarak değişkenlik arz edebilir 200 (İsveç) ve 50.000 (Japonya) örneklerinde olduğu gibi, nüfus yoğunluğu, ekonomik fonksiyon (örneğin, nüfusun önemli bir çoğunluğunun öncelikli olarak tarımla uğraşmaması) veya kentsel özelliklerin varlığı (örneğin, dōşeli sokaklar, elektrik aydınlatması, su temini gibi)” şeklindedir. Bu kitapçık kendi amaçları doğrultusunda, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı'nın (UNDESA) kentsel nüfus tanımlamasını kullanmıştır. UNDESA, 232 ülkenin ve bölgenin ulusal nüfus sayımlarından veri toplayan kapsamlı bir liste hazırlamıştır. Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Kentleşme Beklentileri 2014 Raporu, şehirleri nüfus ölçeğine göre ayırma tabi tutmuş, mega kentler 10 milyon ya da daha fazla kentsel topluluk olarak tanımlanmıştır. Büyük şehirler 5-10 milyon nüfus ölçeğinde, orta ölçekli şehirler ise 1 ila 5 milyon sakin arasında olan nüfus düzeyine göre sınıflandırmaktadır. 500.000 ile 1 milyon arasında nüfusa ve 500.000'den daha az nüfusa sahip kentsel alanlar küçük şehirler olarak iki gruba ayrılmıştır.

2016 yılında yayınlanan rapora göre, tarihte ilk kez dünya nüfusunun yarıdan fazlası şehirlerde yaşamaktadır. Bugün ve 2030 yılları arasında ise kırsal nüfusun durağan kalacağı da ifade edilmektedir. Ayrıca, şehir nüfusunda 1,5 milyar civarında artışının beklendiği raporda, dünya nüfusunun %60'ının şehirlerde yaşayacağı belirtilmiştir. Şehir nüfusundaki büyümenin %90'ının ise Asya ve Afrika'da meydana geleceği belirtilmektedir (Anonymous 2016).

Büyümenin getireceği radikal değişimleri özellikle ekonomik, sosyal ve çevresel olarak ve kaçınılmaz bir biçimde gerçekleştireceği gözlemlenebilir. Her ne kadar önümüzdeki birkaç 10 yıl içerisinde genişleyecek de olsalar mevcut durumda şehir merkezleri dünya genelinin küçük bir kısmını (%0,51) oluşturmaktadırlar (Anonymous 2016). Mevcut eğilimin devam etmesi durumunda ise şehirlerin kapsadığı alan 1,2 milyon km² (Anonymous 2016) olarak gerçekleşecektir ki, bu neredeyse 2000-2030 yılları arasındaki kentsel alanın yaklaşık üç katı büyüklüğe erişmesi demektir.

Kentler dünya ölçeğinde küçük bir alanı kaplamalarına karşılık kapladıkları alana kıyasla etkileri devasa olarak adlandırılabilir. Örneğin Dünya 2014 yılı gayrisafi milli hasılasının

(GSMH) %82'si kentler tarafından üretilmekte ve 2025 yılında bu rakamın %88 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. O zamana kadar orta gelirli ülkelerde 230 yeni kentin daha ortaya çıkması da beklenmektedir. O dönemde yalnızca Çin'de 100 kentin Dünya GSMH'nin %30'unu üretebilecek kapasitede olması beklenmektedir. Hali hazırda kentler dünya sera gazı salınımının %70'inden fazlasını üretmekte ve dünya enerjisinin %80'ini kullanmaktadırlar. Dünya Enerji Ajansına göre bugün bu rakam %67'dir ve 2030 yılında %74 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Kentler ayrıca dünyanın kritik altyapısının, kilit kalkınma varlıklarının, siyasi kurumların ve büyük sosyoekonomik faaliyetlerin çoğunu barındırmaktadırlar. Küresel iklim değişikliği analizleri ve afet etkileri, aşırı hava olaylarından etkilenen insanların ve ekonomik aktivitelerin büyük bir bölümünün kent merkezlerinde yoğunlaştığını göstermektedir (Anonymous 2016).

Kentlerin kırılğan yapıları, iklim değişikliği etkilerine ve aşırı olaylara maruz kalmanın ötesine geçmektedir. Şiddet ve suç birçok kentsel alanda sıkıntı yaratmakta, gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme süreci genellikle kötü yönetilmekte olduğu, özellikle kent nüfusunun mülteci ve göç edenler dâhil kısmının resmi siyasi sisteme erişemeyen bir yapı arz etmekte olduğu ve bu durumun eşitsiz, dışlanmış ve parçalanmış şehirleri ortaya çıkararak şiddet riskini artırdığı gözlemlenmektedir.

Birçok güçlükler söz konusu olsa da, büyümeyi daha sürdürülebilir, kapsayıcı ve adil hale getirmek için kritik fırsatlar ortaya çıkabilir. İyi planlanmış şehirlerin kentsel sakinleri, kırsal nüfus ile karşılaştırıldığında istihdam olanaklarına, sağlık hizmetlerine, eğitim ve kamu hizmetlerine daha iyi erişebilmektedirler. İyi yönetilen kentsel alanlar, kişi başı enerji kullanımını, iklimsel ve ekosistem emisyonlarına ilişkin salınımı düşük düzeyde gerçekleştirerek, altyapı ve temel hizmetler için kişi başına maliyetleri düşürebilir. Kentsel alanlardaki kaynakların, fikirlerin ve enerjinin yoğunlaşması, karşı karşıya kalınan birçok gelişimsel zorlukların çözümünde yaratıcılık ve teknolojik yenilik için verimli bir zemin oluşturabilir.

Yakın zamanda, 2020 ve 2030 sonrası milenyum yılları, şaşırtıcı bir oranın şehirlere taşınmakta olduğu izlenimini vermektedirler. Aynı zamanda, şirketler, girişimciler gibi birçok unsurda buna eşlik etmektedir. Altyapı, bilgi ve sermaye yoğunluğu, dinamik ve

enerjik bir şekilde kent merkezlerine doğru kaymaktadır. Birbirini güçlendiren bu dinamikler, kentlerin gelişme biçimini değiştirerek ve şekillendirerek yenilikçilik ve canlanmaya neden olduğu, yerel sakinler, şirketler ve yerel yönetimler arasında yeni ilişkiler yaratmakla birlikte çözülmesi gereken yeni problemlerin ortaya çıkmasına neden olduğu da gözlenmiştir. Sayılan gerekçelerle küresel anlamda kentler kalkınmaya ilişkin olarak daha dikkat çekici bir konuma gelmektedirler.

2.2 Sürdürülebilir Kentleşme

Konunun özünü oluşturan sürdürülebilir kentleşme kavramının tanımlanabilmesi için oldukça güncel bir kavram olan sürdürülebilirlik sözcüğünün de üzerinde durmakta fayda görülmektedir. Çevre bilimi açısından tanımlamak gerektiğinde, sürdürülebilirlik, uzun dönemde ekolojik dengenin korunması bağlamında çevreye ve doğal kaynaklara zarar vermeden ve kalitesini bozmadan ilgili kaynakların ve çevrenin kullanımı olarak nitelenebilir. Tabiidir ki, bu sadece çevre bilimi anlamında elde edilebilecek bir tanım olabilir. Sürdürülebilirlik kavramından bağımsız olarak ele alınabilecek insan ve çevreye özgü herhangi bir kavram kalmamış gibi görünmektedir.

Sistemin kendini yeniden üretebilme niteliğinin korunması olarak da adlandırılabilir olan sürdürülebilirliğin tanımı aslında tam da bu noktada kendi ifadesini bulmaktadır. Hangi kavramsal açıdan bakılırsa bakılsın öznesine bağlı olarak sürdürülebilirlik yeniden üretim süreçlerinin devamına bağlılık bağlamında ifade edilebilir. Buna göre ise sürdürülebilirlik: ekosistemin devamının sağlanması için gerekli olan yeniden üretim süreçlerinin korunmasına yönelik gerekli politika ve stratejiler aracılığıyla, tüm türleri kapsayan gelecek kuşakların ve hali hazır yaşam döngüsünün devamını sağlayan tüm türlerin ihtiyaçlarının her anlamda ve her açıdan karşılanabilmesi için olası tüm eylemlerin uygulanması olarak tanımlanabilir.

2.2.1 Tarihsel gelişim süreci, düşünsel arka plan ve kuramsal yaklaşımlar

Sürdürülebilir kentleşme fikrinin sürdürülebilirlik kavramı altında gelişim göstermiş bir alt başlık niteliği arz etmesi sebebiyle öncelikle ifade edilmesi gereken sürdürülebilirlik

kavramının tarihesidir. Kavram ilk kez Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından Dünya Doğa Şartı belgesine konulmuştur (Tosun 2009). Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 yılında yayımladığı “Ortak Geleceğimiz” raporunda yapılmıştır. Sonrasında Brundtland Raporu'nda yer alan kavram tüm dünyada kabul edilen ve yaşamın tüm alanlarında uygulanması gereken bir değerler sistemi olarak görölmeye başlanmıştır. Sürdürülebilir Gelişme olgusu olarak gündeme gelen kavramın önemli kilometre taşlarından birisi de 1992 yılında Rio de Janeiro da gerçekleştirilen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'dır. Aslında, Sürdürülebilir Kalkınma ilk kez uluslararası ifadesini Haziran 1972'de İsveç'in Stockholm kentinde yapılan Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı esnasında bulmuştur. Bu konferansın temel çıktısı olan “Stockholm Bildirgesi”nde, çevrenin taşıma kapasitesine dikkat çekilerek kaynak kullanımında kuşaklar arası hakkaniyeti gözeten, ekonomik ve sosyal gelişmenin çevre ile bağlantısını kuran ve kalkınma ile çevrenin birlikteliğini vurgulayan ilkeler ile “sürdürülebilir kalkınma” kavramının temel dayanakları ortaya konulmuştur. Rio Konferansı'nın sürece en büyük katkısı ise, karar alma süreçlerine yerel yönetim birimlerinin, sivil toplum örgütlerinin ve özel sektör ile bireylerin katılım ve girişimlerinin sağlanması gerekliliğinin ifade edilmesidir. Bu ifade yönetim kavramının önemini vurgulamış ve Gündem 21 oluşumunun bu çerçevede ele alınması gerekliliğini ortaya koymuştur.

Sürdürülebilir gelişme toplumsal yapıda bir iyileşmenin çevre ve ekonomi politikaları arasında bir eşgüdüme bağlı olduğu fikrini savunmaktadır. Yine, sürdürülebilir gelişme, çevresel ve sosyal yaşam kalitesinin ve ekonomik yapabilirliğin sağlanması amacını taşıması nedeniyle kentsel gelişme kavramı ile bütünleşik bir yapı arz etmektedir. Dolayısıyla, sürdürülebilir gelişim politikalarının mekâna veya mekânlara yansıtılması gerekmektedir.

Kavram olarak sürdürülebilirlik, çevreyle uyum içinde olan ve eko-sistemin devamlılığını sağlamak amacıyla ekonomik ve teknolojik gelişmelerle de uyum içinde hareket ederek çevre sorunlarının önlenbilmesini amaçlamaktadır. Ancak 1996 yılında İstanbul' da yapılan II. Habitat Zirvesi'nin sonuç bildirgesi olarak yayımlanan İstanbul

Deklarasyonu'nun 15. maddesinde de ifade edildiği üzere¹, sürdürülebilir bir yaşam ve bunu olası kılacak kentlerin yapılandırılabilmesi için gerekliliklerin yerine getirilebilmesi belli özelliklere sahip mekânlar vasıtasıyla gerçekleştirilebilecektir. Tam bu noktada sürdürülebilir kentleşme olgusunun kavramsal olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Tabiidir ki, kavramın kökleri daha eskilere dayanmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere, 1972 Stockholm Bildirgesi'nde ilk kez ifade edilen sürdürülebilir kalkınma kavramının yanı sıra, Bildirge'nin 15 ve 16. maddelerinde sürdürülebilir kentleşme kavramına yer verilmiş ve 15. maddede “çevreye olan olumsuz etkileri önlemek, maksimum sosyal, ekonomik ve çevre faydaları sağlamak için yerleşmelere ve kentlere planlama uygulanmalıdır” şeklinde ifade edilmiştir.

Genel olarak mekân veya mekânlar çerçevesinde temel tartışmaları gerçekleşmekte olan kavramın çevresel taşıma kapasitesi, çevre sermayesi, çevresel ve sosyal maliyet (Tosun 2009) gibi kavramlarla ilişkili olarak sahip olduğu bir kültür bulunmakta ve ilgili kavramlarla birlikte ele alındığında, daha da bir anlam kazanmaktadır. 16. madde ise şöyledir: “temel insan haklarına ön yargısız olarak, ilgili hükümetlerce uygun bulunan demografi politikaları; çevre ve kalkınma üzerinde olumsuz etkileri olan nüfus artış hızı veya aşırı nüfus yığılmaları ile düşük nüfus yoğunluğunun insan çevresinin gelişmesini veya kalkınmayı engelleyebileceği bölgelerde uygulanmalıdır.” Bu iki madde sürdürülebilir kentleşmenin temel ilkelerini ortaya koymuştur. Yine 1987 Brundhtland Raporu kavrama atıfta bulunmuştur. Sonrasında Rio Konferansı'nda oluşturulan Gündem 21 kavramı da bilinen kilometre taşlarındandır. Gündem 21'in “Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri Gelişmesinin Desteklenmesi” adını taşıyan yedinci bölümünde, insan yerleşimlerinin sosyal, ekonomik ve çevresel kalitesinin geliştirilmesi amacı güdülmüş ve bu temel amaca dönük olarak bazı programlar saptanmıştır. Herkes için yeterli barınma, insan yerleşimleri yönetiminin iyileştirilmesi, sürdürülebilir arazi kullanım planlaması ve yönetimi, bütünleşik çevresel altyapı hizmetlerinin sağlanması, sürdürülebilir enerji ve ulaşım sistemleri, afetlere maruz alanlarda yerleşme planlaması,

¹ “21. yüzyıla girerken, sürdürülebilir insan yerleşimleri için pozitif bir vizyon, ortak geleceğimiz için umut duygusu ve herkesin itibar, sağlık, güvenlik, mutluluk ve umut dolu nezih bir hayat vadeden güvenli bir evde yaşayabileceği, bütünüyle faydalı ve cazip bir meydan okumaya katılmayı teşvik ediyoruz”.

insan yerleşimlerinin gelişmesi için kapasite oluşturulması gibi başlıklarla (Tekeli 1996) ele alınan bu programlar sürdürülebilir kentleşmenin hedeflerini oluşturmuştur.

Kent Zirvesi adıyla da anılan ve 1996 yılında İstanbul’ da düzenlenen Habitat II buluşmasında: kentler ölçeğinde sürdürülebilir gelişme kavramının yeniden değerlendirilmesi gündeme gelmiştir. Kentsel demokrasi ve yurttaşın kentteki yerinin belirlenmesi istenmiştir. Kamu ve özel sektör işbirliğinin önemi vurgulanmıştır. Kentlerin yönetimi ve kentlilerin rolü üzerinde tartışmalar başlatılmıştır.

27 Mayıs 1994 tarihinde Danimarka’nın Aalborg kentinde gerçekleştirilen Avrupa Sürdürülebilir Kent ve Kasabalar Konferansı’nda ise, çıktı olarak elde edilen “Sürdürülebilirliğe Doğru Avrupa Kentler ve Kasabalar Şartı” sürdürülebilirliğin yerel karar süreçlerinde bir denge anlayışı ve yaratıcılığa sahip bir süreç şeklinde algılandığını belirtmektedir. Buna göre kentsel politikalara ait özellikler: kentler farklıdır ve kendilerine ait özgün yollar keşfetmelidirler; kent ve kasabalar sorunlarını daha geniş ortamlara ve geleceğe taşıma hakkına sahip olmalıdırlar; ekonomik gelişmenin sınırlayıcısı doğal servetlerdir, bunların korunmaları ve kullanımlarının azaltılması gerekir; sosyal adalet sağlanmalıdır; arazi kullanım ve İmar planlamasında mobilitayı azaltıcı işlevler karışımına sahip ve stratejik çevre etki değerlemesine dikkat eden yaklaşımların benimsenmesi gereklidir; erişilebilirliğin artırılması ve şehirli hayat tarzında daha az ulaşım sağlanmalıdır; yenilenebilir enerji kaynaklarının tek seçenek olması gerekmektedir; anahtar olarak yurttaşların etkin katılımının sağlanması ve kentsel yönetim araçlarının oluşturulması, olarak sıralanmaktadır

Başka önemli bir belge ise Avrupa Kentsel Şartı ve Kentsel Haklar Bildirgesidir. Bildirge, 1980 ve 1982 yılları arasında gerçekleştirilen Kentsel Rönesans İçin Avrupa Kampanyası (European Campaign For Urban Renaissance) sürecinin ürünüdür. “Yerleşmelerde daha iyi yaşam” (a better life in towns) sloganında ifadesini bulan ve nitelik ağırlıklı gelişimi savunan kampanyanın nihai çıktısı kabul edilen belgenin yola çıkış noktası Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Kentsel Haklar Bildirgesidir ve belge 1986 yılı sonrası Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Sürekli Konferansı çerçevesinde geliştirilmiştir. 17-19 Mart 1992 tarihleri arasında Strasbourg’da gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Yerel

Yönetimler Konferansı'nın olağan toplantısında kabul edilen ve belgenin temel dayanaklarından biri olan Avrupa Kentsel Şartı'nın en önemli özelliği hükümetlerce değil, yerel yönetimlerce imzalanmış olmasıdır. Şart, 13 konu başlığı ile 68 ilkeden oluşmaktadır. Başlıklar; ulaşım, kentlerde çevre ve doğa, kentlerin fizik yapıları, tarihi kentsel yapı mirası, konut, kentlerdeki özürü ve sosyoekonomik bakımdan engelliler, kültür ve kültürel kaynaşma, kentlerde sağlık, halk katılımı, kent yönetimi ve kent planlaması, kentlerde ekonomik gelişme şeklindedir.

Diğer dayanak olan Avrupa Kentli Haklar Bildirgesi 20 maddeden ibarettir ve "güvenli bir kent, kirletilmemiş ve sağlıklı bir çevre, bireysel ekonomik gelişmeyi sağlayan yeterli istihdam olanakları, yeterli konut, toplu taşıma ve yaya öncelikli bir ulaşım sistemi, bireyler için yeterli sağlık, eğlence, dinlence, spor olanaklarının olması, kaliteli bir fiziksel çevre, kentsel işlevler arasında ilişki ve uyumun gerekliliği, katılımın sağlanması, sürdürülebilir gelişme, doğal ve kültürel zenginliklerin korunması ve geliştirilmesi ve eşitliğin sağlanması" başlıklarını içermektedir.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nin en büyük kenti Johannesburg'da 2002 yılında yapılan ve sivil toplum örgütü ve özel sektör temsilcilerinin de katılımının sağlandığı Rio Konferansı sonrasında geçmiş on yıla dönük değerlendirmelerin yapıldığı Sürdürülebilir Gelişme Konferansı, Gündem 21 uygulamalarının ve karşılaşılan sorunların tartışıldığı bir panel niteliği arz eden bir başka kilometre taşı olmuştur. Bu konferansı diğerlerinden ayıran başlıca özellik daha somut projelerin tartışıldığı bir küresel etkinlik olmasıdır. Konferansta alınan kararlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Ülkelerin ulusal sürdürülebilir gelişme stratejilerinin en kısa sürede oluşturulması ve bu konuda uygulamanın 2005 yılından itibaren başlatılması,
- Kamu, sivil toplum ve özel sektörde kurumsal sorumluluk ve duyarlılığın geliştirilmesi,
- Uluslararası anlaşmaların hükümlerinin uygulanmasının sağlanması,
- Yoksulluğun önlenmesi için dünya dayanışma fonunun kurulması ve açlık sınırında yaşayan nüfusun yarı yarıya azaltılması,
- Enerji sunumunda fosil kaynaklara olan bağımlılığın azaltılması,
- Kaynak çeşitliliğinin sağlanması,

- Enerji kullanımının küresel ölçekte daha adil ve dengeli bir biçimde dağılımının sağlanması,
- Biyolojik çeşitliliğin korunmasının sağlanması ve biyolojik çeşitlilikteki azalmanın eşik düzeylere çekilmesi.

Düşünsel arka plan ve kuramsal yaklaşımlar; bazı yazarlara göre (Campbell 1996) kökleri ortaçağa, bazılarına göre de antik yunan mitolojisine dayanan ve artık tüm disiplinlerle etkileşim içinde olan sürdürülebilirlik belirli bir kavram olarak tarım, ormanlar ve balıkçılık gibi yenilenebilir kaynaklar konusunda ortaya çıkmıştır (Lele 1988). Arthur Young'un 1804 yılında yayımlanmış olduğu "General View of Agriculture of Hertfordshire" adlı kitapta komünal tarımdan bireysel tarıma geçişle artan verimlilik miktarına ilişkin görüşleri ile bağlantılı olarak kavramsal gelişimi ortaya çıkan sürdürülebilirlik Almanya'nın Baden bölgesinde yer alan "Karaormanlar"ın yok edilmesinin engellenmesi amacıyla yeniden üretilmeleri gerekliliğine dair 18. yüzyıl (y.y.) sonu ve 19. y.y. başında çıkarılan yasalarda da dolaylı olarak yer almıştır. Çünkü ilgili yasalar, ormanların rüzgârı önleme, su ihtiyacını karşılama ve dinlenme alanları olma gibi özelliklerinin yanı sıra gelecek kuşaklara da hizmet etmeleri için korunmalarını öngörmektedirler.

Pigou (1912, 1920)'ye göre üç tür sermaye söz konusudur. Bunlar, doğa insan tarafından üretilen maddeler ile insan kaynakları ve bilgi birikimidir. Her ne kadar Pigou'nun görüşleri mevcut sürdürülebilir gelişme düşüncesinden uzak ve sonradan diğer yazarlar tarafından zayıf sürdürülebilirlik (Pearce vd. 1990) olarak adlandırılacak olsa da bu üç sermayenin birbirlerinin tamamlayıcısı olduğunu bunlardan herhangi birisinin zayıflaması durumunda gelecek kuşakların sabit bir sermaye devralmış olacaklarını ifade etmekte ve böylece kavramla ilişki kurulabilecek izler taşıyan düşüncelerini dile getirmektedirler.

Balıkçılık alanında "azami sürdürülebilir ürün" kavramı 1950'li yıllarda ortaya atılmıştır. Ekolojik anlamda ise, kavram 1960'ların kalkınma politikalarının yol açtığı çevre sorunlarının 1970'lerde kendisini ifade edebilecek düşünsel bir harekete dönüşmesi ve

belli gruplar içerisinde dünya literatürüne girmesi sebebiyle kendisine bir çıkış noktası bulmuş gibi görünmektedir.

Çevreye olan duyarlılığın artmasına ilişkin olarak, 1962 yılında Rachel Louise Carson'un "Silent Spring" adlı eserini yazması ve sonrasında Roma Kulübünün Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'ne (MIT) yaptırmış olduğu ve 1972 yılında bir kitap olarak yayımlanan "Limits to Growth" adlı çalışmanın yayımlanması oldukça ses getirmiş kilometre taşları olarak vurgulanmaya değerdir. Çalışma mevcut ekonomi politikalarının hammadde kıtlığına ve çevre sorunlarına yol açacağını ve insanlığın yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacağını vurgulamıştır. Anlatılan gelişmelerin verdiği ivmeyle 1972 yılında İnsani Çevre Konferansı adıyla toplanan ve 5 Haziran gününün "dünya çevre günü" olarak anılmasına yol açan konferans İnsani Çevre Bildirgesi'ni yayımlamıştır.

Belirtilen gelişmelere paralel olarak 1973 yılında "Küçük Güzeldir" adlı eserinde mevcut ekonomik ve toplumsal düşünce yapısının insanlığa verebileceği zararlar üzerinde duran E. F. Schumacher, bu kitapta, "Ekonomik Süreklilik" kavramı üzerinde durmuştur. Son olarak 1974 yılında Roma Kulübü'ne sunulan ikinci rapor özetle dünya ölçeğinde yaşayan tüm ulusların birbirlerine bağlı olarak yaşamak zorunda olduğunu ve birbirlerinin eylemlerinden bağımsız olarak yaşayamayacaklarını ifade etmiştir.

1970'li yılların ana tartışma konusu olarak ortaya çıkan sürdürülebilirlik hala güncelliğini korumaya devam etmektedir. Kavram son dönemlerde yüksek performanslı binalar ve yüksek performanslı alt yapı ile uyumlu, yürünebilir ve transit geçişe uyumlu yapılar olarak tanımlanmaktadır. Ancak burada fiziksel bir tanım söz konusudur ve yeterli görünmemektedir. Kavram aslında bir süreç niteliği taşımaktadır ve daha iyi bir yaşam biçimi için mimari, şehir planlama ve çevre tasarımı disiplinlerinin işbirliği ile gerçekleşmesi oldukça zor bir amaç gibi görünen "sürdürülebilir kentleşme", olgusunun hayata geçirilmesini söz konusu kılabilir gibi görünmektedir.

Ekoloji bilimi her şeyin birbiri ile ilintili olduğunu kabul etmektedir. Tanım yaparken yürütülecek mantık doğal sistemlerin (toprak, iklim, hidroloji, biyolojik çeşitlilik) korunmasını da içerisine alacak bir tanımın geliştirilmesini öngörmektedir. Tanım

bununla da kalmamalı, sosyal etik ve değerler ile kaynak tahsisi, dağıtımı ve yönetimini gibi kavramları da içeren ekonomik sistemleri içermelidir. Buna göre, sürdürülebilir kentleşme; doğal sistemlerle uyum içinde ve onların üretim süreçlerini koruyabilecek niteliklere sahip strateji ve politikalara dair uygulamaların mekânsal karşılıklı bağımlılık ve bağlantıları gözetecek ve sosyal etik değerler ile kaynak tahsisi, dağıtımı ve yönetimini doğru şekilde yapmaya yönelik yüksek performanslı alt ve üst yapı projeleri ile desteklenmiş eylemler bütünüdür.

Şu ana kadar yapılan kavramlara ilişkin tanımlar, tarihsel ve düşünsel süreç gibi hazırlık aşamalarının konuyu getirmiş olduğu noktayı vurgulamaktadır. Bu nokta, bir kentin sürdürülebilir olabilmesi için nasıl bir yol izlenmesi gerektiği hakkında kullanılması muhtemel bir stratejik planın içeriğinde yer alması beklenen bileşenlerinin anlaşılmasına yöneliktir. Sürdürülebilir olmak için ne yapılması gerektiği, bu konudaki yaklaşımlar ve modellerin neler olduğu gibi sorulara cevap bulunmaya çalışılacak, devamında yapılan uygulamalardan bahsedilerek, neler yapıp yapılmadığına ilişkin bir fikir oluşturulmaya çalışılacaktır.

Tekilci ve çoğulcu görüşler: Her ne kadar kavramsal olarak sürdürülebilir kentsel gelişim tanımlanmış olsa da, ilgili modeller açısından kısaca bir gözden geçirmekte de yarar görülmektedir. Sürdürülebilir kentsel gelişme için tekilci ve çoklu olmak üzere iki tür görüşten bahsetmektedirler: *Tekilci görüş* kapsamında, kent tanımı önceden yapılabılır bir nitelik taşımaktadır. Çevresel göstergeler ön plana çıkmakta ve kentsel dinamikler fiziksel ölçütlere indirgenmektedir. Bu göstergeler baştan belirlenen ideal kente ulaşmak için izlenen yol, belirlenen hedeflere varmak üzere planların yapılması ve stratejilerin ortaya konması şeklinde ifade edilmektedir. Kentsel aktörler hiyerarşi dâhilinde gerçekleştirilen düzenlemelerle sistemin teknik gereksinimlerine ayak uyduracak şekilde yönlendirilmektedir (Türker 1999).

Marvin ve Guy tekilci bakış açısının eksikliğini ve çoklu bir bakış açısının gerekliliğini vurgulamaktadırlar. *Çoklu görüş kapsamı*'nda, sürdürülebilir kentin ne olduğu uzlaşya varılmış bir tanıma sahip değildir. Dolayısıyla temel bir varsayıma dayanmamaktadır. Bu durumda ise, odak nokta teknik uygulamalar değil, kentin gelişmesini yönlendiren

kentsel aktörler ya da çıkar grupları olmaktadır. Bu görüşe göre izlenen yol, kentin büyümesi konusunda farklı grupların çeşitlenen tahminlerini keşfetmektir. Aktörlerden beklenen, kentin gelişimi için aşağıdan yukarıya politikalarla koalisyonlar oluşturmalarıdır. Planlama, tekilci görüşe göre kentsel gelişme sürecini tümüyle kontrol etmeyi amaçlayan rasyonel bir eylemken; çoğulcu görüşte farklı aktörlerin birbirleriyle çelişebilen vizyonlarını ortak bir noktaya getirme amacına yönelik bir arabuluculuk olmaktadır.

Tekilci görüşün ortaya koyduğu temel konular; kaynak kullanımının azaltılması, kirliliğin azaltılması, arazinin ekolojik açıdan duyarlı şekilde kullanılması, kirletmeyen ulaşım türleri kullanılarak daha yeşil ve daha estetik bir kentsel çevre oluşturulması, uygun enerji politikalarının benimsenmesi gibi *fiziksel* göstergelere dayalıdır. Bu amaçlar planlarda belirtilmekte, ancak birbirleriyle çelişebilen özellikleri nedeniyle uygulanmalarında zorluklar yaşanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında, bu sorunlara düzensiz kentsel gelişmeden kaynaklanan diğer sorunların da eklendiği görülmektedir.

Ekoloji, yönetim, yoksulluk ve yönetim yaklaşımı; kaynak tüketimi ve çevresel bozulmanın ortaya çıkışı Nijkamp'a göre, sürdürülemez kentsel gelişmenin ilk işaretlerindedir. Bu sorunların ortaya çıkış sebebi ise yoksulluk, yasa dışı kentsel gelişme ve yetersiz altyapı olarak gösterilmektedir. Bu sorunları gidermeye yönelik olarak dört yaklaşım geliştirilmiştir: ekoloji, yönetim, yoksulluk ve yönetim yaklaşımlarıdır. Bu dört yaklaşım içinde, kendine yeterli kent, pekiştirilmiş (kompakt) kent, dışa bağımlı kent ve adil dağılımlı kent modelleri ortaya çıkmaktadır.

Ekolojik yaklaşım'ın ortaya koyduğu sürdürülebilir kent modelleri “kendine yeterli kent” ve “pekiştirilmiş (kompakt) kent” formlarıdır. “Kendine yeterli kentler” yeşil kent idealinin bir parçasıdır. Amacı, doğal kaynakları korumak ve şehirleri doğayla en uygun biçimde bütünleşecek şekilde tasarlamaktır. Sürdürülebilirliğe ulaşmanın yolu olarak; küçük ve dağınık nüfusların doğa merkezli bir yaşam tarzını benimsemesi, ekolojik bilinçliliğin artırılması ve bu sayede doğal kaynakların tüketimini azaltılması ön görülmektedir. Model, ekonomik ve çevresel faaliyetleri kendi iç dinamikleri ile gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Arazi kullanımını anlamında modelin yansıması, küçük

ve pekiştirilmiş (kompakt) kentlerin tasarlanması ve arazi kullanımında çeşitlilik ve açık alanlar şeklinde gerçekleşmektedir. Bu yaklaşımın içerdiği ikinci model pekiştirilmiş (kompakt) kent modelidir. Bu modelde kentlerin daha pekiştirilmiş (kompakt) formlarda, daha yüksek yoğunluklu konut alanlarına, karışık arazi kullanımlarına ve az enerji tüketimine olanak verecek biçimde yeniden tasarlanması temel amaç olarak edinilmiştir. Bu model eko-merkezli “kendine yeterli kent” modeline göre daha az doğa içermektedir ve insan merkezli bir bakış açısına sahiptir. Ancak amaç kentin zararlı etkilerini kısıtlı bir alanda tutup, olumsuz dışsal etkileri azaltmaktır.

Belirtilen yaklaşımın, gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde görülen sorunları açıklamada yetersiz kalması, *yönetim ve yoksulluk yaklaşımları*’nı gündeme getirmiştir. *Yönetim yaklaşımı*, kentlerde hizmetlerin sunumundaki yetersizliklerin altını çizerek; kentsel kriz yönetimi kavramını ortaya koymuştur. Diğer bir deyişle, etkin kentsel yönetim ile sürdürülebilir kentsel gelişmenin ilişkilendirilmesi gündeme gelmiştir. *Yoksulluk yaklaşımı* başka bir açıdan soruna yaklaşmış ve sınıf sorunu ile kentleşmede sağlık konusunu temel sorun olarak ele almıştır. Gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde yaşayan yoksulların altyapı gereksinimi çözümlenmeye çalışılmıştır.

“Dışa bağımlı kent” ve “adil dağılımlı kent” modellerinin yönetim ve yoksulluk yaklaşımlarına uyan modeller olduğu söylenebilir; çünkü sözü edilen kent modellerinde kentlerin tasarımından ziyade, piyasanın ve kurumların düzenlenmesi öne çıkmaktadır: “Serbest piyasa” modeli ismiyle de anılan dışa bağımlı kent modeli, kente doğrudan müdahale etmek yerine, kentteki piyasada ve düzenlemedeki aksaklıklara piyasa mekanizmaları içinde çözüm önerileri üretilmesini öngörmektedir. Bu modelde kentsel çevresel problemler; çevresel maliyetlerin aşırı derecede dışsallaştırıldığı, taşıma kapasitesini arttırma yoluna giden kentlerin bir sonucu olarak ele alınmaktadır. Piyasa mekanizmasındaki eksiklikler nedeniyle bu özelliklerin getirdiği sosyal ve çevresel etkiler fiyatlandırılmamakta ve bu tür gelişmelerin olumsuz dışsallıkları başka bölgelere aktarılmaktadır. Dolayısıyla, bu modelin en temel hedeflerinden biri kirleticinin çevresel maliyetleri karşılamasıdır. “Adil paylaşım” kent modelinde temel amaç, kaynak tüketimi ve çevre kirliliği ile mücadele ederken, çevresel ve sosyal eşitliği sağlamaktır.

Son olarak *yönetişim yaklaşımı*'nda ise çevresel konular, toplumda güce ve kaynaklara erişimle ilgili olarak ele alınırlar. Bu yaklaşıma göre sürdürülebilir gelişme, politik irade ve gücün yerel yönetime devredilerek desantralize edilmesine bağlıdır. Çevresel sorunlar teknik sorunlardan daha politik içerikli olduğu için, yönetim konusu sürdürülebilir kent modellerinin her türüsünde ele alınabilecek bir konudur. Bu modellerin tek başlarına sürdürülebilir kente ulaşmada yeterli olamayacağı; genellikle birbirlerini tamamlayan modeller olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan, ülkelerin birbirinden farklılaşan iç dinamikleri ve sorunları karşısında, yaşadıkları kentleşme ve planlama deneyimlerinin çeşitlilik gösterdiğinin de altı çizilmelidir. Bu durumda sürdürülebilir kentsel gelişme konusundaki öncelikleri de farklılaşabilecektir. Gelişmekte olan ülkelerde temel teknik ve sosyal altyapı ve hizmetlerin eksikliği, hızlı nüfus artışı, bu nüfusun konut ihtiyacının düzenli konut stokundan karşılanamaması, yasa dışı yapılaşmanın ortaya çıkması önemli sorun alanlarıdır. Ülkeler arasında farklılıklar olmasına rağmen, sürdürülebilir kentleşmenin her yerde ortak olabilecek bir takım temel özellikleri de vardır. Bu temel alanlar, her yerde görülebilen ortak dinamik ve sorunları içerdiği gibi; ülkelerin bu temel alanlar altındaki deneyimleri özgünlükler de sergileyebilmektedir.

2.2.2 Kentsel sürdürülebilirlik göstergeleri

Kentsel sürdürülebilirliğe ilişkin göstergeler, kentin kendine özgü metabolik yapısı (metabolizması) ve kaynak tüketim biçimi, hareketliliği, ekonomik büyüme potansiyeli ve açıkları, istihdam yapısı, çevre ve sosyal içerikli harcamalar, yurttaşların yönetime katılımı ve güvenlik sistemleri başlıkları altında toplanabilir.

Avrupa Vakfı (European Foundation), Aalborg Şartı ve Yerel Gündem 21'de (YG-21) kentsel gelişime ilişkin göstergeler sadece çevresel faktörler ile ilgili değildir. Kentleşme olgusu sosyal ve ekonomik boyutları da olan bir olgudur. Sosyoekonomik göstergelerin gerekliliğine inanan Avrupa Vakfı (European Foundation), kentsel sürdürülebilirliğe ilişkin göstergeleri geliştirmek için, Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Şartı'nı çerçeve olarak kullanmıştır. Avrupa Vakfı (European Foundation), aşağıdaki içerikler ile ilişkilendirilebilecek göstergeler geliştirmiştir (EK).

Avrupa Birliğinin (AB) Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Kampanyası'nı başlatan Aalborg Şartı'nda sürdürülebilirlik anlamında çevresel eylem programı Gündem 21'in 28. bölümü arasında bağlantılar kurmaktadır. Genel modeli ortaya koymak amacıyla sekiz aşamalı bir süreç şu şekilde özetlenmektedir.

Mevcut planlama çerçevelerinin, mali çerçevelerin ve diğer planların ve programların göz önüne alınması ve değerlendirilmesi. Temel sorunların ve bunların nedenlerinin, geniş kapsamlı kamusal danışma yöntemleriyle, sistematik bir şekilde ortaya konması. Belirtilen şekilde tanımlanan sorunların çözümüne yönelik görevlerin belirlenmesi ve bunlar arasında öncelik sıralamasının yapılması. Belde halkının tüm sektörlerini kapsayan katılımcı bir süreç yoluyla, sürdürülebilir toplum için ortak bir vizyon geliştirilmesi. Alternatif stratejik seçeneklerin dikkate alınması ve değerlendirilmesi. Ölçülebilir hedefler içeren, sürdürülebilirlik hedefine yönelik uzun erimli bir yerel eylem planı hazırlanması. Bir uygulama takvimini içerecek ve sorumlulukların ortaklar arasında paylaşımını gösterecek şekilde, eylem planının uygulanmasına yönelik programın hazırlanması. Eylem planının uygulama aşamasının izlenmesine ve değerlendirilmesine yönelik bir sistemin oluşturulması. Modelin uygulanması sürecinde bir de puanlama sistemi geliştirilmiştir. Genelde çevre ağırlıklı olarak ortaya konulan planda uygulamaların nelerle karşılaştırılacağı ve nelerin başarı olarak görüldüğü aşağıdaki puanlama sistemiyle gerçekleştirilmektedir:

- Ölçüt 1: YG-21 süreç gereklerine uygun konu başlıklarının belirlenmesi (10 puan),
- Ölçüt 2: YG-21 sürecine bağlılık ve taahhütler (20 puan),
- Ölçüt 3: YG-21 için kaynak tahsisi (10 puan),
- Ölçüt 4: Sürdürülebilir bir kalkınma planının var olup olmaması (10 puan),
- Ölçüt 5: Bütüncül (çevresel, ekonomik ve sosyal yönleri bütünleştiren) yaklaşımın düzeyi (10 puan),
- Ölçüt 6: Geniş ve kitlesel (20 puan),
- Ölçüt 7: Belediye Meclisi ile yerel topluluk (belde halkı) arasındaki ortaklık (5 puan),
- Ölçüt 8: Halkın bilinç ve duyarlılık düzeyi (5 puan),
- Ölçüt 9: Süreklilik sağlanma düzeyi (10 puan)'dır.

Yapılan işlemde dikkat çekilmesi gereken husus, özellikle katılım konusunda Avrupa sisteminde sektörlerin temsil edilmesine karşılık, Türkiye’de kuruluşların temsil edilmesine yönelik bir yapılanmanın varlığıdır. Kaldı ki, Türkiye’de yerel yönetimler gerek yasal alt yapı ve gerekse maddi olanaklar açısından Avrupa ile aralarında oluşmuş uçurumu gidermekten çok uzak bir noktada durmaktadırlar.

Türkiye’de sürdürülebilir kentsel gelişme çalışmalarının belki de en önemlisi Sürdürülebilir Kentsel Gelişme İçin Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı Hazırlama Projesi’nin sonuç dokümanı olarak ortaya çıkan; “KENTGES - Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010, 2023)” belgesidir. Yüksek Planlama Kurulunun 25.10.2010 tarihli ve 2010/34 sayılı Kararı ile kabul edilmiş ve 4.11.2010 tarihli ve 27749 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Türkiye’deki YG-21 uygulamaları, 1997 yılı sonunda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın (UNDP) desteğiyle, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA-EMME), Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı’nın koordinatörlüğünde yürütülen “*Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi*” Projesi ile başlatılmıştır. Mülga Bakanlar Kurulu kararıyla başlatılan proje, iki yıllık bir uygulama dönemi sonrasında, Aralık 1999’da tamamlanmıştır. Bu projenin başarısı üzerine UNDP, ikinci aşamaya da destek vermeyi kabul etmiş, Bakanlar Kurulunun da bunu benimsemesi ile “*Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Uygulanması*” başlığını taşıyan ikinci aşama projesi, Ocak 2000’de başlamıştır (Emrealp 2005). İkinci aşama ile birlikte alt proje ve projeler başlatılmış ve katılımcı yerel yönetimlerin sayısı 50’yi geçmiştir. Böylece YG-21 proje olmaktan çıkarılıp, bir uzun vadeli program niteliğine bürünmüştür.

Türkiye YG-21 Programı’nın birbirini izleyen aşamaları ve alt projeleri, Bakanlar Kurulunun çeşitli tarihlerde almış olduğu kararlarla² desteklenmiştir (Emrealp 2005). Uygulamalar sırasında karşılaşılan güçlüklerin aşılabilmesi için, İçişleri Bakanlığı tarafından tüm Valiliklere 19.03.1998 ve 7.11.2000 tarihli Genelgeler gönderilmiştir. Bu

² Resmi Gazete, Tarih: 6.03.1998, Sayı: 23278, Tarih.: 8.02.1999, Sayı: 23605; Tarih: 22.01.2001, Sayı: 24295; Tarih: 4.12.2001, Sayı: 24603; Tarih: 11.06.2003, Sayı: 25135; Tarih: 12.11.2003, Sayı:25287.

yönergelerin de YG-21 süreçlerinin gelişmesine önemli katkıları olmuştur (Emrealp 2005).

Bir seri projelerden oluşan diğer aşamada, ilk olarak, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Tematik Vakıf Fonu (UNDP-TTF) desteğiyle başlatılan “*Türkiye’de Yerel Demokratik Yönetişimi Teşvik Amacıyla Sürdürülebilir İlişkiler Ağı Kurulması*” başlıklı proje kapsamında, mevcut web sitesi etkileşimli bir yapıya kavuşacak şekilde yenilenmiş ve ülke ölçeğinde “YG-21 Yönetişim Ağı”nın oluşması sağlanmıştır.

Hollanda Hükümeti’nin desteklediği program uyarınca “*Şeffaflık için Yerel Ortaklıklar ve İşbirliği Ağı Oluşturmada Kadınların ve Gençlerin Rolünün Güçlendirilmesi*” başlığını taşıyan ikinci proje kapsamında ise, kadınların ve gençliğin yerel karar alma süreçlerine ve yerel yönetişimin tüm alanlarına katılımının artırılması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Bu aşamanın ana projesi “*Türkiye YG-21 Yönetişim Ağı Yoluyla BM Binyıl Bildirgesi Hedefleri ve Johannesburg Uygulama Planı’nın Yerelleştirilmesi*” başlığını taşımaktadır. Bu proje kapsamında, merkezi yönetimin ilgi ve desteğinin artırılması ve tanıtım eksikliğinin giderilmesi öngörülmektedir ve ilgili küresel hedeflerin yerelleştirilmesinde, dünya ölçeğinde örnek oluşturacak uygulamalar sergilenmesi en önemli hedef olarak öngörülmüştür. Proje kapsamında ayrıca, YG-21 süreçlerinin kurumsallaştırılması amacıyla, “*Yerel Projelere Destek Programı*” başlatılmıştır.

YG-21 Programı, başlangıç tarihi olan 1997 yılından itibaren, IULA-EMME–Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı tarafından koordine edilmiştir. Aynı zamanda IULA-EMME bünyesinde idari görevi de bulunan YG-21 Programı Ulusal Koordinatörü, UNDP ve YG-21 ortağı yerel yönetimlerle yakın iş birliği içerisinde, Program’ın genel koordinasyonundan sorumlu olmuştur. Program ortağı kentlerdeki YG-21 süreçlerinin koordinasyonu, her kentte yerel ortaklar tarafından oluşturulan YG-21 Genel Sekreterliği tarafından gerçekleştirilmiştir. Program artık yürürlükte değildir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME STRATEJİLERİ ve TEMEL ALANLAR

Bu bölümde; Avrupa Çevre Ajansı temel alanları içeren amaç ve gereklilikleri özetlemiştir. Bunlar, sürdürülebilir bir kentsel gelişme stratejisinin uygulamasına yönelik olarak belirlenmiştir.

3.1 Amaç ve Gereklilikler

Avrupa Çevre Ajansı'na göre amaç ve gereklilikler; mekânın ve doğal kaynakların tüketimini en aza indirmek, kentsel akışları etkin biçimde yönetmek, kentsel nüfusun sağlığını korumak, kaynaklara ve hizmetlere eşit erişimi sağlamak, kültürel ve sosyal çeşitliliği sürdürmektir. AB'ye üye ülkelerin üzerinde anlaşmaya vardıkları toplam sekiz temel özellik üye ülkeler tarafından kabul edilmektedir (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1 AB ülkelerinin üzerinde anlaşmaya vardığı temel özellikler (Tosun 2009)

Temel Özellikler	Açıklama
Aktiflik, Kapsayıcılık, Güvenlik	Güçlü bir yerel kültür ve diğer ortak topluluk etkinlikleriyle ortaya çıkan eşitlik hoşgörü ve bağlılık
İyi İdare	Etkin ve kapsayıcı katılım, temsil ve liderlik
İyi Ulaşım	İnsanları işlerine, okullarına sağlık hizmetleri ve diğer hizmetlere bağlayacak iyi ulaşım hizmetleri
İyi Hizmet	İnsanların ihtiyaçlarına uygun ve herkes tarafından erişilebilecek kamusal özel topluluğa ilişkin ve gönüllü hizmetler
Çevreye Duyarlılık	İnsanların yaşaması için, çevreye saygılı olarak gerçekleştirilen yerler
İyi Gelişim	Büyüyen çeşitli ve yenilikçi yerel ekonomi
İyi Tasarım ve İnşaat	Kaliteli bir yapı ve doğal çevre
Herkes İçin Eşitlik	Bugün ve gelecekteki tüm toplulukları içeren bir anlayış

Buna göre aktif, kapsayıcı ve güvenli bir sürdürülebilir kentleşme stratejisi, güçlü bir yerel kültürü, beraberinde iyi idare ise, etkin ve kapsayıcı katılımı sağlamaktadır. İyi bir ulaşım anlayışı, insanları gerekli ve arzu ettikleri alanlara aktarabilecektir. İyi bir hizmet anlayışı çevreye duyarlı bir yönetim anlayışı ile birleştiğinde insan ihtiyaçlarına uygun ve çevreye saygılı bir yaşam kalitesi sağlayacaktır. Çeşitli ve yenilikçi yerel ekonomiler iyi bir gelişim hareketini, tasarım ve inşaatla iyi olmak ise doğal çevre ile uyumlu bir yapı stokunun varlığını sağlayacaktır. Son olarak şu anda ve gelecekteki toplumların yaşam

kalitesini korumayı amaçlayan bir yaklaşım tüm kuşaklar için eşitliği sağlayacaktır. Sayılan temel özellikleri veri kabul eden üyeler, bunları yerine getirecek politikalar eşliğinde güvenli, çevreye duyarlı ve herkes için adil olan bir süreci yönetmiş olacaklardır.

Genel olarak anlaşmaya varılan sürdürülebilir kentleşme kavramının temel özellikleri; büyümenin denetlenmesi ve arazi kullanım planlaması, kentsel tasarım, konut, ulaşım, çevre koruma ve restorasyon, enerji ve malzeme kullanımı, yeşil mimarlık ve yapılaşma, eşitlik ve çevresel adalet, ekonomik gelişme ve nüfustur. Bu ilkeler doğrultusunda sürdürülebilir kentleşmenin hedefleri şu şekilde belirlenebilir: Yaşam kalitesi geliştirilebilir, gelişim için daha fazla seçenek sunulabilir, yoksulluğa karşı tüm sosyal sınıfları kapsayıcı önlemler alınabilir, istihdam ve beslenme sorunlarına daha çok önem atfedilebilir, sağlık alanında temel gereksinimler karşılanabilir, biyolojik çeşitlilik korunabilir ve geliştirilebilir, teknoloji yeniden yapılandırılabilir, nüfus artışı denetim altına alınabilir, yenilenebilir enerji kaynakları kullanılabilir ve temiz ve güvenilir su bulunabilir, tüm bunlara ilişkin riskler olabildiğince ortadan kaldırılmalıdır.

Sağlanması gereken şartlar; alan tasarrufu sağlayıcı gelişmeler uygulaması, doğal habitatın korunması, kentleşmenin planlı olması, geniş yeşil alan sağlanması, su kaynaklarının korunması, motorlu araç kullanımını teşvik edilmemesi, geri dönüşüm programlarının başlatılmasıdır.

3.2 Katılımcılar ve Karar Vericiler (Aktörler)

Sürdürülebilir kentleşmenin ne olduğu, düşünsel ve tarihsel arka planı yukarıda tartışılmakla beraber ilgili kavramın süreç olarak ele alınmasında ve gerekliliklerinin yerine getirilmesi noktasında kim ve/veya kimlerin uygulama, danışma makamı olduğuna da bir göz atmakta fayda görülmektedir.

Temel amacı kentin geleceğine ilişkin kararların tüm grupların katılımıyla alınması olan sürdürülebilir kentsel gelişme gerek yerel kapasitelerin artırılması ve gerekse de

yönetişim kavramının gerçek yaşamda vücut bulması açısından ele alındığında “etkin yurttaş” kavramı ortaya çıkmaktadır.

Etkin yurttaş kavramı ile kasıt sürdürülebilir kentleşme kavramının öznesi durumunda olan kentin sınırları içinde yaşayan gerek karar veren gerekse de bu karardan etkilenen; kamu, sivil toplum, özel sektör kurum ve kuruluşları, dernekler ve bölgede yaşayan tüm vatandaşlar ve hatta gerekirse ilgili yerde geçici olarak ikamet eden yabancılar olabilir. Rio çıktısı olan YG-21’in amaçladığı ve katılımın güçlendirilmesi amacını taşıyan belgenin hayata geçirilebilmesinin yukarıdaki aktörler tarafından gerçekleştirilebilecek bir süreç ve olgu olduğu söylenebilir. Kısaca, sosyoekonomik ve çevresel gelişim sürecini gerçekleştirebilmek üzere ortaya atılan kavram belirtilen tarafların katılımlarıyla sağlanacak dengenin bir ürünü olarak hayata geçirilmelidir.

3.3 Sürdürülebilir Bir Kentleşme İçin Gerekli Temel Alanlar

Tarih boyunca şehirler, teknoloji, ticaret, sosyal organizasyon ve fikirlerde yenilik merkezi olmuştur. Sosyal ve ekonomik gelişmenin lokomotifleri olma konumlarını hala korumakta olan kent merkezleri ve şehirler kırsal alanlarda bulunamayacak geçim kaynaklarına ve sosyal hareketlilik imkânlarına sahiptirler. İnsanın, kaynakların ve düşüncelerin yoğunlaştığı merkezler halinde olan şehirler benzersiz ekonomik faaliyetlerin ve zenginliklerin yaratılmasını sağlamaları sebebiyle fikri, girişimci ruhu ve enerjisi olan göçmenleri hayallerini gerçekleştirmek için kendisine çekmeye devam etmektedir. Tabiidir ki böylesi bir süreç marjinalite ve yoksulluğun ortaya çıkmasına da yol açmaktadır. Dünya Bankası’nın raporuna göre 2035 yılında kentlerde yaşayan insanlar arasında içerisinde oldukça fakir bir grup mevcut olacaktır (Anonymous 2016).

Kentleşme, kent sakinlerinin çevresi ve refahı üzerinde önemli etkilere sahip bir kavram olarak çevre kirliliği problemlerine yol açan başlıca etmenlerdendir. Son zamanlarda Çin, Hindistan ve Meksika da geniş çaplı hava kirliliği verilerine ulaşılmıştır. Birçok kent merkezinde kirlilik en önde gelen sorunlardan birisi niteliğini taşımaktadır. Küresel bir veri ise şöyledir 3 milyar şehirli nüfusun günlük 1,2 kg’lık ve yıllık olarak 1,3 milyar tonluk bir atık miktarına sahiptir (Anonymous 2016). Bu atıklar taşıma kaynaklı sera gazı

salınımı, denizlerin kirlenmesi (plastik atıklar dâhil), kolera salgınları ve işlenmemiş atıklar gibi sağlık sorunlarına sebep olmaktadır.

Şehirler iklim değişikliğine yol açan etkiler konusunda da oldukça ciddi tehlikelerle karşı karşıya kalmak durumundadırlar çünkü birçok kent ve kent merkezi deniz seviyesinin yükselmesi, tayfun, fırtına, sel felaketleri ve heyelanlar gibi tehlikelere açık olan deniz veya nehir kıyılarında yer almaktadırlar. Şehirleşme, tarım arazileri, sulak alanlar, parklar ve ormanlar gibi açık alanların yerini almakta ve aşırı miktarda yeraltı suyu kullanımı su kaynaklarını tükettiği için suyun azaltılmasına neden olmaktadır. Bu bozulmalar, doğal ekosistemlerin havayı ve suyu süzme ve diğer ekosistem hizmetlerini sunma kabiliyetlerini önemli ölçüde azaltmaktadır.

İklim değişikliği ve felaketlerin kentlerde yarattığı etkiler, pekiştirilmiş (kompakt) yerleşim yerlerinde yaşayanlara oranla arazinin daha uygun fiyatlı olduğu ve/veya kaçak yerleşim alanları olan gecekondu bölgelerinde oturan fakirleri, genellikle nehir kıyıları ve dik yamaç bölgelerinde yerleşmiş olmaları sebebiyle daha fazla etkilemektedir. Bu alanlar genellikle sel, fırtına ve heyelanlara eğilimlidirler. Buna ek olarak, bu bölgelerde yaşayan insanlar genellikle kayıt dışı yerleşim statüsüne sahiptirler ve yetersiz temel altyapı veya sosyal hizmetler desteği almaktadırlar. Dünyadaki yedi kişiden biri, böylesi bir ortamda yaşamaktadır (Anonymous 2016).

2040 yılında dünyada 9 milyar insan enerjiye ihtiyaç duyuyor olacağı ve bunların üçte ikisi kentlerde yaşıyor olacağı Dünya Bankası'nın raporunda belirtilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan kentli yoksullar elektrikten yararlanırken bazı zorluklarla karşılaşacaklardır. Düzensiz elektrik arzı, sık sık meydana gelen karartmalar düşük veya dalgalı voltaj gibi kalite sorunları bunlara örnek olarak verilebilir. Yüksek bağlantı ücretleri ve tarifeleri erişilebilirlik anlamında bir başka engel olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumda ise ısıtma ve pişirme için kullanılacak sürdürülebilir olmayan yakıtlar hava kirliliği ile birlikte sağlık veya güvenlik risklerinin artmasına sebep olacaktır. Kayıt dışı veya yasadışı bağlantılar ilgili durumda söz konusu olacak ve durumun sosyal anlamda daha da ciddileşmesine yol açacaktır. Ekonomiler geliştikçe soğutma ve/veya ısıtma gibi kullanımlar için enerji talebi önemli ölçüde artmaya devam

etmektedir. Örneğin Hindistan'da toplam elektrik tüketiminin %40'ı klima için kullanılmaktadır (Anonymous 2016).

Çoğu kent mekânsal ve toplumsal olarak bölünmüş durumdadır. Şehirlerde mevcut durumda aşırı derecede bir eşitsizlik bulunmaktadır ve bu durum şiddete ve huzursuzluğa yol açmaktadır. Latin Amerika'da Birleşmiş Milletler Kalkınma Departmanı tarafından yapılan bir araştırma kurumsal kapasitelerin yetersiz kaldığı şehirleşme ile yükselen suç arasında pozitif yönlü bir korelasyona işaret etmektedir. Sudan, Somali, Yemen, Lübnan ve Irak gibi, gecekondulaşmanın oldukça yoğun olduğu ve kentli nüfusun %50 - %90'ının gecekondularda yaşadığı ülkeler bu duruma (suç-kurumsal kapasite yetersizliği) örnek teşkil etmektedir.

Gençler göçmenler ve ülke içinde yerinden olmuş kişiler gibi savunmasız gruplar çoğunlukla marjinalleşme ve damgalanma sorunuyla yüz yüzedirler. Çatışma ve afet kaynaklı göç dalgalarının arasında yerinden olmuş kişiler de kentsel alanlara sığınmaya çalışmaktadırlar. Dünyada bu durumda olan 38 milyon kişi ve 13 milyon mülteci bulunmaktadır (Anonymous 2016). Yerinden olmanın ötesinde, ekonomik göç kentlerin büyümesinde önemli bir faktör olmayı sürdürmektedir. Sydney, Londra ve New York gibi birçok küresel kentte göçmenler nüfusun üçte birini oluşturmaktadır. Asya ve Afrika'da hızla büyüyen ikincil ve üçüncül şehirlerin, gelecekteki nüfus artışının çoğunu göç yoluyla emmesi beklenmektedir. Birçok göçmen, mevsimsel ve dairesel akışlar ile kırsal ve kentsel alanlara doğru hareket etmektedir. Pahalı kentlerin sıralamasında, Mart 2016'da Economist Intelligence Unit tarafından tahmin edildiği gibi, dünyadaki en pahalı kentlerden bazılarını listelemektedir (Anonymous 2016) (Çizelge 3.2). Aynı zamanda, bu şehirlerdeki hizmet talebi, göç emeğini de beraberinde getirmektedir. Zayıf göçmen işçiler (ve özellikle kadın ev işçileri) genellikle çoklu formlarda yüksek derecede dışlanma ve sömürü yaşar konuma gelmektedir. Kentler arasındaki eşitsizlik de artmaktadır. Birkaç etkileyici şehirde zenginliğin artan yoğunlaşması, düşük ücretli konut sakinleri için uzak banliyölere yerleşme veya tamamen yer değiştirmeye zorlama ve bunların sonucu olarak yüksek yaşam maliyetlerine sebep olmaktadır.

Dünyanın en pahalı kentlerini New York'a oranla yaşam indeksi ile karşılaştırılmasında Asya ve Avrupa'da yer alan kentlerin büyük kısmı yaşam endeksi karşılaştırmasında New York'a oranla daha iyi bir standarda sahip olduğu görülmektedir (Çizelge 3.2). New York gibi küresel özellik taşıyan bir kente oranla böylesi bir görünüm sergilemek kent yönetiminin önemini bir kez daha vurgular niteliktedir.

Çizelge 3.2 Dünyanın en pahalı kentleri (Anonymous 2016)

Sıra	Kent	Ülke	New York'a Oranla Yaşam İndeksi Karşılaştırması (%)
1	Singapur	Singapur	16
2	Hong Kong	Çin	14
3	Zürih	İsviçre	14
4	Cenevre	İsviçre	8
5	Paris	Fransa	7
6	Londra	İngiltere	1
7	New York	ABD	0
8	Los Angeles	ABD	-1
9	Seul	Kore	-1
10	Kopenhag	Danimarka	-1

Gelişmekte olan birçok ülkede, kentsel işsizlik ve eksik istihdam, gençler, kadınlar ve marjinal gruplar için artış trendi devam etmektedir. Yine dikkat çekici bir nokta şehir ekonomilerinin önemli bir unsurunu kayıt dışı ekonominin oluşturması ve bir şehrin GSMH'nın %50 ile %80'inin bu kayıt dışı ekonomi tarafından üretilmesi, yoksul ve dışlanmış grupların çoğunun da bu şekilde geçimini sağlamakta olmasıdır.

Kamunun sınırlı imkânları ve karar verici mekanizmaların imkânlarının azlığı sınırlı kamusal alan sorununu gündeme getirmekte ve gelecekte sosyal çatışma riski kaçınılmaz olmaktadır. Kamusal alanların ve arsa üretiminin bu tür sınırlılıklara sahip olması fiziksel ve ruhsal olarak sorun yaşayacak ve oldukça düşük adaptasyon yeteneğine sahip olacak sosyal sınıfların türemesi sebebiyle iç çatışmaya sebep olabilecektir.

2030 yılına kadar olan süreçte sürdürülebilir kalkınmaya yönelik amaçların karşılanabilmesi için dünya nüfusunun yaklaşık %40'ı uygun konutlara ve su ve sağlık sistemleri gibi temel altyapı ve hizmetlere erişime ihtiyaç duyacaktır. Bu durum, özellikle arzın sınırlı olduğu kentsel alanlarda arazi ve konut için önemli bir baskı yaratmaktadır.

Bu talebi yönetmek için politikalar ve düzenleyici çerçeveler dolayısıyla yasal alt yapı zayıf şekilde geliştirilmiştir. Kentsel yoksullar ve diğer savunmasız gruplar (göçmenler, yerinden edilmiş kişiler, kadın yönetiminde haneler), konut, emlak güvenliği ve arazi mülkiyetine erişimleri olmamaları sebebiyle çok kötü bir durumdadır. Böylece gelişmekte olan birçok ülkede, bu sebepler genellikle yoksul yerleşim yerlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Belediye yönetimleri, kentsel planlama, hizmet sunumu ve ekonomik fırsatlar yaratmada (örneğin, gençler için her yıl yaratılacak 14 milyon iş) önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, kentleşme, yönetim kapasitesinin yetersiz olduğu yerlerde zirveye ulaşmış durumdadır. Gelişmekte olan ülkelerde hızla büyüyen şehirler, artan nüfusları gerekçesiyle ihtiyaç duyulan öncelik ve taleplerle uğraşırken ihtiyaç duydukları altyapı, hizmet ve yönetim sistemlerini sağlamaya çalışmakta ancak çok da başarılı olamamaktadırlar.

Latin Amerika gibi birçok ülkede gerçekleşen yerinden yönetim reformları yerel yönetimlere ve yerel topluluklara kentsel alanlardaki politikalar üzerinde daha fazla etki sağlamıştır. Bununla birlikte, mali âdemi merkezîyetçilik söz konusu değildir. Kenti yönetenler uzun vadeli kalkınma için gerekli finansmanın eksikliğini çok ciddi boyutlarda hissetmektedirler. Finansman olanaklarının sınırlı olması, şehirlerin sürdürülebilir olmayan kısa vadeli çözümlere yönelmesine neden olmaktadır. Örneğin, Çin'in pek çok yerinde yaygın olarak görüldüğü gibi, belediye altyapısını finanse etmek ve ticari kalkınma amacıyla arazi satılmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki birçok belediye yetkilisi gelir elde etmek veya gelir üretmek için özerkliğe sahiptirler. Belediyelerin, metropol ve bölgesel hükümetlerin tüm alt katmanlarına yönelik uygun fiyatlı finansman ve gelişmiş idari kapasitelere erişim sağlaması hali hazır öncelikli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Kamu yetkilileri, yolsuzluk, adalet sisteminde yönetim ve kurumsal kapasitelerin erozyona uğraması, kolluk kuvvetleri ve güvenlik kurumlarında kötü yönetim gibi gerekçelerle büyük kentlerde etkin yönetim sağlamada giderek zorlanmaktadırlar. Bir topluluktaki toplumsal bütünleşme ve uyum derecesi, suç oranını, şiddeti ve barış içinde

bir arada kalma kapasitesini de etkilemektedir. Güçlü katılımcı yönetim sistemleri olmadan yoksulların ve marjinalize olanların, özellikle de göçmenlerin, yerinden olmuş kişilerin, kadınların ve azınlık gruplarının ihtiyaçları genellikle ihmal edilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler, kentleşmenin hükümetin her katmanında ve devlet dışı aktörlerle olan karmaşık ve birbirine bağlı sonuçlarını ele almak için etkin, çok katmanlı politika ve kurumsal mekanizmalara ihtiyaç duyacak gibi görünmektedirler.

Kentleşme, sadece kentler için değil, aynı zamanda nüfusları kentsel alanlara kayan, kentler arası ve kırsal alanlar için ele alınması gereken ekonomik, sosyal ve yönetsel sonuçları olan bir olgudur. Çevredeki bölgeler, emek ve doğal kaynaklar gibi şehirlere hayati mal ve hizmetler sağlamaktadır. Birçok gelişmekte olan ülkede, çalışma çağındaki kırsal yerleşim nüfusu, ekonomik fırsatlar aramak için şehirlere göç ederek, gençleri ve yaşlıları kırsal topluluklarda bırakmaktadır.

Kırsal ve kentsel göç, cinsiyet bazlı olarak da kendini göstermektedir. Birçok bölgede, çoğunlukla iş aramak için ayrılan erkekler, kadınları tarlalarda çalışmaya bırakmakta ve bakım yükümlülüğünü üstlenmektedirler. Bazı ülkelerde de kadınlar daha iyi gelir ve daha fazla ekonomik ve sosyal güçlenme olanağı sağlayan, fabrika veya hizmet endüstrilerinde istihdam için şehirlere gitmekte ancak aynı zamanda bu göçmen kadınlar sömürü riskine maruz kalmaktadırlar. Kırsal kesimde azalan nüfus, tarım için, daha küçük, dağınık ve yaşlı bir nüfusu geride bırakmaktadır. Sosyal hizmet sunumu ise doğaldır ki buralarda çok da devamlılık arz eder gibi görünmemektedir. Bu zorluklar, gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya kalacağı, Avrupa ve Japonya'da ise mevcut zorluklar olarak ortaya çıkmaktadırlar.

Orta sınıfın yükselişi birçok bölgede daha belirgin hale gelmektedir. 2009 yılında 1.8 milyar insan orta sınıf olarak kabul edilmektedir; Avrupa (664 milyon), Asya (525 milyon) ve Kuzey Amerika (338 milyon), 2030 yılına kadar, orta sınıfın çoğunluğu 8 milyardan fazla olacak nüfusun yaklaşık 5 milyarını oluşturacağı tahmin edilmektedir. Bunların çoğu kentsel alanlarda yaşamaktadır. Bu durum, küresel gıda, su, ulaştırma, enerji ve konut talebini artırmaya ve özellikle de kentsel büyümenin gerçekleştiği gelişmekte olan ülkelerde sera gazı emisyonlarını artırmaya devam edecektir. Şu anda

dünyanın en hızlı büyüyen 10 kenti Asya ve Afrika’da yer alan gelişmekte olan ülkelerde bulunmaktadır (Anonymous 2017).

Gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan kentleşme süreci ve kentler, 2015 sonrası dönemin pek çok kalkınma zorluğunun getirdiği sonuçları derinden etkileyecektir. Büyüyen bu şehirlerin altyapısal ve ekonomik olarak arz ettiği özellikler, insanlığın ekoloji ve iklime dair ayak izlerinin ve toplumların gelecekteki iklimsel, sosyal ve ekonomik şoklara karşı ne derecede esnek olduğunun belirlenmesine yardımcı olacaktır. Yoksulluğun azaltılmasında elde edilen başarı, kentleşme sürecinde kentsel yoksulluğun anlaşılmasına, belirlenmesine ve aşılabilmesine bağlıdır. Bu nedenle bu kentlerin sürdürülebilir kalkınmada doğru yolu takip ederek gelişmesini sağlamak kalkınma peyzajındaki en büyük zorluklardan veya fırsatlardan birisi gibi görünmektedir.

Hızla büyüyen şehirler ve kasabalar, büyümelerini ve uzun vadeli ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliklerini şekillendirecek bir dizi gelişim seçeneği ile karşı karşıyadırlar. Bunların birçoğu kısa vadeli ve uzun vadeli maliyet ve avantajlar arasındaki karmaşık tercihlerdir. Bu seçenekler nadiren bireysel aktörler ya da kurumlar tarafından belirlenir, daha çok ulusal ve yerel yönetimler, yatırımcılar ve girişimciler arasında çeşitli sektörler tarafından alınan kararların karmaşık etkileşiminden ve çeşitli yerel topluluk ve sivil toplum seslerinden oluşmaktadırlar. Seçim yapılması gerekli olan bir kümeden yapılan seçimin sonucu genellikle diğer kümelerden yapılacak seçimlerin muhtemel sonuçlarını her türlü boyutta etkiler; bu da karar süreçlerinin karmaşıklığını ve bu süreçlerin ortaya koyduğu gelişim yollarını daha da arttırmaktadır. Seçimlerin bazıları Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın sürdürülebilir kentleşme yaklaşımı olan sürdürülebilirlik, kapsayıcılık ve esneklik kategorisine giren kategorilere kısaca değinilerek açıklanabilir. Bunlara ilerleyen bölümlerde değinilecektir.

Hızlı büyüyen kentler açısından değerlendirildiğinde; Çin’de yer alan Beihai kenti tıpkı yer aldığı ülke gibi %10,58’lik bir oranla yüksek bir büyüme hızına sahiptir. Hindistan’da yer alan üç kent (Ghaziabad %5,20, Surat %4,99 ve Faridabad %4,44) ilk on listesine dâhil olmuşlardır. Savaş sonrası Afganistan’ında başkent olan Kabil’in alternatifi olmadığı için, %4,74 ile ilk on listesine dâhil olduğu söylenebilir. Gelişen bir

ekonomiye sahip Nijerya ise, %4,44'lük büyüme oranına sahip Lagos ile ilk on listesine bir kent yerleştirmektedir. İlginç bir veri olarak Tanzanya'nın büyümekte olan Dar es Salaam kenti %4,39 ile dikkati çekmektedir. Yine aynı şekilde Yemen'in listeye yerleştirmiş olduğu Sana kenti, %5,00 ortalama büyüme hızı ile tıpkı Tanzanya, Afganistan ve Bangladeş'te olduğu gibi, buldukları ülkede alternatifsiz olması nedeni ile büyüme göstermektedir. Ancak ilk on listesinde böylesi yüksek hızlarda büyüyen bir AB veya Amerikan kenti yer almamaktadır. Olgunluğa erişmiş kentleri ile bu iki süper güç artık daha sürdürülebilir kent büyüme modelleri tercih etmektedirler (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3 Dünyanın en hızlı büyüyen 10 kent merkezi (Anonymous 2016)

Sıra	Kent	Ülke	2006'dan 2020'ye Ortalama Büyüme Hızı (%)
1	Beihai	Çin	10,58
2	Ghaziabad	Hindistan	5,20
3	Sana'a	Yemen	5,00
4	Surat	Hindistan	4,99
5	Kabil	Afganistan	4,74
6	Barnako	Mali	4,45
7	Lagos	Nijerya	4,44
8	Faridabad	Hindistan	4,44
9	Dar es Salaam	Tanzanya	4,39
10	Chittagong	Bangladeş	4,29

Dünyada sürdürülebilir kentleşmenin karşılaştığı sorunların başında kentlerin büyüme ve gelişme çabalarının süreç içerisinde karşılaştığı zorluklara yukarıda değinilmiştir. Bu karşılaşılan zorlukların temel sebeplerine daha doğrusu bunlarla karşılaşılmasında için geliştirilmesi gerekli olan politikaların hangi alanları kapsamaması gerektiği tartışılacaktır. Yukarıdaki anlatılar göz önüne alındığında genel çerçeveye uygun olarak düzenleme veya geliştirme yapılması gerekli temel alanlar; büyümenin denetlenmesi ve arazi kullanım planlaması, kentsel tasarım ve restorasyon, konut, ulaşım, çevre koruma ve atık yönetimi, enerji ve malzeme kullanımı, yeşil mimarlık ve yapılaşma, eşitlik ve çevresel adalet, ekonomik gelişme, iş yaratma kayıt dışılık ve girişimcilik, nüfustur.

Kentsel tasarımda sürdürülebilirlik kavramının asli amacı kar elde etmek ve ekonomik anlamda verimli olmak kaygısı ile hareket etmek değil, birey ölçekli ve buna bağlı olarak çeşitliliği sağlayan konut, işyeri ve kamu tesisleri ve/veya yapıları inşa etmek/ettirmek

olmalıdır. Çevre ile ilgili amaçlara uygun planlamalar ile yerine getirilmesi gerekli tasarım faaliyetleri doğal yeniden üretim sürecini bozmayacak şekilde (yerel iklim, ekosistem, enerji, su ve kaynak akışı) kısacası doğal peyzaj ile uyumlu olmalıdır. Örneğin yeşil ve kendini besleyen yapılara ağırlık verilmelidir. Bu durumda kaynaklar etkin ve verimli kullanılarak faaliyetin öznesi konumundaki bölgenin yerel kimliği de korunmuş olacaktır. Çevrede oluşabilecek hasarların telafisine yönelik olarak, kent içinde tekrar ekim yapabilmek için bir şekilde bozulmuş arazilerin rehabilite edilmesi, faaliyet dışı kalmış sanayilerin işgal etmiş oldukları alanların temizlenmesi, kentlerin doğ ile uyum içinde birlikteliğinin sağlanması için gerekli tüm edimler ilgili kapsama dâhil edilebilir.

Kentlerin 20. yy başından bu yana büyümeleri hızla devam etmektedir. Bu büyüme dolayısıyla kentlerin yaratmış olduğu sorunların başında, motorlu araç kullanımı, kirlilik, sıkışıklık bunlara bağlı olarak yaşam kalitesinde düşüş ve sosyal ayrışma gibi kavramlar gelmektedir. Alt kent, saçak veya banliyö özelliği gösteren alanlar kırsalla birleşmeye başlamış buralarda da konut ve ticaret alanları ortaya çıkmıştır. Kentin böylesi yayılma göstermesi ise pekiştirilmiş (kompakt) kent formunu gündeme getirmiştir.

Pekiştirilmiş (kompakt) kent formunun birincil amacı mevcut kentsel alanların doğru ve verimli bir şekilde kullanımınıdır. Verimli kullanılmayan alanların doğru kullanımı ve binaların tekrar elden geçirilerek kullanım fonksiyonlarının daha verimli olmasının sağlanması da bu amaca hizmet eden edimlerdir. Kentlerin yoğun bir şekilde yapılaştığı gelişmiş ülkelerde (Amerika, Kanada ve İngiltere gibi) alanların daha verimli kullanılabilmesine yönelik çalışmaların öznesi olabilecek alan bulmak oldukça zordur. Böylesi yoğun yapılaşmaya sahip kentlerde yeşil alan yoksunluğu ve sıkışıklık ön plandaki sorunlardandır. Dolayısıyla kentsel tasarımda özellikle sürdürülebilir olması anlamında vurgu ekosistem bağlamında park, bahçe, yeşil alan vb. alanlara yapılmaktadır.

Büyümenin denetlenmesi, kentlerin dışarı doğru yayılmasının yavaşlatılması veya durdurulması; arazi kullanımının ulaşım sistemleriyle, ekolojik ve rekreasyonel gereksinimlerle ve var olan gelişmeyle uyumlu hale getirilmesidir. Kamunun toplu taşıma araçlarındansa özel araçlarla yapılan taşıma kent, dolayısıyla arazi genişlemesinin önde gelen sebebi olmuş olabilir. Kentin dışa doğru sarkması arazinin genişlemesine bu

genişleme kat alanının artmasına, bu durum da altyapı maliyetlerinin yükselmesine sebep olmaktadır dolayısıyla kaynak kullanımında etkinlik ve verimlilik azalmaktadır. Yine uygun politikalar geliştirilemediği için denetimsiz olarak ortaya çıkan büyüme yerel kültürel değerlerin, biyoçeşitliliğin ve yeşil alanların kaybolmasına veya azalmasına yol açmaktadır.

Arazi kullanımının etkin ve verimli kullanıma yol açacak şekilde planlanmaması kent makro formunu bozduğu gibi farklı amaçlara yönelik ve biçime sahip arazi kullanımları arasında dengenin de yitirilmesine sebep olmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta tek başına arazi kullanımı planlamasının yeterli olamayacağı ve bunun nüfus ve tüketim faktörleri ile birlikte ele alınması gerekliliğidir.

Oldukça kötü koşullar altında yaşamakta olan nüfusun büyük bir bölümüne ait olan konutlar standartlardan uzak ve niteliksiz olmalarının yanı sıra altyapı hizmetlerinden de yoksundur. Ayrıca genişleyen kent arazileri sebebiyle, hem pahalı, hem de merkezden uzak olan konutlar motorlu araç kullanımını teşvik etmektedirler. Burada her seviyede kamu kurumu ve/veya temsilcileri/yöneticileri daha iyi şartlarda kentsel alanlar ve/veya konut üretimi için gerekli stratejiler vasıtasıyla edimde bulunabilirler. Bu konuda yerel yönetimlere finansman sağlayacak alternatif politikaları gündeme getirebilirler. Ayrıca merkezi yönetimler kontrolü elden bırakmayarak denetim mekanizması kurabilirler. İnsanların ekolojik ihtiyaçları, kentsel tasarım ilkelerine ve yapı kriterlerine uygunluk, güncel ihtiyaçları karşılayabilecek nitelik gibi kıstasları da gözeterek ve tüm tarafların katılımıyla (yerel yönetim, kent ve semt sakinleri, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, gönüllü uygulamalar gibi) sağlanan işbirliği ile tüm kentsel tasarım süreci yeniden ele alınabilir bu bağlamda ise konut/hane/mesken/yapı tekrar üretilebilir.

Ülkeler kanalizasyon hatları, su boruları, fiber optik ve elektrik hatları inşa ederek güvenlik ve itfaiye güçlerini artırarak, okullar ve sağlık tesisleri kurarak kentleşmeyi gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Ancak bütün bunlar pekiştirilmiş (kompakt) bir kentleşme sisteminde hem daha küçük alana ihtiyaç duyularak hem de daha düşük maliyetle gerçekleştirilebilir. Kentsel gelişimde kamu yetkililerinin yüzleşmek zorunda olduğu ikilem uzun vadede ve kısa vadede kayıp kazanç seçeneklerini değerlendirmek

ve/veya hesaplamaktır. Şehirlerde özellikle dikkat edilmesi gereken nokta çeşitli aile, topluluk, bireylerin sahip oldukları geçmiş ve kültürel değerlerin karşılıklı etkileşimini sağlayan kamusal alanların tüm bu sayılanların erişimine açık hale getirilmesi gerekliliğidir böylece şehrin kapsayıcılığı artırılabilir.

Sürdürülebilir kentleşme anlamında en önemli sorunların başında gelen ulaşım kavramı çevresel etkileri azaltabilecek doğal dokunun bozulmasını engelleyecek şekilde planlanmalı, toplu taşıma veya bireysel anlamda karbon salınımını azaltacak tercihlerin kullanımını özendirerek üst veya alt yapıların hayata geçirilmesi sağlanmalıdır. Ulaşım gerekçesiyle ortaya çıkan sorunların ilk akla gelenleri, verimsiz enerji kullanımı, trafik sıkışıklığı, gürültü ve hava kirliliği olarak sayılabilir. Özellikle trafiğin akabilmesi için oldukça geniş alanların ayrılmasını zorunlu kılmakta ve bu durum yerel dokuyu hem tarih, hem de kültürel anlamda tehdit edici bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Trafik bütün kentlerde özellikle gelişmekte olan ülkelerin aşırı nüfus yığılmasına sahip kentlerinde en önemli sorunların başında gelmekte ve sera gazı salınımının oldukça büyük bir yüzdesini üretmektedir. Trafığe dair çözümler öncelikle toplu taşıma ve küçük otomobil merkezli yol yapımı ile ortak ekonomik çözümleri içermektedir. Toplu taşımada, yapılacak altyapı yatırımları ve hizmet entegrasyonu anlamında başlangıç olarak küçük araç yatırımlarına oranla oldukça fazladır ancak, bu yatırımlar daha yenilikçi çözümler ile miktar olarak azaltılabilir. Ayrıca maliyet hesaplarının en önemli unsuru olan kullanan sayısının maliyeti düşürmesi kuralı göz önüne alındığında toplu taşımanın özendirilmesi örneğin park ücretlerinin arttırılması gibi bir önlem kullanan sayısının artmasına ve bu da, birim maliyetin düşmesine yol açacaktır. Yine Amsterdam ve Kopenhag'da bisiklet yollarının kenti kaplaması veya elektrik, güneş enerjisi gibi alternatif taşıtlara kolaylıklar getirilmesi ilk akla gelen çözümlerden birisidir.

Gelişmekte olan dünyanın birçok şehrinde genel tercih şehirlerin genişlemesi yönünde olmuş ve bu genişlemenin doğal sonucu olarak otomobillere ait yol şebekesi de genişlemiştir. Ancak yapılan yatırımlar otomobil kullanımının daha da artmasına özellikle uzun vade maliyetlerin katlanmasına yol açacaktır. Kaldı ki fosil yakıtla olan bağımlılık çevre kirliliği vasıtasıyla bozulan kişisel sağlığın getirdiği ekstra sağlık

maliyetlerine de sebep olacaktır. Yine sosyolojik bir boyut olarak özel aracı olmayanların erişilebilirliğini de kısıtlayıcı bir unsur olarak ortaya çıkacaktır. Çevrenin temizlenmesine dair maliyetler uzun vadede çok daha külfetli olurken kaynak kullanımında verimsizlik de ayrı bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.

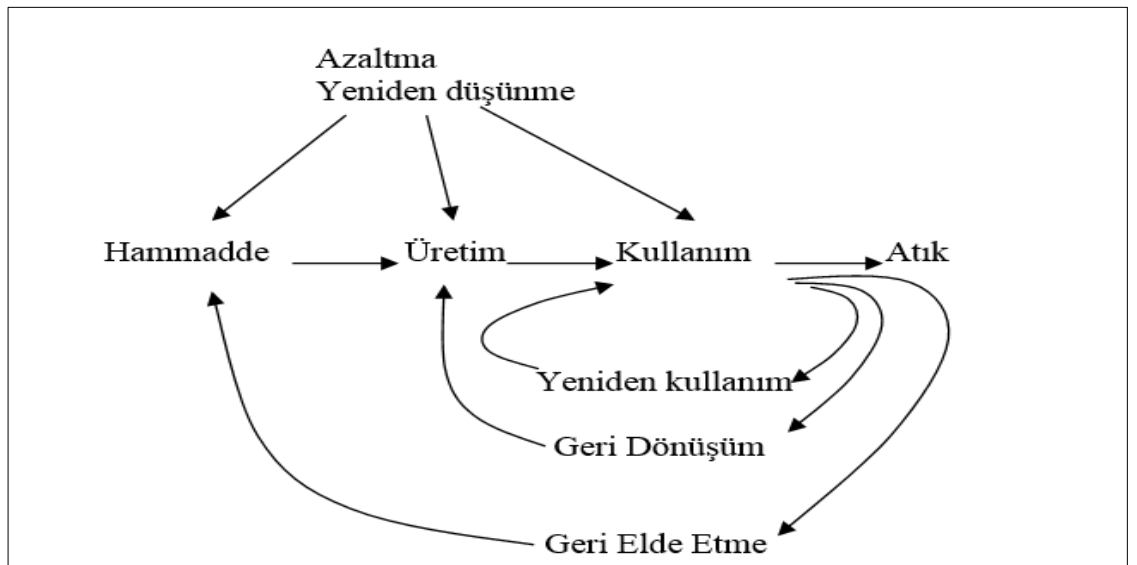
Kentsel alanlar en büyük baskıyı motorlu taşıtlar sebebiyle yaşamaktadırlar. Trafik yolları, araç park yerleri geniş alanlı arazi kullanımı gerektirmekte, ayrıca gürültü ve kirlilik sebebi olmaktadır. Bisiklet ve yaya yolları oldukça kısıtlıdır. Bu durumu önlemeye yönelik kamu mekânlarının kullanımı ise kamu güvenliği konusunda zafiyet yaratmaktadır. Yapılması gereken, motorlu araç kullanımının azaltılmasına yönelik tedbirler almak olup, buna göre; merkezi alanlara giden yolların kısaltılması ve/veya merkezi alanların/cazibe merkezlerinin sayısının artırılması, alternatif taşıtların, yaya yollarının artırılması, toplu taşımanın özendirilmesi, motorlu araç kullanımında maliyet faktörünün artırılması (park yerlerinin ücretlerinin artırılması, yakıtın daha yüksek ücretle satılması, araç muayene ve kayıt ücretlerinin artırılması toplu taşıma ücretlerinin düşürülmesi gibi)'dir.

İnsan ve doğa birlikteliğinin en uyumlu hale getirilmesi doğanın kendini yenileme süreçlerinin “sürdürülebilmesi”ne bağlıdır. Ayrıca zarar gören kısımların da zarar telafisine yönelik uygulamalarla tekrar ele alınması gereklidir. Yine endüstriyel süreçlerin standartlaştırılması önemli bir konudur. Bu konudaki en önemli kilometre taşı 1996 yılında geliştirilen ISO 14001 standardıdır. Kirleten öder ifadesi ise ülkelerin birçoğundan fazla mali güce sahip firmaların devasa büyüklükleri göz önüne alındığında geçerlilik arz eden bir yaptırım gibi görünmemektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin çoğunluğu modernize olma uğruna ortaya çıkan kirliliği, suların kirlenmesi ve tüketilmesini gelecekte bunların arkada bırakılacağına dair bir varsayımın yan etkiler olarak görmekte ve kabullenmektedir. Ancak bu durum gelecekte çok ağır maliyetlere ve sorunlara yol açabilir bir nitelik taşımaktadır. Belki de mevcut durumda önlerindeki fırsatları kısa vadeli cazip çözümler nedeniyle göz ardı etmektedirler. Örneğin atıklardan elde edilebilecek metan gazı, doğru bir katı atık

yönetimi sonucu düzenli depolama alanlarında orman karbonunun korunmasına ve sera gazları salınımının genel olarak azalmasına sebep olabilir.

Küresel ölçekte gerçekleşen verimsiz ve hızlı enerji tüketimi, akıllara kaynak kullanımında yeni bir bakış açısı getirilmeli mi? Sorusunu gündeme getirmektedir. Bu anlamda atık malzemelerin yeniden kullanımı veya dönüştürülmesi ve toplam tüketimin azaltılması gerekmektedir. Geliştirilen kaynak kullanım stratejileri geri dönüşüm, yeniden kullanım ve azaltma olarak sınıflandırılmaktadır. Azaltma ile kastedilen kullanım ve paketlemenin azaltılması ve mevcudun korunması ile ömrünün uzatılması süreçleridir. Burada amaç ilgili sanayilerin atıklarının azaltılmasıdır. Yeniden kullanım ise mevcut ürünün kullanımı sonrasında kendi döngüsü içerisinde tekrar kullanıma sunulmasıdır (örneğin cam şişelerin toplanması). Geri dönüşüm ise atık malzemenin tekrar üretimini öngörmektedir (kâğıtların toplanması). Ayrıca geri elde etme (atıklardan enerji veya hammadde elde etme) ve yeniden düşünme (yaşam tarzlar ve tüketim kalıpları üzerine) kavramları da önemlidir. Sözü edilen bu stratejiler gereği, bir kentsel atık sistemi yeniden gözden geçirilmeli ve hammadde, üretim, kullanım ve atık aşamalarında yenilikler üretilmelidir. Atık haline gelen çıktılar geri dönüşüm sürecinden geçirilmeli ve tekrar hammadde olarak döngüye sokulmalıdır. Yine aynı şekilde gerek üretim ve gerekse kullanım aşamalarından elde edilen çıktılarından atık haline gelenler geri dönüşüm sürecinden geçirildikten sonra her iki aşama için tekrar döngüye sokulmalıdır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 Sürdürülebilir bir kentsel atık sistemi (Anonim 2016)

Kentlerin, daha düşük öncel maliyetlere sahip ama aynı zamanda çevre kirliliğine katkısı oldukça fazla ve verimsiz (dizel jeneratörler veya kömürle çalışan tesisler) olan mevcut besleme kaynakları ile çok daha az veya hiç kirlenmeye yol açmayan doğal ve yenilenebilir enerji sistemleri (güneş enerjisi, su gücü veya rüzgâr) arasında bir dengeleme sorunu bulunmaktadır.

Yapılan seçim sadece sürdürülebilir ve esnek enerji sistemlerinin finansal hesapları ile ilgili değil, aynı zamanda enerji etkinliğine yönelik karışık yerel yasal mevzuat ve kompleks teknoloji ile ve aynı zamanda yenilenebilir enerjiye ilişkin kapsamlı mekanizma ve politikalar ile de ilgilidir. Böylesi kompleks bir problemler zinciri çoğu zaman gelişmekte olan ülkeleri kapasite kısıt sorunu ile yüz yüze getirmekte ve her ne kadar uzun dönemde yüksek çevresel ve kişisel maliyetlere sebep olsalar da fosil yakıt kullanan kısa vadeli çözümlere maliyetlerinin düşük olması sebebi ile yönelmek zorunda bırakılmaktadır. Halen kentler iklim esnekliğine sahip, sıfır karbon emisyonlu, erişilebilir enerji çözümlerinin sağlayabileceği ve enerjinin geleceği açısından daha sürdürülebilir olma niteliğini ona kazandıracak dönüşüm sürecinde başrol oynamaktadırlar.

Kentin veya kentleşmenin temel unsurlarından birisi binalar ve onları çevreleyen peyzajdır. Ekolojik tasarım için ilgili bütün ilgili disiplinlerin (plancılar, mimarlar, peyzaj mimarları ile gayrimenkul geliştirme ve yönetimi uzmanları gibi) birlikte çalışması ve konuyla ilgili yasal alt yapının hazırlanması gereklidir. Kısa dönemde maliyeti yüksek gibi görünen yatırımlar uzun dönemde maliyetlerin düşürülmesi ve çevre korumaya olan katkısı ile vazgeçilmez bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadır. Gelir dağılımındaki eşitsizliğin ve farkın kent alanlarında ki yansıması olarak ortaya çıkan konut, sağlık, istihdam, eğitim ve temiz çevreye ve kamusal alanlara erişimde adaletsizlik veya eşitsizlik, ekonomik anlamda çözümlenmesi kolay bir sorun gibi görünmemektedir.

Şehir plancılığı bağlamında daha düşük gelir guruplarına yönelik uygun fiyatlı konutların üretimi, daha küçük sermaye ile kurulabilecek daha küçük ölçekli işletmelerin yapılandırılabilmesi iş sahaları ve olanakları, azınlıkta kalan ve kendini ifade etme olanağından yoksun gurupların kendilerini ifade edebilecekleri olanakların yaratılması

çözüm niteliği taşıyabilir gibi görünmektedir. Daha sonra da değinileceği gibi yerel yönetimlerin karar verme süreçlerine çoğulcu katılımlar sağlanabilir.

Kentler, diğer kentlerle olan ve sürekli artış gösteren mekânsal eşitsizlik problemi ile karşı karşıyadırlar. Hızla artan nüfus ve sınırlı arazi ile kentler mekânsal planlama seçimleri, yoğun yoksulluk, suç, işsizlik ve sınırlı temel hizmetler için 'gettolar' yaratma riskini doğurabilir. Sonuç olarak, iyi yerleşim alanlarına ilişkin planlama ve inşaa hataları yapılması durumunda yaşadıkları alanı özelleştiren, diğer topluluklar ile arasındaki sosyo-ekonomik farklılıkları, eğitim sağlık ve istihdam olanaklarına erişimde farklılıkları artıran kapalı toplulukların ortaya çıkması kaçınılmaz gibi görünmektedir. Böylesi toplulukların bulunmadığı alanlarda bile katı bir biçimde dışlama ve eşitsizlik görülmektedir. Kahire örneğinde hizmet sunumuna duydukları ihtiyacın fazlalığına karşın daha yoksul olan kentlerin bütçeleri oransal olarak küçük kalmaktadır. Gelişmekte olan birçok ülkede yakın çevrede bulunan arazi sahiplerinin pazarlara ve hizmetlere yakınlığı kullanmaya çalıştığı çevre ve kent arasındaki bağlantılar oldukça önem arz etmektedir. Bu kentsel alanlar çoğunlukla arazi kullanım planlamasından ve yönetim sistemlerinden yoksun oldukları gibi yoksulluğun ve eşitsizliğin azaltılması için ciddi engel niteliğinde oldukları gözlemlenmektedir.

Şehirler, bölgelerinin karşılaştırmalı üstünlükleri ve yerel kaliteleri üzerine kurulan istihdam olanaklarını yaratarak ekonomik kalkınmayı aktif bir şekilde desteklemelidir. Bangalore gibi bazı şehirler yenilikçilik ve girişimcilik merkezidir; bazıları ise Dakka gibi imalat merkezleridir. Her durumda, kentlerin kalkınma ve gelişme için uygun bir ortam yaratmak için yaptıkları seçenekler, iş anlayışı temelinde yerel düzeyde paydaşlar (örneğin, işverenler, işçi örgütleri, girişimci organizasyonu ve kayıt dışı çalışanlar) arasındaki diyalog ve ortaklığa bağlı olmalıdır. Bu anlamda, fırsatları ve çalışma ortamını beceri eğitimini hedeflemek için desteklemek, yerel girişimlerin başarılı olmasını sağlamak ve sosyal güvenlik kapsamını kayıt dışı çalışanlara yaymak amaç olarak edinilmelidir.

Birçok yerde, kayıt dışı ekonomi, para kazanmak, karşılıklı tasarruf grupları ile iletişim ve gayri resmi ve yerli sağlık hizmetleri yoluyla finansal hizmetler ve sosyal güvenlik

ağlarına erişim sağlar. Bununla birlikte, bazı şehirler, sokak satıcıları, satıcılar ve sokakta bulunan gıda tezgâhları gibi gayri resmi işleri, turistleri ve işletmeleri yatırım yapmaya teşvik etmek için gerekli düzenli ortamları bozan rahatsızlıklar olarak algılamaktadır. Diğerleri, gayri resmi işletmeleri, özellikle yoksul ve işçi sınıfı sakinleri için, büyümenin ve malların ve hizmet sağlayıcıların temel unsurlarından biri olarak görmeyi seçmektedir. Ayrıca bu kayıt dışı işleri, yoksullar, göçmenler ve diğer marjinal grupların geçim kaynaklarını kazanmak için kritik giriş noktaları olarak görmektedirler. Kentlerin kayıt dışılık kavramına ne kadar izin verdiği girişimciliği teşvik ederken göz önüne alınması gereken önemli bir kavramdır. Kayıt dışı yapılanmaya belirli ölçeklerde izin verilmesi, iş yaratma ve yeniliği tetikleyen bir iş ortamını teşvik eder. Kayıt dışı işletmelerin canlılık ve çeşitliliğini yapı ve verimlilik gereksinimiyle karşılıklı dengelemek, büyümekte olan birçok kentin uğraştığı hassas bir seçimdir. Kendine yeten kendi finansal kaynaklarını sağlayan ve yerine koyabilen yerleşim bölgeleri bu anlamda bir çözüm olarak önerilebilir.

Çevre ile uyum içerisinde yaşanması, arazinin ve kaynakların kullanımı, kalite ve eşitlik kavramlarını etkileyen en önemli faktör olarak nüfustur. Gelişmekte olan ülkelerde nüfus yoğunluğunun birkaç büyük kentte toplanmasına karşın gelişmiş ülkelerde kendi kaynaklarını yeniden üretebilen kentlerin varlığı nüfusun tüm ülke yüzeyine eşit dağılımını sağlamaktadır. Nüfus artış hızının yarattığı baskının azaltılabilmesi anlamında, göç, aile planlaması ve yoksulluk kavramları ele alınmalı ayrıca kadının toplum içindeki yeri yeniden tanımlanmalıdır.

Gelişmekte olan birçok kent, kırsal alandan veya başka ülkelere daha iyi fırsatlar bulmak amacıyla gelen göçmen dalgasının yarattığı nüfusla başa çıkmaya devam etmektedir. Kentlerin ve kent yönetimlerinin iki seçeneği vardır ya bunları kentin sosyal dokusuna adapte etmeli ya da onları kamplarda ve geçici yerleşim alanlarında izole etmelidirler. Eğer kentin sosyal dokusuna adapte edilmeleri gerçekleşirse kente göçenler gerek kentin ekonomisine, kültürel çeşitliliğine, girişimcilik kültürüne ve gerekse ekonomik dinamizmine büyük katkıda bulunabilirler. Bu durumda kısa vadede sosyal dokuya eklenmeleri için sarf edilen masrafları oldukça aşan uzun vadeli kazanımlar sağlanır. Dünya çapındaki New York, Hong Kong, Berlin ve Sidney gibi birçok büyük kent, küresel sermayeleri de içeren bu göç dalgalarından yararlanmışlardır.

Entegrasyon hem büyük zorluklar, hem de büyük fırsatlar yaratabilir. Geniş kapsamlılık, Suriye krizinde görüldüğü üzere, krizler ve ani kitlesel yer değiştirmeler bağlamında özellikle zordur. Entegrasyon sürecinde bile kentler, göçmenlerin istihdam bulma, ev sahibi ülkenin kültür ve dilini öğrenme ve kamu hizmeti sistemlerinden yararlanabilmek için sistemi öğrenme konusunda karşılaştıkları engelleri dikkate alınmalıdır. Bu engelleri ele alan herhangi bir müdahale, sosyal hizmetler ve ekonomik fırsatlar için artan rekabet tehdidi altında hissedebilecekleri duygular bağlamında dengelenmelidir.

Nüfus söz konusu olunca, tüm bu nüfusun etkin ve hesap verebilir bir anlayışa sahip bir yönetim sistemine dâhil edilebilmesi gerekir. Etkin, hesap verebilir ve şeffaf kurumların geliştirilmesi, sürdürülebilir kalkınma hedefi altında, işleyen bir kamu hizmetinin önemini işaret eden kilit bir hedeftir. Kentsel yönetim yaklaşımı yalnızca mekânsal sınırlara değil (yönetişim sistemlerinin nerede uygulandığı), aynı zamanda seçilen belediye başkanlarının rolünü desteklemek gibi “nasıl” ve “kim tarafından” yönetişimin gerçekleştiğini ve yerel kalkınma süreçlerini desteklediğine odaklanmaktadır. Böyle bir yaklaşım bütünsel ve güçlü bir şekilde risk bilgilendirme kavramını içermelidir. Aynı zamanda, şehirlerin maruz kalacağı uzun vadeli iklim değişikliği ve afet risklerini göz önüne almak ve belediye yetkilileri ve belediye başkanları için lider ve eylem kolaylaştırıcıları olarak bir rol öngörmek gerekmektedir. Kolombiya’daki Medellin, Endonezya’daki Makassar ve Güney Kore’deki Seul gibi farklı kentlerde görüldüğü gibi, dünya çapında birçok ileri seviyede düşünce yapısına sahip şehir liderlerinin zaten bu tür yönetim şekillerine geçtikleri gözlemlenmektedir.

Dış yatırımcılar ve yerel ekonominin seçkinleri gibi ekonomik aktörlerin etkisi, yerel toplulukların ve mahallelerin telafi edici sesi için mekanizmaların az gelişmiş olduğu gelişmekte olan kentlerde genellikle orantısız biçimde yüksektir. Oysa katılımcı yönetim sistemleri uzun vadeli sosyal birliktelik ve etkin kamu hizmeti anlamında daha iyidir ve siyasi sistemin elitler tarafından ele geçirilmesine engel olur. Pekiştirilmiş (kompakt) yapıda bir kent ve kentleşme, toplu eylemleri teşvik eden ve farklı toplumsal çıkarları ulusal düzeyde kolaylaştıran mekanizmaların oluşturulmasını sağlar. Kentler siyasal ve sosyal çatışmayı bastırmaktansa yönetmek anlamında kapsayıcı kurumların

gelişimi için gerekli ortamı ve fırsatı sunmaktadırlar. Bu ortam kurumsallaşmış bir siyasi tartışma ve katılım biçimleri için kritik bir fırsat niteliği taşımaktadır.

Etkili kentsel yönetim, hükümetin politika belirleme süreçlerinin farklı düzeyleri arasında daha iyi bütünleşmeyi gerektirir. Daha fazla yerinden yönetim ve çok seviyeli yönetim yaklaşımlarını kullanarak iktidarın devredilmesi de yanıt verme ve verimliliği artırır. Kamu kurumları, özellikle de bakanlıklar ve diğer ulusal aktörler, politikaları insanlarla buluştuğunda, yerel düzeyde stratejilerini ve planlarını uygulayabilirler. Bu nedenle, hükümetin politikalar, programlar ve planlara dair seçimi, insanların talebine dayanmalı ve farklı yönetim seviyelerinde koordine edilmelidir. Yerel düzeyde faaliyet gösteren aktörler arasında, yerel talebe dayalı olarak iş birliğinin geliştirilmesi de önemlidir. Bu yaklaşım, bölünme ve eylemlerin örtüşme riskini önlemeye ve aktörler arasında tamamlayıcılıklar kurmaya ve yerel süreçler ile ulusal stratejiler arasında tutarlılık sağlamaya yardımcı olur.

Hızlı büyüme genellikle iklim ve felaket riskine maruz kalmayı ve savunmasızlığı arttıran tehlikeye eğilimli alanlarda (kıyı şeridi, nehir yatağı, tepe yamacı) gelişim ile sonuçlanır. Kentsel alanlardaki iklim ve afet risklerine karşı savunmasızlık da yoksulluk, emniyet, sosyal güvenlik ağlarına erişim, geçim kaynakları ve ekosistem hizmetleri ve diğer eşitsizlikler gibi sosyoekonomik değişkenlerle şekillenmektedir. Afet riski yönetimi ve iklim değişikliği uyarlaması gibi önlemleri ulusal kalkınma planlamasına entegre etme kararı, kentlerin gelecekteki iklim ve afet risklerine karşı sürdürülebilirlik ve esneklik oluşturmak için kritik önem taşımaktadır.

Kentler, savunmasız ve felaket eğilimli alanlardaki gelişmenin ve nüfus artışı için arazi baskısını önlemek için etkin planlama yapmalı ve idari sistemler kurmalıdır. Resmi olmayan yerleşimciler göç ve iaşe (beslenme) problemlerine sebep olmalarının yanı sıra mevcut olan konumlarını politik pazarlık için de kullanarak politik sorunlara neden olurlar. Kentler ayrıca, kısa vadeli ve uzun vadeli afet risk yönetimi stratejileri ile de ilgilenmek durumundadırlar. Yapılara ilişkin yasal altyapı ve acil eylem planları gibi kısa vadeli yanıtlar çoğu zaman uzun vadeli afet risk stratejilerine tam olarak entegre

edilememektedir. Gelişmekte olan şehirlerdeki birçok yerel yönetim, etkili bina kodları ve imar düzenlemelerinin yönetiminde finansal veya teknik bilgi birikimi ile sınırlıdır.

Tabiidir ki, nüfus problemi ile ilgili olarak ele alınması gereken bir başka boyut da kentsel çatışma, şiddet ve suç kavramlarını da içine alan bir bakış açısı geliştirilmesi zorunluluğudur. Siyasi şiddet ve iç savaşlar, siyasi ve ekonomik güçlerin, sosyal gerginliklerin ve eşitsizliklerin odağı olan kentlerde giderek artan oranda devam etmektedir. Mülteciler ve yerlerinden edilmiş kişiler, temel hizmetlere ve geçim olanaklarına daha iyi erişim sağlamak için şehirlere ve kasabalara çekilmektedir.

Ulusal yapıların ve yetkililerin faaliyetlerini durdurduğu ya da çok kırılğan ve zayıf hale geldiği durumlarda, yerel düzeydeki idari yapılar ve belediye idari sistemler yerel topluluklara ulaşmanın tek yolu olabilir. Bogota ve Medellin’de kentsel şiddet, özellikle seçkinler ve popüler gruplar arasında kapsamlı koalisyon kurulmasının sağlanması ile ve doğru yönetim politikalarının seçilmesi yoluyla azaltılmıştır. Yine de, bu seviyede bir girişim seçeneği, yerel topluluklara zarar vermemek için ilgili risklere ve çatışmaya karşı hassas bir şekilde yapılmalıdır.

Hiçbir çoğulcu ve çoğunlukçu yaklaşım tek bir açıyla gerçekleşebilir bir nitelik taşımamaktadır. Bu mantıksal yürütmenin sonucu bir diğer boyut olan nüfusun eğitimi kavramını ortaya çıkarmaktadır. Özellikle sosyal adaletin sağlanması ve yeni gelenlerin kente uyum sağlaması bakımından olmazsa olmaz bir kavram olan eğitim her seviyede ve herkes için olabilmeli eğitimde belirli standartlar geliştirilerek tüm kente ve kentli nüfusa eş oranlı dağıtılabilmelidir. Bu anlamda eğitime yapılacak yatırımlara vergi muafiyetleri gibi ayrıcalıklar titizlikle sağlanmalı ve suiistimali önleyebilmek açısından çok iyi denetlenebilmelidir. Burada eğitim kavramı kentlileştirme kültürünü de içermelidir.

Sağlık ise herkes için olmalıdır. İnsanlar her nerede yaşıyor olurlarsa olsunlar, özellikle bir sonraki kuşağın sağlığı konusundaki endişeleri çok üst düzeydedir. Sağlık hizmetleri yine muafiyetler kapsamında yatırımları kendisine çekebilmesi ve çok iyi denetlenebilmelidir. “Muhtaç” kavramı çok iyi tanımlanmalı ve bunlara gerek özel ve

gerekse devlet kuruluşlarında sağlık hizmetleri çok cüz'î fiyatlarla verilebilmelidir. Ancak sağlık hizmetleri her kentin belirli merkezlerinde gerçekleştirilmeli ve bu alanlara toplu ulaşım son derece ucuz tutulmalıdır. Sosyal ıskonto oranı fayda maliyet analizi dışında tutulmalıdır.

3.4 Türkiye’de Sürdürülebilir Kentleşme

Türkiye’de sürdürülebilir kentleşme için oldukça önemli çabalar sarf edilmektedir. Bunların bir kısmı örneğin, YG-21 kapsamında yapılan uygulamalar artık devam etmemekle birlikte sürdürülebilir bir kentleşme için gerçekleştirilen önemli faaliyetleri içermesi bakımından önem arz etmektedir.

Her kentin kendine özgü koşullarını ve değerlerini, dokusunu değerlendirilerek yapılan çalışmalarda başlıca yapılar “kent konseyleri”, çalışma gurupları, mahalleye yönelik çalışmalar, kadın ve gençlik meclisleri, özel ilgi guruplarından oluşan çocuklar, yaşlılar ve engellilerin oluşturduğu platformlardır.

YG-21 kapsamında oluşturulan kent konseyi ve diğer platformlar ilgili kentin büyüklüğüne bağlı olarak bazen birçok kuruluşun katılımıyla kendilerine ait tüzüğü hazırlamak suretiyle faaliyette bulunmuşlardır. Yine YG-21 kapsamında oluşturulan bir başka yapılanma çalışma guruplarıdır. Farklı kurum ve sektörlerden gelen katılımcıların oluşturduğu öncelikli konulara çözüm bulmaya çalışan bir yapılanma olan çalışma guruplarının üye sayıları kentlerin büyüklüklerine göre değişmektedir. Çalışma gurupları oldukça kapsamlı raporlar hazırlamışlardır.

Mahalle ölçeğinde ise muhtar veya kent gönüllüleri evleri gibi yapılanmalar bir veya birden çok mahalleye hizmet vermeye devam etmektedirler. Mahalle meclisleri yapılanması ise belde halkının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hizmet vermişlerdir. Dikkat çekici bir başka yapılanma kadın meclisleri’dir. YG-21 kapsamında karar alma süreçlerine kadınların etkin katılımın sağlanmasının yanı sıra birçok platformda da kadının adının duyurulması sağlanmaktadır. YG-21 kadın meclisleri festivali ilk kez 2002 yılında İzmir’de gerçekleştirilmiştir.

Gençliğin karar alma süreçlerine katılımı ise Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği'nin faaliyetleri arasındadır. Mayıs 2004'te Ulusal Gençlik Parlamentosu oluşturulmuştur. Yine yaşlılar, engelliler ve çocuklar için karar alma süreçlerine katılım da etkinliği artırmak üzere çocuk, engelliler ve emekliler meclisi platformları güçlendirilmiştir. Yerel düzeydeki çalışmaların koordinasyonu ve kolaylaştırılması kapsamında YG-21 sekreterlikleri kurulmuştur. Yerel katılımcı süreçler vasıtasıyla seçilmektedirler. Program ortağı kentlerde YG-21 Evleri de kurulmuştur. Yerel ortakların buluşma ve iş yapma merkezi olarak süreç içinde yer almışlardır.

Türkiye'deki YG-21 uygulamaları, 2001 yılında UNDP tarafından, dünyadaki en başarılı uygulamalardan biri olarak seçilmiştir. UNDP tarafından Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı'na gönderilen 1 Kasım 2001 tarihli mektupta, Türkiye YG-21 Programı, göstermiş olduğu mükemmel performans sayesinde, dünyadaki en başarılı uygulamalardan biri olarak ilan edilmiş ve "en iyi uygulama" örneklerinden biri olarak, BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde tanıtılacağı bildirilmiştir. Gerçekten de, Eylül 2002'de Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde düzenlenen bu zirve sırasında Türkiye YG-21 Programı, bizzat Cumhurbaşkanı tarafından devlet ve hükümet başkanlarına "en iyi uygulama" olarak sunulmuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 03.07.2005 tarihli ve 5393 sayı ile kabul edilen yeni Belediye Kanunu ile belediyecilik kavramına yeni bir bakış açısı getirilmiştir. AB'ye katılım sürecinde, yerel yönetimler ile ilgili birçok anlaşmaya katılım sağlamıştır. Bu anlaşmalar doğrultusunda birçok kanun çıkarılmış ve bazı kanunlar değiştirilmiştir. Belediyelerin faaliyetlerini yeniden düzenleyen 5393 sayılı Belediye Kanunu belediyecilik hizmetlerinin yerine getirilmesi esnasında yeni bir kavram olarak daha önce de isim olarak bahsettiğimiz "Kent Konseyi" kavramını 76. maddede düzenlemiştir.

5393 Sayılı Kanunun 76. maddesinde kent konseyinin neler yapacağı sayılmaktadır. Buna göre konseyin kentin vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesine ve kent hak ve hukukunun korunmasına, sürdürülebilir bir kalkınmaya, çevreye duyarlılığa, sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya, saydamlığa, hesap sormaya ve vermeye, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye yardımcı olacağı madde metninde aynen

yazmaktadır. Kent konseyinin katılımcı taraflarını ise, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sendikalar, noterler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, kamu kurum ve kuruluşları, mahalle muhtarları ve diğer ilgililer oluşturmaktadır. Belediyelere ilgili maddede konseye yardım ve destek vermekle görevlendirilmişlerdir. Konseyde alınan kararlar belediye meclisinin ilk toplantısında ele alınmak zorundadır. Uygulama özellikle kent yönetimine arzu eden her kesimin katılabilmesine olanak sağladığı için katılımcılık anlamında oldukça yararlı bir uygulama olarak değerlendirilebilir.

3.5 Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010–2023) (KENTGES)

Ön hazırlık çalışmaları Nisan 2007’de başlatılan, ilk aşaması 30 Mayıs 2008 – 4 Mayıs 2009 tarihleri arasında istişare toplantıları, kentleşme şurası komisyonları ve genel kurul çalışmaları ile tamamlanan ve ikinci aşaması 3 Mart 2010 tarihinde deklare edilerek sonuçlandırılan Sürdürülebilir Kentsel Gelişme İçin Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı Hazırlama Projesi’nin sonuç dokümanı; “KENTGES - Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010–2023)” Yüksek Planlama Kurulu tarafından kabul edilmiş ve Resmi Gazetede yayımlanmıştır³.

KENTGES yapısının amaçlarına göre yapılanma, yol haritası niteliğinde, düzenleyici ve denetleyici, hizmetlerin yerine getiriliş biçimini açıklayıcı ve iş ve işlemleri belirleyici niteliktedir. Bu görevleri yerine getiren yapılanma böylece hem merkezi idareye, hem de yerel yönetimlere yol gösterici olacak, yerel yönetimleri ve yerine getirdikleri hizmetleri geliştirecek, hizmetlerin yerine getirilmesi esnasında gerekli iş ve işlemleri hem belirleyecek hem de nasıl yapılacağına ilişkin bir rehber niteliği taşıyacaktır (Çizelge 3.4).

3.6 Türkiye Belediyeler Birliği 2011 Raporu

Kentleşme Şurası ve KENTGES çalışmalarına merkezi ve yerel olmak üzere, 151 farklı kurum ve kuruluştan yaklaşık 500 uzman katkı sağlamıştır. KENTGES’te yer alan

³ Yüksek Planlama Kurulunun 25.10.2010 tarihli ve 2010/34 sayılı Kararı. Resmi Gazete, T:4.11.2010, Sayı: 27749.

eylemlerin %28'i yerel yönetimlerin %72'si ise merkezi yönetimin sorumluluğundaki eylemlerdir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ise 37 eylemde sorumludur.

Çizelge 3.4 KENTGES amaç ve açıklama (Anonim 2011)

Amaç	Açıklama
Yol Haritası Niteliğine Sahip Olma	Kentleşme, kentsel dönüşüm, imar gibi konularda hem merkezi idare ve hem de yerel idareler için rehber ve yol haritası olma özelliği taşımaktadır
Düzenleyici, Denetleyici Koordinasyon Birimi Niteliğine Sahip Olma	Yerleşme ve yapılaşma ile kentleşme ve imar konularında merkezde düzenleyici ve denetleyici tek bir koordinasyon birimi olarak, yerelde ise daha güçlü ve donanımlı kimliği vasıtasıyla icracı olarak görev alarak yerel yönetimleri ve onların hizmetlerini geliştirmeyi hedef almaktadır.
Hizmetlerin Nasıl Yerine Getirileceğini Belirleyici Niteliğe Sahip Olma	Yerel yönetimlere hizmetin icrasına dair yol gösterici, onlara rehberler hazırlayarak, ilgili mevzuat alt yapısını hazırlayan ve gerekli mevzuatları çıkararak ve böylece uygulamaları yönlendiren bir bakanlık yapılanmasını sağlamaktadır. Ayrıca hızlı ve esnek hareket kabiliyeti olan yeni bir planlama anlayışını önermektedir ve uygulanmasını sağlamaktadır.
İş ve İşlemleri Belirleyici Niteliğe sahip Olma	Sürdürülebilir bir kentleşmenin gerçekleşebilmesi için gerekli olan; ulaşım, altyapı, konut ve arsa sunumu, afetlere hazırlık, koruma, iklim değişikliği, yaşam kalitesi, sosyal politikalar ve katılım konularında merkezi ve yerel düzeyde yapılacak iş ve işlemleri belirlemektedir.

KENTGES (Kentsel Gelişme Strateji Belgesi ve Eylem Planı) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın ve ilgili kamu kurumlarının üst düzey temsilcilerinden oluşan "İzleme ve Yönlendirme Kurulu" tarafından yürütülmekte ve izlenmektedir (Anonim 2011). Biraz daha detaylı bakıldığında bu yapılanma; yerleşmelerde sürdürülebilir bir mekânsal gelişme sağlamak, sürdürülebilir kentsel ulaşım sistemini oluşturmak, kentsel altyapı plan, proje ve yatırımlarını mekânsal planlarla bütünleştirmek, yerleşmelerde sosyal donatı ve hizmetlerin dengeli dağılımını sağlamak, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla bütünleşik bir kentsel yenileme ve dönüşümü sağlamak, afet ve yerleşme risklerini azaltmak, kent kimliğini korumak ve geliştirmek, kentlerde çevre duyarlı bir yaşam ortamı oluşturmak, kentlerde toplumsal dayanışmayı, bütünleşmeyi ve hoşgörüyü artırmak, muhtaçların ve dezavantajlı grupların kentsel hizmetlerden yararlanabilmesi için gerekli önlemleri almak, kent kültürünü, kentlilik bilincini, aidiyet duygusunu geliştirmek ve kentli hakları konusunda farkındalık oluşturmak, konularına düzenleme ve çözüm önerileri getirmeye çalışmaktadır (Anonim 2011).

Belirtilen başlıklar Türkiye Belediyeler Birliği 2011 yılı anketinden alınmıştır. Sitede 2014 ve 2016 yılı anketleri de mevcut olup, 2016 yılı anket, rapor aşamasında olduğundan henüz yayımlanmamıştır. Çevre ve şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği ve Vilâyetler Hizmet Birliği ile beraber bir alt çalışma grubu oluşturularak anket soruları hazırlanmıştır. Toplam 2954 belediyenin katıldığı, belde belediyelerine 22, il ve ilçe belediyelerine 42 sorunun sorulduğu, ankette yer alan sorular, genel sorular, arazi kullanımı ve planlama, yeşil alanlar, ulaşım, altyapı, atık yönetimi ve enerji, kentsel dönüşüm ve konut, afet, risk yönetimi ve zarar azaltma, kent kimliği, kültürel miras ve kentlilik bilinci, katılım, sosyal hizmetler ve yatırımlar ile ilgilidir.

Genel sorular ile belediyelerin temel verilerine ulaşabilmek amaçlanmaktadır. Burada onaylı imar planının bulunup bulunmamasından onay tarihi ve kapsadığı alan büyüklüğünün yanı sıra, belediyelerin çalışan yapısına (işçi, memur, sözleşmeli, teknik eleman gibi) ilişkin sorulara kadar birçok soru sorulmuş ve ayrıca kent konseyi, kent bilgi sistemi ve toplam hane halkı gibi sorular ile belediyenin mevcut profili ortaya konulmaya çalışılmıştır. Toplam 2954 belediye içinden 2130 belediye, her soruyu cevaplandırmak suretiyle ankete katılım sağlamış ve anketi sonlandırmıştır. 211 belediye ise anketin tamamını olmasa da çeşitli bölümlerini cevaplayarak ankete katılmıştır. Anket belediyelerin mevcut yapısı, kaynakları ve planlarını sorgulamaya yönelik bir fotoğraf elde etmeye çalışılmıştır.

Kent makro formuna yönelik sorular arazi kullanımı ve planlamasına ilişkindir ve kentsel yerleşim alanı büyüklükleri, İl Çevre Düzeni Planı (ÇDP) ve diğer üst ölçekli planların ve 5 yıllık imar planlarının olup olmadığı da sorgulanmıştır. Planlama ve arazi kullanımı konusunda belediyelerin üst ölçekli planlara sahip olma yüzdesi düşüktür. Özellikle büyükşehirlerden ilçe belediyelerine doğru bu oran daha da düşmektedir. 3194 sayılı İmar Kanununun 10. maddesi gereği imar planlarının yürürlüğe girmesini müteakip 3 ay içerisinde uygulama için imar programlarını hazırlamak bir zorunluluk olmasına karşın 5 yıllık planların henüz birçok belediyede hazır olmadığı görülmüştür. Oranlar büyükşehir için %53, ilçe belediyelerinde ise %47 olarak gerçekleşmiştir. Planların hayata geçmesi ise belediyelerin sadece yarısı tarafından gerçekleştirilebilmiştir. İmar uygulamaları konusunda genellikle kamulaştırma yolunu benimseyen belediyeler il merkezlerinde

3194 Sayılı Kanununun 18. maddesini tercih ederlerken ilçe merkezlerinde 15. ve 16. maddeler uygulanmaktadır.

Aktif yeşil alan ve belediyeye tahsisli kent ormanının varlığı ankete katılan belediyeler nezdinde sorgulanmıştır. Yeşil alanlar konusunda büyükşehir belediyelerinin kent ormanına sahip olma oranı %60 olarak gerçekleşmiştir ve bu yönde eğilimler oldukça kuvvetli olarak saptanmıştır. Eğilimlerin devamı için uygun politikalar hayata geçirilmelidir.

En çok sorunun sorulduğu bölüm ulaşım ilişkindir. Bu bölümde, ulaşım ana planı ve alternatif yakıt türleri ile çalışan toplu taşıma ve özürülere yönelik araçların olup olmadığı ile trafik yoğunluğunu azaltmaya yönelik tedbir ve teknolojilerin varlığı sorgulanmıştır. Ulaşım planları belediyelerin %80'inde mevcut bulunmaktadır. Ancak kent içi trafiğini rahatlatmak için akıllı durak gibi uygulamalar özellikle yetki dağılımı sorunu sebebiyle büyükşehirlerde %40 civarında kalmıştır. Engellilere uygun ulaşım yüksek oran büyükşehir belediyelerinde gerçekleşmektedir. Çevreye duyarlı yakıt konusunda ise yapılan çalışmalar belediyelerin henüz %50'sinde gerçekleştirilmektedir.

Altyapı ana planının bulunup bulunmadığı sorulmaktadır. Ayrıca kanalizasyon, içme suyu, düzenli depolama gibi temel altyapı hizmetlerinden hangilerinin kullanılmakta olduğu sorulmakta ve yenilenebilir enerji kaynaklarından ne ölçüde yararlandığına dair bir tespit yapılmaya çalışılmıştır. Altyapı konusunda belediyelerin %50'sinin altyapı planına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle kıyı bölgelerindeki belediyelerin bu planlara derhal sahip olmaları ve hayata geçirmeleri gerekmektedir. İlginç bir not ise belde belediyelerinin %37'sinin kanalizasyon altyapısına sahip olmayışıdır. İçme suyu şebekesine sahiplik oranı büyükşehir belediyelerinde %100 civarındadır şebeke sahip olmayan belediyeler Türkiye çapında %2 oranındadır. Katı atıklarla ilgili olarak gerek düzenli depolama alanı ve gerekse geri dönüşüm merkezleri sadece büyükşehirlerdedir denilebilir ilçe belediyeleri ile aralarındaki fark çok fazladır. Yenilenebilir enerji kaynakları konusunda hemen tüm büyükşehir belediyelerinin araştırması mevcuttur. Ancak araştırma projesine sahip belediyeler nüfus ve sanayinin yoğun olduğu Marmara, Ege ve Batı Akdeniz bölgesinde yoğunluk arz etmektedirler.

Belediyelerin mevcut durumlarını ortaya koymaya yönelik olarak; toplam bina sayısı, inşaat ruhsatlı ve yapı kullanma izinli bina sayıları sorulmuştur. Ayrıca Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığının (TOKİ) uygulamaları dışında Belediyenin yürüttüğü toplu konut ve kentsel dönüşüm projelerinin olup olmadığı sorulmuştur. Uygulanan dönüşüm projelerinde kente olan etkilerinin analiz edilip edilmediği, tüm tarafları içeren bir komisyonun olup olmadığı gibi dönüşümün sosyal boyutlarını irdeleyen sorular sorulmuştur. Kentsel dönüşüm ve konut bağlamında sosyal donatı alanlarının tamamlanma oranı büyükşehir belediyelerinde %60 iken bu oran büyükşehir ve ilçe belediyelerinde %68 olarak gerçekleşmiştir. Toplu konut alanı veya dönüşüm projesi olan büyükşehir belediyelerinin oranı %73'tür. TOKİ ise 81 ilde çalışmalarını tamamlamıştır ve belediyeler ile arasındaki fark oldukça büyüktür. Toplu konut veya dönüşüm projelerinin kente olan etkilerinin analizi büyükşehir belediyelerinde %90 iken diğer belediyelerde oran oldukça düşüktür. Belediyelerin dönüşüm konusunda ilgili projelerin tüm taraflarını içeren bir komisyonu var mıdır? Sorusunun cevabı sadece 10 büyükşehir belediyesince evet olarak yanıtlanmıştır.

Belediyenin imar planına esas olmak üzere 1999 yılından sonra yapılmış jeolojik etüt veya mikro bölgeleme etüdünün olup olmadığı ve mevcut yapıların risklerinin belirlenmesine yönelik bir çalışma veya risk sakınım planı-risk yönetim çalışmasının olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Afet risk yönetimi ve zarar azaltmaya ilişkin ve 1999 depremi sonrasında üzerinde hassasiyetle durulan jeolojik etütler konusu büyükşehir ilçe belediyelerinde %80 olarak gerçekleşse de bu oran yeterli değildir. Büyükşehir belediyeleri ile il belediyelerine nazaran ilçe merkez belediyelerinin Toplum Destekli Polislik Şubesi ile yürütülen çalışmalarının düşük bir düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Toplum ve polis ilişkilerinin geliştirilmesinin öncelikle en alt düzeyde, en alt belediye ölçeğinde gerçekleştirilmesinde yarar görülmektedir. Ayrıca Türkiye ölçeğinde konuya bakıldığında, gelişmiş kentlerde toplum ve polis iş birliğinin daha üst düzeyde olduğu anlaşılmakta olup, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde işbirliği düzeyinin azaldığı görülmektedir.

Kent rehberi çalışmaları, yöresel özellikleri dikkate alarak hazırlanmış bir imar yönetmeliğinin varlığı ve kent kimliğine yönelik bir araştırmanın yapılıp yapılmadığı konusunda sorular yöneltilmiştir. Kentin mevcut değerlerinin korunmasına yönelik olarak

kent kimliği kültürel miras ve kentlilik bilincine ilişkin olarak araştırma ve/veya proje faaliyetlerine ilişkin çalışmalarda büyükşehir ve diğer belediyeler arasında fark olduğu gözlemlenmektedir. İl, ilçe ve belde belediyelerin araştırma yapmadığı da açıkça görülebilmektedir. Kent kimliğinin oluşturulması ve marka değeri yaratılması konusunda tüm belediyeler ile ortak işbirliği çalışması yapılmalıdır. Büyükşehir belediyelerinin %40'ının ancak kent merkezi, yaya bölgeleri veya dönüşüm alanları ile ilgili tasarım rehberi hazırladıkları ve bunu kendi görevleri olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Bunun dışındaki büyükşehir ilçe ve il belediyelerinde oran çok düşük olup, ilçe ve belde belediyelerinin tasarım rehberleri hazırlama olanakları daha azdır. Tasarım rehberleri konusunda belediyeler desteklenmeli ve bu konuda özendirilmelidir. Kentlilik bilincini artırmak ve kentin marka değerini oluşturmak için büyükşehir belediyelerinin %93'ünde fuar, festival, sergi ve yarışma gibi sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlendiği görülmektedir. Ancak bu oran ilçe belediyelerinde düşmektedir. Bu da tanıtıma daha fazla ihtiyacı olan ilçe belediyelerinin bu konuda desteklenmeleri gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

Belediyeler tarafından açılan aile yaşam merkezi, spor ve gençlik merkezleri, toplum merkezi, kadın sığınma evi ve bu merkezlerde kapsamlı sosyal programların varlığına yönelik ve Gençlerin kültürel ve sportif aktivitelerden yararlanmaları için kolaylaştırıcı uygulamaların olup olmadığına yönelik sorular sorulmuştur. 5393 Sayılı Kanununun 76. maddesi belediyelerde kent konseyinin kurulmasını öngörmektedir. Anket sonuçlarına göre özellikle büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir ilçe ve il belediyelerinde kent konseylerinin büyük oranda kurulmuş olması katılımın sağlanması açısından önemlidir. Ancak ilçe belediyelerinde, diğer büyükşehir ve il belediyeleri ile karşılaştırıldığında, kent konseyinin kurulması oranı oldukça düşüktür. Ayrıca ilçe düzeyinde yerel yönetimlerin faaliyetlerine halkın katılımının artırılması ile ilgili çalışmalarda bulunulmasında yarar görülmektedir. Katılım, sosyal hizmetler ve yatırımlar konusunda ise örneğin kente yeni gelenlere yönelik yardım masası ve benzeri uygulamalara sahip belediyelerin oranı %67 olarak gerçekleşmiştir.

İmar planlarında, kentsel tasarım ve mimari çözümlerde hareket kısıtlılığı bulunanların ve özel ihtiyaç sahiplerinin gereksinimlerine cevap verebilecek nitelikte düzenlemelerin yapılması ve mevcut planların yeniden gözden geçirilmesi önemli bir husustur. Kentsel

hizmetlere erişimde dezavantajlı grupların dikkate alınması ve erişilebilirlikleri sağlanmalıdır. Bu bağlamda büyükşehir belediyelerinin “herkes için tasarım” ilkelerini gözeterek yaptığı kentsel tasarım uygulamalarına bakıldığında, büyükşehir belediyelerinin %60’ında bu tür uygulamaların yapıldığı görülmektedir. Yerel Yönetimler tarafından engelliler için kamusal alanda yapılması gereken düzenlemelerin (kaldırımlar, rampalar, konutlardaki düzenlemeler) gerçekleştirilmesi, belediyelerin her tür yapının engellilerin kolay erişimine uygun şekilde tasarlanması konusunda bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmeleri gerekliliği hususunda yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bu çerçevede büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediyelerinin herkes için erişilebilirlik ile ilgili düzenlemeleri %97 ve %85 gibi bir oranla gerçekleştirdiklerini belirttikleri görülmektedir.

İstihdam imkânlarının artırılması ve kentsel yoksulluğun azaltılabilmesi için özellikle büyükşehirlerde başlatılan, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla iyi uygulama örnekleri arasında olan mesleki eğitim ve beceri kazandırma programlarının geliştirilmesi ile bu uygulamaların tüm belediyelere yaygınlaştırılması hususu, sağlıklı kentsel gelişmenin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Büyükşehir belediyelerinde %93 gibi büyük bir oranda gerçekleştirilen meslek edindirme amaçlı yaygın eğitim programlarının tüm belediyeler tarafından yaygınlaştırılması gerekliliği görülmüştür.

3.7 Türkiye Belediyeler Birliği 2014 Raporu

Türkiye Belediyeler Birliğinin 2014 Raporu 4 ana başlık (eksen) altında oluşturulmuştur. Mekânsal planlama, kent kimliği dönüşüm ve mekân kalitesi, yaşanabilir çevre ve tabiat varlıklarını koruma ve sosyal bütünleşmedir. KENTGES katılımcılarınca gerçekleştirilen 2. İzleme Yönlendirme Kurulu Toplantısı’nda 2011, 2013 ve 2014 yıllarında KENTGES Belediyeler Anketi düzenlenmesi için karar alınmıştır. 2011 ve 2013 yıllarında 2950 adet belediyeyi kapsayan anket, 2014 yılında 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile sayıları 1396’ya inen ve tüzel kişilikleri devam eden tüm belediyelere uygulanmıştır. 2014 yılında yapılan ankete katılım oranı %82,4 olarak gerçekleşmiştir. Çizelgede ile büyükşehir belediyelerinin ankete tam katılım

sağladığı, alt kademe belediyelerine doğru gidildikçe katılım oranının düştüğü gösterilmektedir. Belediyelerin türlerinin sorumluluk alanlarına göre sorular farklılık göstermektedir. 53 soru sorulmuştur. Bu soruların 49'u büyükşehir belediyelerini, 35'i büyükşehir ilçe, il ve ilçe belediyelerini, 20'si ise belde belediyelerini kapsar niteliktedir (Çizelge 3.5).

Çizelge 3.5 Belediye sayıları ve anket katılım oranı (Anonim 2014)

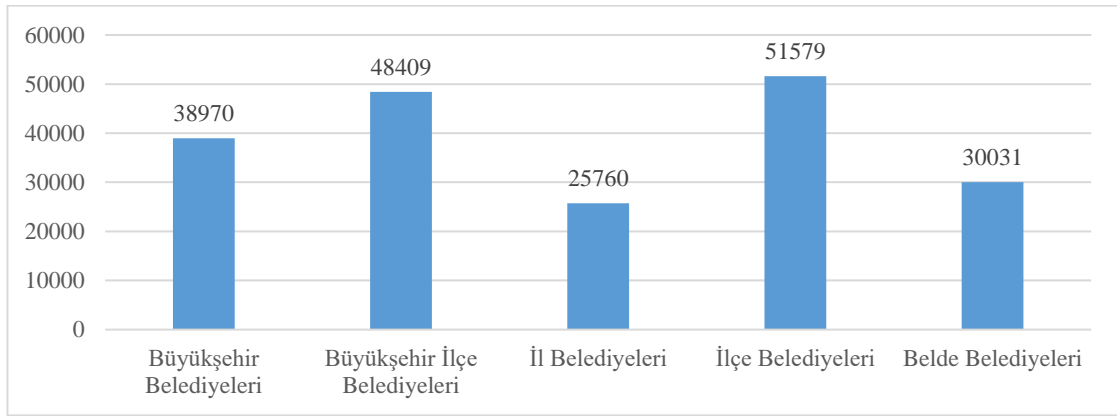
Belediyeler	2013 Yılı Belediye Sayıları	2014 Yılı Belediye Sayıları	2013 Anketine Katılım Oranı (%)	2014 Anketine Katılım Oranı (%)
Büyükşehir Belediyeleri	16	30	100,00	%93,00
Büyükşehir İlçe Belediyeleri	143	519	90,00	%84,00
İl Belediyeleri	65	51	83,00	%90,00
İlçe Belediyeleri	749	400	79,00	%86,00
Belde Belediyeleri	1977	396	64,00	%75,00
Toplam	2.950	1.396	70,00	82,00

Ana başlık mekânsal planlamayla ilgili ve yerel yönetimlerin teknik ve mali kapasitelerini belirlemek amacıyla taşımaktadır. 2012 yılı sonlarına doğru yürürlüğe giren 6360 Sayılı Kanunla nüfusu 750.000'in üzerinde olan 14 ilde büyükşehir belediyesi kurulmasına karar verilmiş, böylelikle büyükşehir belediyesi sayısı 16'dan 30'a yükselmiştir. İl ve ilçe mülki sınırları büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediyelerinin sınırları olarak belirlenmiş ve büyükşehir belediyesi bulunan illerde, il özel idarelerinin, belde belediyelerinin ve köylerin tüzel kişiliklerinin kaldırılmasına karar verilmiştir. Bu düzenlemeler ile 2014 yılı itibariyle toplam 1.396 belediye bulunmaktadır. Toplam belediye sayısı 2013 yılında 2.950 iken, 2014 yılında bu sayı 1.396 olarak gerçekleşmiştir. Büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediyelerinin sayısında artış, il, ilçe ve belde sayılarında ise düşüş görülmüştür. Bunda 6360 Sayılı Kanunun etkisi görülmüştür (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6 2014 yılı itibariyle belediyeler ve belediye sayıları (Anonim 2014)

Yıllar	Büyükşehir Belediyesi	Büyükşehir İlçe Belediyesi	İl Belediyesi	İlçe Belediyesi	Belde Belediyesi	Toplam
2013	16	143	65	749	1.977	2.950
2014	30	519	51	400	396	1.396

Türkiye’de 2013 yılında belediyelerin bütçe giderlerinin toplamı 59.964.440.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu harcamaların %15’i personel giderlerine ayrılmaktadır. Veriler Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenmiştir. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nün raporuna ve şekil 3.2’ye göre, 2013 yılı sonunda belediyelerde çalışan personele ait istatistikler 38.970 personelin büyükşehir belediyelerinde, 48.409 personelin büyükşehir ilçe belediyelerinde, 25.760 personelin il belediyelerinde, 51.579 personelin ilçe belediyelerinde ve 30.031 personelin ise, belde belediyelerinde görev yaptığını göstermektedir (Şekil 3.2).

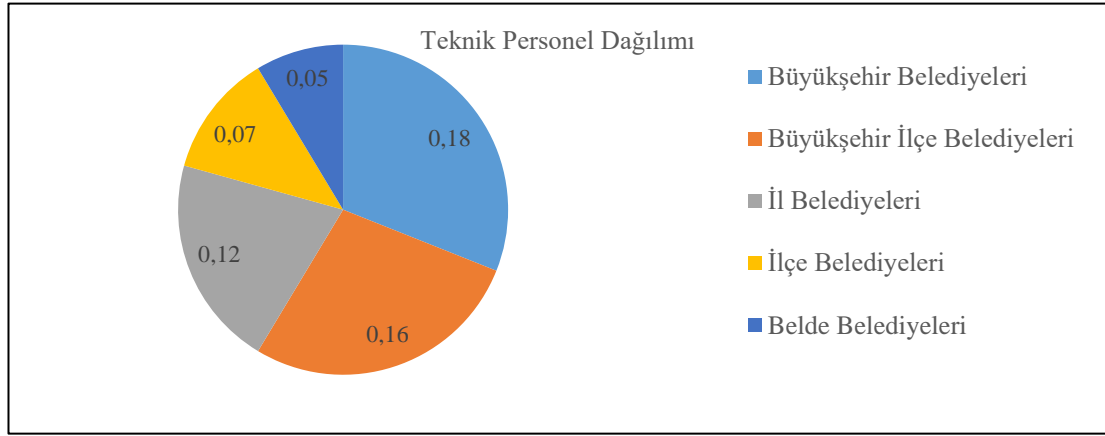

Şekil 3.2 Belediyelere göre personel sayıları (Anonim 2014)

Belediyelerde çalışan teknik personel sayılarına bakıldığında, büyükşehir belediyeleri 238 ortalama ile yüksek bir orana sahiptir. İl belediyeleri ortalaması 62,7 ve belde belediyeleri ortalaması ise 3,6 olmuştur. Teknik personelin meslek grupları ise KENTGES Anketi, %23 oranında inşaat mühendisi, %18 oranında inşaat teknikeri istihdamının varlığını ortaya koymuştur. Belediye türlerine göre %79 ile birinci sırayı mühendis, mimar ve şehir plancısı alırken, ikinci sırada %21 ile teknikerler yer almaktadır. Belde belediyelerinde %23 oranında mühendis, mimar ve şehir plancıları alırken, %77 oranında tekniker bulunduğu gözlenmektedir (Şekil 3.3).

Belediyelerin durumu kent bilgi sistemleri esas alınarak değerlendirmeye tabi tutulduğunda, büyükşehir belediyelerinin %54’ünde ve il belediyelerinin %39’unda kent bilgi sistemi bulunduğu gözlemlenmiştir. 6360 Sayılı Kanunun büyükşehir belediyelerinin sınırlarını il bütününe genişletmesiyle büyükşehirlerde kırsal alana ve tarımsal faaliyetlere yönelik bir birim bulunup bulunmaması açısından bakıldığında, 2014

yılı anket sonuçları ankete katılan büyükşehir belediyelerinin %72'sinde söz konusu çalışmaları devam ettiren birimlerin var olduğunu göstermektedir.

Şekil 3.3 Belediyelerde çalışan teknik personel oranları

Büyükşehir belediyelerinde veri toplama ve istatistik üretme konusunda çalışmalar yürüten bir birim bulunup bulunmadığı yönündeki soruya verilen cevaplara göre ise, büyükşehir belediyelerinin %60'ında söz konusu birimin varlığı gözlemlenmektedir. Bu başlık altında, ayrıca, belediyelerin “mekânsal plan durumu” da ortaya konulmaya çalışılmıştır. 3194 Sayılı Kanuna göre imar planları ve eğer mevcut ise bölge planları ve çevre düzeni planlarına uygun olarak hazırlanmalıdır. KENTGES kapsamında pek çok eylemle imar planlarının üst ölçekli planlarla uyumlu olarak hazırlanması, buna bağlı olarak da 5 yıllık imar programlarının hazırlanarak imar planlarının uygulanması teşvik edilmektedir. Türkiye'nin %97'sinin ÇDP tamamlanmıştır; ancak il düzeyinde onaylanan ya da hazırlanmakta olan ÇDP'ler de bulunmaktadır.

İl düzeyindeki ÇDP'lerin durumu göz önüne alındığında, 2014 yılı itibarıyla 9 adet büyükşehir belediyesinde ve 8 adet ilde onaylı ÇDP bulunmakta olduğu, 10 adet büyükşehir belediyesinde ÇDP hazırlandığı, 11 adet büyükşehir belediyesinde ise il düzeyinde ÇDP hazırlanmasına ilişkin bir çalışmanın bulunmadığı anket sonuçlarından anlaşılmaktadır. KENTGES 2014 Anketi sonucunda büyükşehir belediyelerinin %89'unda, il belediyelerinin %93'ünde ve ilçe belediyelerinin %67'sinde, nazım imar planının varlığı gözlemlenmektedir. Uygulama imar planı anlamında ise, büyükşehir ilçe belediyelerinin %96'sında, il belediyelerinin %100'ünde, ilçe belediyelerinin %96'sında, belde belediyelerinin ise %90'ında uygulama imar planının mevcut olduğu yine anket

sonuçlarından anlaşılmaktadır. Beş yıllık imar programının ise belediyelerin yarıya yakınında bulunduğu aynı anket sonuçlarıyla ortaya konulmuştur. Yöre özelliklerini gözeten bir imar yönetmeliği çalışmasının ise büyükşehir belediyelerinin %41’inde mevcut olduğu bildirilmiştir.

İkinci ana başlık, kentsel dönüşüm ve mekân kalitesini kapsamaktadır, öncelikle “dönüşüm, arsa ve konut” konularındaki durum bu bağlamda ortaya konulmaya çalışılmıştır. KENTGES kapsamında dönüşüm, arsa ve konut başlığı altında yer alan eylemler ile dönüşüm projeleri hazırlanırken, katılımın sağlanmasına ve bu projelerin kente etkilerine yönelik fizibilite çalışmalarının yapılması teşvik edilmeye çalışılmaktadır. 2014 yılı anket sonuçlarına göre büyükşehir belediyelerinin %63’ünde toplu konut veya kentsel dönüşüm çalışmalarına yönelik faaliyetlerin var olduğu tespit edilmiştir.

Anket sonuçlarına göre kentsel dönüşüm çalışmalarının ağırlıklı olarak 5393 Sayılı Kanun uyarınca yürütülmekte olduğu, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte kentsel dönüşüm uygulamalarının ağırlıklı bu kanun kapsamında yürütülmeye başlandığı gözlemlenmiştir: “sürdürülebilir kentsel ulaşım” hedefi kapsamında yer alan eylemlerin izlenebilmesi için göstergeler bu ana başlık altında (eksende) oluşturulmuştur. 2011 yılındaki KENTGES Belediyeler Anketi sonuçları uyarınca ulaşım planı hazırlama oranı büyükşehirlerde %80 olarak gerçekleşmiştir 2013 anketinde bu oran %88’e çıkmıştır. 2014 yılında ise yeni büyükşehir belediyelerinin ortaya çıkması nedeniyle bu oran %60’a düşmüştür.

Büyükşehir belediyelerinin beyanları uyarınca 2011 yılından 2013 yılına ev-iş ortalama yolculuk süresi 30,6 dakikadan 30,3 dakikaya, 2014 yılında ise bu oran 24,3 dakikaya düşmüştür. Dünya ortalaması 40 dakika olarak gerçekleşmektedir ve bu durum göz önüne alındığında Türkiye bu konuda iyi bir durumdadır denilebilir. Büyükşehir belediyelerine sorulan kent içi raylı toplu taşıma sisteminin bulunup bulunmadığı yönündeki soruya verilen cevaplara göre; ankete katılan belediyeler arasında 2011 yılından 2013 yılına %73’den %81’e artış olduğu görülmektedir. 2014 yılı verilerine göre ise bu oran %44’e gerilemiştir. Belediyelerin beyanlarına göre raylı toplu taşıma sistemi uzunluğu açısından

en geniş alana hizmet veren belediye 188 km ile İstanbul'dur. Büyükşehir belediyelerinin %12'sinde akıllı ulaşım sistemleri uygulamalarının hiç kullanılmadığı anket sonuçlarından gözlenmektedir. Bu uygulamalar arasında en yaygın olarak kullanılan ödeme çeşidi elektronik kartla ödeme sistemidir. Büyükşehir belediyelerine planla ayrılmış ve uygulamaya alınmış lojistik merkez bulunup bulunmadığı sorusu sorulmuş, ancak 25 belediye soruya cevap vermiş ve sadece 9 adedi böylesi bir merkezin varlığını bildirmiştir.

Engelliler için donanımlı bir toplu taşıma aracının varlığı sorulduğunda 2011 yılında 10.000 kişi başına düşen bu nitelikteki araç sayısı ortalama 0,75 iken, 2013 yılında bu sayı 1,75, 2014 yılında ise yeni kurulan büyükşehir belediyelerinin ortalamalarının düşük olmasına rağmen 1,80 olarak gerçekleştiği anket sonuçlarından anlaşılmaktadır. "Kentsel altyapı" hedefi kapsamında sorulara verilen cevaplara göre, kentsel altyapı planı bulunan belediyelerin oranı 2011 yılında %50'den 2013 yılında %87'ye yükselmiştir, 2014 yılında bu oran yeni kurulan büyükşehir belediyeleri nedeniyle %56'ya düşmüştür. Merkezi Denetim ve Veri Toplama (SCADA) sistemlerinin kullanılmasına yönelik benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Kanalizasyon şebekesi bulunma oranı; 2014 itibariyle büyükşehir ve il belediyelerinin tamamında, ilçe belediyelerinin tamamına yakınında, belde belediyelerinde ise önceki yıllara oranla artış göstererek %84'ünde mevcuttur. Belediyelerin tamamına yakınında içme suyu şebekesi var olduğu anket sonuçlarıyla ortaya konmuştur. Atık bertaraf etme yöntemleri ve atık su arıtma yöntemleri de sorulan sorular arasındadır. Atık konusunda belediyelerin en çok kullandığı yöntem vahşi depolama ve düzenli depolama olarak bildirilmiştir. Geri dönüşüm yapan belediyelerin oranı %14'tür. Atık su sorusuna verilen cevaplara göre belediyelerde ağırlıklı olarak arıtmadan deşarj yöntemi kullanıldığı ortaya çıkmaktadır.

Afet ve yerleşme risklerine ilişkin soruların sonuçları ise, 2013 yılında ankete katılan büyükşehir belediyelerince jeolojik ve jeoteknik etüt raporlarının bulunduğunu ifade etmektedir. Ancak yeni büyükşehir olan illerde bu etütlerin yapılma oranı düşük olduğundan 2014 yılında bu oranın %86'ya gerilediği görülmüştür. Diğer belediyelerde ise oldukça düşük bir oran söz konusudur.

Ana başlık 3, Yaşanabilir Çevre ve Tabiat Varlıklarını Koruma kavramlarını içermektedir. “Çevre duyarlı yeşil şehirler” ile ilgili veriler elde edilmeye çalışılmıştır. 2014 yılı Haziran ayında Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği yayımlanmıştır ve kişi başına düşen sosyal, açık ve yeşil alan miktarı 10 m²/kişi olarak ilgili yönetmelik tarafından düzenlenmiştir. Büyükşehir belediyelerine sorulan bu soru ankete katılan büyükşehir belediyeleri arasında 2011 yılından 2013 yılına kadar 5m²’den 6,2 m²’ye artış olduğu sonucunu ortaya koymuştur. 2014 yılında bu oranda bir değişiklik gerçekleşmediği görülmektedir.

Belediyeye tahsisli kent ormanı anlamında büyükşehir ve il belediyelerinin sadece yarısı olumlu cevap vermiştir. Sadece büyükşehir belediyelerine sorulan bisiklet yolu uzunlukları konusunda eski ve yeni büyükşehir belediyeleri farklı değerlendirilmiştir. Buna göre 2011 yılından 2013 yılına kadar ortalama 25 km’den 57 km’ye bir artış söz konusuyken sonrasında 2014 yılında yeni kurulan büyükşehirler sebebiyle ki bir kısmında hiç bisiklet yolu bulunmamaktadır 29 km’lik bir rakam ortaya çıkmıştır. Araştırmada yine bu başlık altında yer alan 2014 yılı itibariyle büyükşehir belediyelerinin %75’inde mekânsal planlama çalışmaları kapsamında yörenin su kaynak potansiyelleri ve kentsel su ihtiyacının tespitine yönelik çalışmaların varlığı ilgili soruya verilen cevap ile ortaya konmuştur. İl belediyelerinde bu oran %84 olarak gerçekleşmiştir.

Yeşil şehirler hedefi belediyelerin yenilenebilir enerji kaynakları üzerine araştırma yapıp yapmadığını sorgulamaktadır ve bu kapsamda büyükşehir belediyelerine kentsel enerji ihtiyaçlarının ne kadarının yenilenebilir enerji kaynaklarından karşıladığı sorulmuştur. Belediyelerin %61’inde bu konuda hiçbir araştırma yapılmadığı ankete verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmalar büyük oranda güneş enerjisi ile ilgilidir. Büyükşehir belediyelerinde kentsel enerji ihtiyacının yenilenebilir kaynaklardan karşılanma oranı 2011 yılında ortalama %1, 2013 yılında %4 olarak bildirilmişken Türkiye genelindeki artışa paralel şekilde 2014 yılında %4,7 olarak bildirilmiştir.

Dördüncü ana başlık sosyal bütünleşmede, öncelikle “toplumsal dayanışma ve kentsel yoksulluk” konularındaki durum ortaya konulmaya çalışılmaktadır. 2014 Belediyeler Anketi dâhilinde 25 büyükşehir belediyesi soruyu cevaplamış ve bunlar arasında en çok

toplumsal dayanışma ve sosyal yardım amaçlı faaliyetlerde bulunan illerin Ankara ve İstanbul olduğu, onları sırasıyla, Tekirdağ, Konya, Antalya, Manisa ve Trabzon illerinin takip ettiği gözlemlenmiştir. Soruya cevap veren 25 büyükşehir belediyesinin 18'inde yaygın meslek edindirme eğitim programlarının düzenlendiği anket sonuçlarıyla ortaya konmuştur. Bu belediyelerin büyük bir kısmında gençlik merkezi, kadın sığınma evi ve yaşlı bakım evi gibi uygulamaların varlığı da tespit edilmiştir. Ancak, kente yeni gelenlerin yardımına koşacak bir yardım masası uygulaması ve toplum merkezi bulunma oranının oldukça düşük olduğu gözlemlenen gerçeklerden birisidir.

KENTGES kapsamında mevcut belediye zabıta birimleri, polis teşkilatı ve ilgili diğer birimler arasında toplumsal güvenliği sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmasına yönelik soruya 2014 yılında cevap veren 25 büyükşehir belediyesinden 13'ünde bu çalışmanın varlığı tespit edilmiştir. Aynı eksende yer alan “dezavantajlı gruplar” a yönelik belediyelerce, farklı toplum kesimlerinin ihtiyaçlarının dikkate alındığı kentsel ortak kullanım alanı düzenlemelerinin varlığı sorulan sorulardan birisidir. Belediyelerin beyanlarına göre belediyelerin yaklaşık olarak yarısında böylesi bir düzenleme olduğu verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Bu oran büyükşehir belediyelerinde %81'e düzeyindedir. Kamusal alanlarda engellilere yönelik olarak düzenleme yapılıp yapılmadığı sorusuna ise olumlu olarak verilen cevapların 2011 yılından 2013 yılına artış gösterdiği gözlemlenmiştir. 2014 yılı verileri incelendiğinde ise büyükşehir belediyeleri dışında engelliler için bu düzenlemeleri yapan belediyelerin oranında bir düşüş gerçekleştiği görülmektedir. “Kent kimliği, kentlilik bilinci ve katılım” konusuna yönelik sorularda ise yapılan pek çok çalışma olduğu gözlemlenmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne oluşturulan “Taşınmaz Ulusal Envanter Sistemi Projesi” yürürlüğe girmiştir.

İl özel idareleri, büyükşehir belediyeleri ve Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek, denetimlerini yapmak üzere koruma, uygulama ve denetim büroları (KUDEB) kurulmuştur. Şu anda 33 adet belediyede KUDEB faaliyetleri devam etmektedir. Kentin değerlerini ortaya koymak ve bunları genişletmek ve tanıtmak için kent rehberlerinin hazırlanmasına yönelik çalışmalar daha çok büyükşehir ve büyükşehir

ilçe belediyeleri tarafından yerine getirilmektedir. İlçe ve belde belediyelerinde kent rehberleri yayımlanma oranları oldukça düşük olarak gerçekleşmektedir. Kent kimliğine yönelik araştırma yapıp yapılmadığı sorusuna verilen cevaplar, 2014 yılında büyükşehir belediyelerinin üçte ikisinde bu araştırmaların yapıldığı diğer belediyelerde ise bu konudaki çalışmaların düşük oranlarda gerçekleştiğini göstermektedir. Kentlilik bilincini artırmaya yönelik olarak belediyeler tarafından düzenlenen etkinlikler (fuar, festival, sergi ve yarışma) ilişkin oran, büyükşehir belediyelerinin tamamına yakınında düzenlendiği bilgisini vermektedir. Kentte yaşayanların, kente ilişkin kararlarda söz hakkına sahip olmasına yönelik olarak kurulan kent konseylerinin varlığına ilişkin oranlar bazında büyükşehir ve il belediyelerinin çoğunlukla başarılı olduğu gözlemlenmiştir.

3.8 Şehircilik Şurası 2017

Türkiye’de yapılan çalışmalar kapsamında ilki 2009 yılında, ikincisi 2017 yılında gerçekleştirilen Şehircilik Şurasında; sürdürülebilir kentleşme açısından makro ölçekli planların ve uygulama olanaklarının tartışıldığı en üst düzeyde platform olması nedeniyle göz ardı edilmemesi gereken bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır.

Şura, 4 komisyon tarafından belirlenen ana başlıklar çerçevesinde gerçekleşmiştir. Komisyonlardan ilki, Şehirlerimizde Kimlik Planlama ve Tasarım, ikincisi Kentsel Dönüşüm, üçüncüsü Şehirleşme, Göç ve Uyum ve dördüncü komisyon ise Yeni Şehirleşme Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü başlıkları altında faaliyetlerde bulunmak üzere Şuraya katılmıştır.

İlk Komisyon; şehirlerde kimlik, planlama ve tasarım ile ilgili çalışmalar yapmak üzere kurulmuştur ve komisyonun görev sahasına ilişkin anahtar kelimeler; “kimlikli şehirler, insan odaklılık, yaşam ve mekân kalitesi, sosyal yaşam, geleneksel değerler, mahalle kültürü, yaşanabilirlik, kültürel varlıklar, mimari öğeler, kent dokusu, kentsel estetik, şehir planlama ve tasarım, şehir silueti, kentsel ve kırsal tasarım rehberleri, kadim değerlerin adaptasyonu” olarak belirlenmiştir. Komisyonun amacı hızlı kentleşmeyi ortaya çıkaran göç problemini irdeleyerek çarpık kentleşmeyi tetikleyen bu olgunun mevcut imar planlarının doğayı, kimlikleri ve şehirlerdeki mevcut kültürleri yok eden

yapısı yerine, kadim değerlerin korunması kavramını da içine alarak, kültürel dokunun ve zenginliğinin bozulmasına engel olacak ve insan odaklı bir şekilde kentin gereklilikleri kapsamında güvenli sosyal etkileşime açık, göç ile gelen kültürel birikimin de korunmasına yönelik şehircilik ve planlama ve tasarım ilkelerine yönelik estetik algıyı da koruyacak bir kavrama dönüşmesine yönelik tavsiye kararları üretmektir.

İkinci Komisyon; kentsel dönüşüm komisyonu olarak adlandırılmış ve kentsel dönüşüm sürecinde izleyen başlıklar konusunda yapılması gerekenlerin sistematığı üzerine görüş bildirmekle ilgili olarak bildiri yayımlamıştır (doğal afet tehlikesi ve riskler, dönüşümün finansmanı, dönüşüm modeli, dönüşüm, afet bilinci, dönüşüm aktörleri, yerinde dönüşüm, hak sahipliği ve uzlaşma, süreç yönetimi, yer seçimi, destek ve teşvikler, fiziksel-sosyal değişim, katılım, riskli alan ve yapı). Komisyonun asli amacı topraklarının %96'sı afet riskiyle karşı karşıya olan ülke genelinde kentsel dönüşüm faaliyetleri ile riskleri gidermeye ve yaşam kalitesi yüksek bir çevrenin oluşturulabilmesine yönelik finansal, mekânsal, yasal ve toplumsal boyutlara ilişkin tavsiye kararları alabilmektir. Bilindiği üzere 1999 depreminden sonraki zaman diliminde ülke genelinde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm faaliyetleri özellikle 5366, 5393 ve 6306 Sayılı Kanunlara göre yerine getirilmiş bulunmaktadır. Şu an itibarıyla, 6306 Sayılı Kanun uyarınca ilan edilmiş bulunan 192 adet riskli alanda toplam 245.000 adet yapı (530.000 adet bağımsız bölüm) riskli yapı olarak tespit edilmiştir. Yaklaşık 130.000 adet yapı (420.000 bağımsız bölüm) 3 milyondan fazla kişiyi ilgilendiren bir kentsel dönüşüm çalışması devam etmektedir.

Üçüncü Komisyon, şehirleşme, göç ve uyum problemlerine yönelik tavsiye kararları üretmek üzere kurulmuştur. Komisyonun ana başlık olarak belirlediği anahtar kelimeler, göç, Türkiye'de misafir edilen göçmen ve yabancıların durumu, sosyoekonomik kapsayıcılık, eşitlik, sosyal içerme/dışlama etkileri, sosyal uyum problemleri, insan hakları ihlalleri, güvenlik, suçun önlenmesine yönelik tavsiye kararları, tüm grupların katılımının sağlanması, dezavantajlı gruplar (kadınlar, çocuklar, gençler, yaşlılar, engelliler) olarak belirlenmiştir.

Üçüncü Komisyonun amacı, mevcut durumda önemli sorun olan terör ve göç kavramlarının ortaya çıkarmış olduğu mekânsal ve sosyal boyutlu değişimlerin meydana

getirmiş olduğu sorunlara ilişkin ve toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde güvenli şehirler oluşturmak adına politika, strateji ve tasarım tedbirleri içeren tavsiye kararları üretmek ve bunları kamuoyuna sunmaktır. Özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde var olan terör olayları sebebiyle hasar gören şehirlerin kentsel dönüşüm kapsamında yenilenmeleri sürmektedir. Bu kapsamda yapılan çalışmalar Diyarbakır, Şırnak, Hakkâri ve Mardin illerinde 7 adet yerleşim bölgesini kapsamaktadır ve çalışmalar başlatılmıştır.

Dördüncü ve son komisyon ise, “Yeni Şehirleşme Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü” başlığı altında belli anahtar kelimeler kapsamında tavsiye kararları almak üzere kurulmuştur. Bu anahtar kelimeler; kentsel ve mekânsal vizyon, görev, yetki ve sorumlulukların dağılımı, merkezi ve yerel paydaşlar ve bunların rolleri, uzlaşma-eşgüdüm, iletişim ve müzakere ve kapsamı, yerel hizmetler (sistem tasarımları) ve planlama, yerellik-yerinden yönetim ve planlama ilişkisi, denetim ve izleme faaliyetleri, iyi uygulama örnekleri, kırsal dinamikler, kentsel ve kırsal alan sürekliliği, kırsal sürdürülebilirlik olarak belirlenmiştir.

Yerel yönetimlerin örgütlenme ve yapılanmasında son dönemde yapılan yeni düzenlemelerle; planlama süreçleri ve yerel hizmet sunumunda çözüm bulmak zorunda kalınan alanların tespiti, çözüm önerilerinin geliştirilmesine yönelik kararlar ile mevcut büyükşehir belediye sisteminin bütünlük ve uyumu ile sürdürülebilirlik anlamında devamının sağlanmasına yönelik tavsiye kararlarının geliştirilmesi komisyonun sorumluluk alanını teşkil etmektedir.

1980 sonrası yıllarda büyükşehir belediyelerinin kurulması ve yerel yönetimlerin özellikle finans anlamında güçlendirilmesi, Avrupa Konseyi Belgesi Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın onaylanması ve AB'ye üyelik yolundaki gayretler, yerelleşme yolunda ciddi adımlardır. 2004 ve 2014 yıllarında yürürlüğe giren Büyükşehir Belediyesi Kanunu aracılığıyla yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılabilmesi için oldukça önemli düzenlemeler yapılmıştır. İlgili düzenlemeler kapsamında, 16 büyükşehir belediyesinin sayısı 30'a çıkarılmış ve yetki alanları il sınırları olarak belirlenmiştir. Belediyelerin ve il özel idarelerinin merkezi bütçeden aldıkları payları ve öz gelirlerini artırmaya yönelik uygulamalar geliştirilmiştir. Bunların yanında büyükşehirlerde; kentsel

ve kırsal dinamiklerin uyumlandırılabilmesi için, şehircilik uygulamalarına ilişkin hizmet sunumu ile kaynak yönetimi optimizasyonunun ve sorun yaşanan, geçiş alanlarındaki (kentsel - kırsal, kent ve kır sürekliliği veya bütünleşmesi) özel durumlara dair özgün bir yaklaşım geliştirilemediği, yerel yönetimlerin kendi aralarında ve merkezi kurumlarla iletişim problemleri yaşadığı bilinen bir durumdur. Dolayısıyla, büyükşehirlerde şehircilik uygulamalarının daha iyi yürütülmesi adına yeni bir vizyonun ortaya konulması için tavsiye kararlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

4. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME İLKELERİ AÇISINDAN ESKİŞEHİR'DE KENT YÖNETİMİ

Bütünleşik bir kentsel gelişme stratejisi olarak KENTGES kapsamında birçok belediye sürdürülebilir bir kent yönetimi gerçekleştirebilmek için bu strateji altında çeşitli faaliyetler geliştirmiş ve uygulamaktadır. KENTGES'in kapsamının ortaya çıkmasında Aalborg Şartının önemli katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Bu bağlamda Eskişehir kent yönetiminin faaliyetlerinin değerlendirilmesine çalışılacaktır. Ancak, öncesinde Eskişehir kenti ile ilgili sosyoekonomik yapının ve kent yönetiminin incelenmesi gerekmektedir.

4.1 Eskişehir'in Sosyoekonomik Yapısı ve Kent Yönetimi

Ortasından geçen çaya ve çevresindeki birçok yere adını veren Sultan Melikşah'ın büyük komutanlarından Emir Porsuk'un adını alan çay ve çevresinde kurulmuş olan kent 1200'lü yıllardan bu yana Türk şehri olarak varlığını sürdürmekte ve kritik bir noktada bulunmaktadır. İran seferleri nedeniyle menzil hanelerin haberleşme ve lojistik merkez olmaları kentin kritik merkez olma özelliğinin arşiv belgeleri ile doğrulanmasından anlaşılmaktadır.

III. Selim döneminde çıkartılan ham lüle taşı Viyana'ya kadar ulaşmış bulunmaktadır. Bu dönemde Avrupalı tüccarların Eskişehir'de kurmuş oldukları ticari birlik şehrin sosyal ve ticari hayatında önemli roller oynamıştır. 1839-1845 yılları arasında idari yapısında değişiklikler geçiren kentin bu değişiklikleri ayniyat defterlerinden izlenebilmektedir.

Asıl etnik yapısını Manavlar, Yörükler, Türkmenler ve Türklerin oluşturduğu şehir, dış göç yoluyla gelen Türk kökenli; Acemler (İran Azerileri), Terekemeler, Karaçaylar, Nogay Tatarları, Kazan Tatarları, Kırım Tatarları, Muhacirler, Çıtaklar ve Gacallar gibi unsurları kendisine çekmiştir. Yine dış göç yoluyla gelen ve Türk olmayan unsurlar ise Araplar (Mısır, Suriye), Torbeşler, Pomaklar, Romanlar, Arnavutlar, Boşnaklar, Şapsığlar, Kabardeyler, Bjeduhlar, Besleneyleyler, Abazalar ve Çerkezler'dir. İç göç yoluyla

gelen unsurlar ise Dadaşlar (Erzurum'dan gelen Türk kökenliler kendilerini bu şekilde tanımlamışlardır), Kürtler (Şanlıurfa, Doğubeyazıt, Tunceli, Erzurum, Erzincan, Malatya, Sivas, Ağrı, Muş, Siirt, Kars, Adana, Diyarın, Sarıkamış, Van, Diyarbakır, Haymana, Taşlıçay, Mardin, Elazığ, Ergani, Elbistan, Kağızman ve Adıyaman), Araplar (Şanlıurfa, Mardin ve Diyarbakır) ve Zazalar'dır (Tunceli, Erzincan, Diyarbakır ve Elazığ). Göç edilen yerlerle ilgili bilgi, yalnızca il veya ilçe düzeyinde alınmıştır.

Anadolu'nun batıya açılan kapısı durumunda olan Eskişehir coğrafi konumun getirmiş olduğu bir avantaja sahiptir. Gerek demiryollarının ve gerekse karayollarının kavşak noktasında yer alan şehir, tarım ve sanayideki ortaya çıkan gelişmelerin ve mevcut yer altı kaynaklarının zenginliğinin de etkisiyle, ekonomik bakımdan önemli bir merkez haline gelmiştir.

Son zamanlarda şehrin ekonomik hayatına en büyük katkıda bulunan unsur sanayidir. Kentli nüfusun, kırsal nüfusa göre çok daha hızlı artış göstermesi ve bunun sonucu olarak yetişmiş iş gücünün varlığı, pazarlara yakınlık, enerji ve hammadde kaynaklarının uygunluğu, sanayi için gerekli alt yapı yatırımlarının yeterliği ile de birleştiğinde bölgedeki sanayinin giderek gelişmesini sağlamıştır. Sektörlerin ilin ekonomisine katkıları, hizmetler sektörü %61, sanayi sektörü %28 ve tarım sektörü %11 olarak gerçekleşmektedir.

Arazi yapısının düzlüğü ve toprakların verimliliği tarımsal alanda Eskişehir'i bütün ülkede söz sahibi yapmaktadır. Başlıca tarım ürünleri; tahıl, baklagiller, şekerpancarı, ayçiçeği, meyve ve sebzelerdir. Tarımsal ürün yelpazesinin genişliği tarıma dayalı sanayinin gelişmesine öncülük etmiş ve etmeye devam etmektedir. Türkiye Şeker Fabrikası, bisküvi ve unlu mamuller tesisleri bunun canlı kanıtıdır. Hayvancılık da ilde oldukça gelişmiştir. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin, tarım kesimindeki nüfus için önemli bir gelir kaynağı olduğu bilinmektedir. İle bağlı Mahmudiye ve Çifteler mevkilerinde koyun ve sığır yetiştiriciliği damızlık olarak yapılmaktadır. Mahmudiye ilçesinde ayrıca yarış atı yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Kayda değer bir diğer ekonomik kaynak ise, yer altında mevcuttur. Bu anlamda madencilik sektörünün sanayi ve ihracata katkısı büyüktür. Eskişehir'in üretimini gerçekleştirdiği maden rezervlerinden başlıcaları; manyezit, krom, bor, kil, mermer ve lületaşdır. Lületaş, pipo ve süs eşyası yapımında kullanılırken, pek bilinmeyen Sepiloit sanayinin çok çeşitli kademelerinde çeşitli amaçlarla (yakıt temizleyici olarak, leke çıkarmada, eczacılıkta, füze ve uzay gemilerinin başlıklarının iç yalıtımında ve parafin ayırımında) kullanılmaktadır. Krom, kimyasal ve atmosferik korozyona ve aşınmalara karşı dayanıklılığı ve oksitlenme özelliği sebebiyle çelik ve diğer maddelerin kaplanmasında, savunma sanayinde, refrakter malzeme ve çeşitli kimyasalların üretiminde kullanılmaktadır. Manyezit üretimi 1930'lu yıllardan bu yana gerçekleştirilmektedir. Manyezit cevherinin üretimi ağır sanayinin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır ve magnezyum bileşikli refrakter ürünler ise ısıl işlemler prosesi sanayinin önemli yardımcı maddelerindendir. Etibank Kırka Boraks İşletmesi tarafından çıkarılan bor tuzları yine sözü edilmeye değer bir üründür. Dünya üzerindeki rezervlerin %60'ı ve Türkiye'deki rezervlerin tamamı Eskişehir'de bulunmaktadır. Bor tuzlarından, tinkal üretimi yapılmaktadır. Kil, tuğla, kiremit ve seramik üretiminin temel girdilerindendir. Süpren mermeri (Eskişehir mermeri) ekonomik öneme sahip bir başka yeraltı zenginliğidir.

İç Batı Anadolu'nun ticaret merkezi olan kentte yüksek şehirleşme oranı sebebiyle ticaret kent merkezinde yoğunlaşmıştır. Eskişehir çevre iller en çok da İstanbul başta olmak üzere Ankara, İzmir gibi büyük kentlerle yoğun ticari ilişkiye sahiptir. Ticari etkinlikler, daha çok küçük ve orta sermayeli kuruluşlar tarafından sürdürülmektedir.

Sanayinin gelişmesi 20. yüzyılın başında kurulan devlet işletmeleri sayesinde olmuştur. Kamu iktisadi teşekküllerinin yetiştirmiş olduğu nitelikli iş gücü, en önemli kaldıraçlardan birisidir. Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayi A.Ş. ve Hava İkmal Bakım Merkezi ve Organize Sanayi Bölgesi istihdam yaratan önemli kurumlardandır. Kamu yatırımları içinde önemli ve sanayi sektörünü ilgilendirecek bir gelişme Türk Havacılık ve Uzay Sanayii Motor Fabrikası'nın Eskişehir'de kurulmasıdır. Ekonomiye önemli katkılar sağlayan havacılık sanayi, altyapı ve iş gücünün kalifiye olması sebebiyle Eskişehir'de kurulmuştur.

1998 yılı sonunda Organize Sanayi Bölgesinde (OSB) Amerika Birleşik Devletleri kökenli Sikorsky firması ve yerli ortak Alp Havacılık Anonim Şirketi (A.Ş.) birlikte helikopter parçaları üretimine geçmişlerdir. 2002 ve 2003 yıllarında OSB içinde lojistik merkezi, iş ve ticaret merkezi, sağlık merkezi, teknoloji geliştirme bölgesi, serbest bölge ile endüstri bölgesinin kuruluş çalışmaları devam etmektedir.

Gerçekleştirilen ihracatın %80'i Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü ülkelerine yapılmaktadır. Makine imalat Sanayi, taş ve toprağa dayalı imalat sanayi ile madencilik sektörünün toplam ihracat içindeki payı %85'ten fazladır. Eskişehir'de sanayinin gelişimi sosyoekonomik yaşamda hızlı bir gelişmeye yol açmıştır. Çeşitli kuruluşların yapmış olduğu araştırmalar, Eskişehir'in sosyoekonomik açıdan gelişmişliğini doğrular niteliktedir. Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapılan "İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2011)" adlı araştırmaya göre, Türkiye genelinde 76 il arasında Eskişehir 4. sırada yer almaktadır. Yine 1997 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programınca hazırlanan ve Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı tarafından yayınlanan "İnsani Gelişmişlik Raporu"nda Eskişehir, beşeri gelişmişlik düzeyi bakımından 3. sırada yer almıştır. Eskişehir, kent ve yaşam kalitesi en yüksek illerden biri olup, İstanbul ve Ankara gibi önde gelen iki büyük kentin ardından modern ve düzenli şehirleşmesi ile diğer Anadolu kentlerine örnek oluşturmaya devam etmektedir. Eskişehir %79'luk şehirleşme oranı ile (2001) şehirleşme bakımından önde gelen illerdendir.

Eskişehir kent yönetimi, belediyeciliğin tarihçesine yönelik çok fazla veri olmamakla beraber idari olarak tarihi Osmanlı tarihi içerisinde ele alınabilir. Fatih'in ilk zamanlarına kadar Ankara Beyliği'ne 1451-1831 yılları arasında Kütahya Beylerbeyliği'ne bağlı bir sancaktır. 1831 ve 1841 yılları arasındaki dönemde "miralaylarla" idare edilen kent 1841'de "Hüdavendigâr" (Bursa) eyaletine bağlanan bir şehir olmuştur. Eskişehir ancak 1925 yılında il olarak kendi kimliğini kazanmıştır.

Eskişehir Kurtuluş Savaşı'nda kent çevresiyle beraber kalabalık bir nüfusa sahip olup bağımsız bir mutasarrıflıktır. Şehir Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yeniden kurulmuştur. 1940 yılında Türkiye'nin altı büyük ilinden biri Eskişehir'dir. Cumhuriyetin ilanından sonra, sancak ve mutasarrıflıkların il yapılmaları üzerine, Eskişehir 1923 yılında il

olmuştur. 1925 ve 1993 yılları arasında Eskişehir belediye olarak hizmet vermiştir. 09.09.1993 tarihinde büyükşehir belediyesi statüsünü kazanmıştır.

Yakınçağda Eskişehir, özellikle demiryolunun, ekonomisinde yarattığı canlılığı yaşamaya başlamıştır. Tarım ürünlerini ve diğer hammaddeleri kolaylıkla taşıma olanağı doğmuştur. Ayrıca demiryolu yapımıyla başlayan endüstri etkinliği, burada yeni iş alanları yaratmıştır. Eskişehir'in 20. yy. başlarında, göçlerle nüfusu oldukça artmış, kentin görünümü ve toplumsal yapısı değişikliğe uğramıştır. 1905 yılında, Aşağı Mahalle'de çıkan büyük bir yangın sonucu, çarşı ve çevresi yanmış, şehir yeniden düzenlenmek durumunda kalmıştır.

1926 yılında Eskişehir'in Sivrihisar, Mihalıççık ve Seyitgazi olmak üzere üç ilçesi bulunmaktadır. 28.06.1954 tarihinde 6321 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Kanunla Çifteler ve Mahmudiye; 27.06.1957 tarihinde 7033 Sayılı Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Sarıcakaya, ilçe haline getirilmiştir ve Eskişehir'in ilçe adedi 6'ya çıkmıştır. Daha sonra 19.06.1987 tarihinde 3392 sayılı 103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun ile Alpu, Beylikova ve İnönü; 9.05.1990 tarih ve 3544 Sayılı Kanunla Günyüzü, Han ve Mihalgazi ilçe haline getirilmiş olup, ilçe sayısı 12'ye çıkmıştır.

4.2 Türkiye'de Sürdürülebilir Kentleşme Bakımından Yapılan Faaliyetlerin Eskişehir Örneğinde Yorumu

YG-21'e ilişkin uygulamalar, buna bağlı olarak 2005 yılında 5393 Sayılı Kanunun 76. maddesi uyarınca kurulan kent konseyleri, KENTGES uygulamaları ve 2011, 2014 yılı raporları, izleyen bölümde faaliyetleri sürdürülebilir bir kent yönetimi kapsamında incelenen Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin yerine getirmiş olduğu kent yönetimi fonksiyonları ile doğrudan bağlantılı olduğu için bu çalışmanın kapsamına dâhil edilmiştir.

YG-21 halen varlığını koruyan bir uygulama olmamakla birlikte, çalışmaya konu olan belediyenin faaliyetlerini doğrudan etkileyen yapılanmaları örneğin, kent konseyi şeklinde bir yapıyı belediyeçilik kapsamına sokmuştur. Kent konseyi çalışmaları ile Eskişehir kent yönetiminin faaliyetleri arasında oldukça sıkı bir bağ vardır. İlgili dönem olan 2013-2016 yılları arasında birçok faaliyetin yerine getirilmesinde bir karar mekanizması olarak görev alan konsey varlığının gereğini yerine getirmektedir. Birkaç örnek vermek gerekirse; Mahalle meclisleri pazar yerleri çalışma grubu oluşturmuş ve toplantılar yapmıştır. Kültür sanat çalışma grubu oluşturmuş ve “Kent Sanatçısını Tanıyor Etkinliği” düzenlemiştir. Olağan yürütme kurulu toplantıları düzenli olarak gerçekleştirilmekte ve kararlar alınmaktadır. Kent Konseyi’nin amaçlarına yönelik tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.

KENTGES kapsamında ise, belediye bir yol haritası niteliğinde olan KENTGES’in kapsamından yararlanmak için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile temaslar sürdürmekte ve bazı projeleri hayata geçirmeye çalışmaktadır. Örneğin, Bakanlık 81 ilde 81 çevre projesi kapsamında yaya yollarını artırmaya ve alternatif ulaşım araçlarını özendirilmeye çalışan Eskişehir Belediyesine bu konuda yardımcı olacaktır. İmar ve şehir planlama konularında da ilgili belediye profesyonel hizmet olarak imar planlarını İstanbul Teknik Üniversitesi’ne yaptırmaktadır. Muhtaçlara yardım, engelliler için servis hizmetleri geliştirmesi gibi faaliyetlerde yine bütünlük bir hizmet algısının yansımaları olarak yine bu kapsamda değerlendirilebilir.

4.3 Eskişehir Kent Yönetiminin Sürdürülebilir Kentsel Gelişme İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi

Eskişehir ilinde yerel yönetim hedef, strateji ve eylem başlıkları altında sorunları ve çözüm önerilerini ele aldığı bir rapor yayımlamıştır. Detaylı bir örnek olması projeye dayalı eleştiri konusu olarak incelenmeye değer bulunmasına sebep olmuştur. Eskişehir örneği kapsamlı olmasının yanı sıra teorinin gereklilik saydığı hemen her konuya ilişkin başlıkları belirlemesi başlıkların belirlenmesi ile de kalmayıp bunları hayata geçirmesiyle ve devamlılık sağlamasıyla Aalborg Şartı kriterlerine belki de dünya ölçeğinde en iyi uyumu sağlamış gibi görünmektedir. Bu detaylı çalışmaya benzer birçok çalışma

yapılmıştır. Yalova; Iğdır, Konya, Ankara, Kars, Uşak, Kocaeli, Trabzon ve Tekirdağ illerinde benzer çalışmalar mevcuttur.

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, 2013 yılında yayımlanmış olduğu bir stratejik planda çeşitli hedef strateji ve eylemler bütününden bahsetmektedir. Konunun özünü oluşturan kavram sürdürülebilir kent yönetimi açısından ilgili belediyenin değerlendirilmesi olduğu için, bu stratejik raporun sürdürülebilir bir kent yönetiminin etkinliğini belirleyen temel alanlar anlamında ele alınması gerekli gibi görünmektedir.

İlk olarak konulan hedef, yerleşmelerde sürdürülebilir bir mekânsal gelişme sağlama olarak belirlenirken bu hedefe ulaşmada kullanılacak strateji, sürdürülebilir kentsel gelişme sürecinde maliyetleri düşüren, kaynakları verimli kullanan ve yayılmayı önleyen bir kent makro formunun desteklenmesi olarak belirtilmiştir. Stratejinin kaynağı Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı olarak gösterilebilir. Daha önceki bölümlerde bahsi geçen rapor ve örnek olarak sunulan literatürde temel konu kaynak kullanımında etkinlik ve kompakt bir kent makro formu olarak belirtilmektedir. Özellikle kent saçakları ve banliyölerindeki yaşam tarzı otomobil kullanımına bağlıdır ve başlangıçta düşük, uzun vadede ise gerek ekonomik ve gerekse ekosistem anlamında yüksek maliyetlere sahip bu ulaşım şeklinin daha çok toplu taşımaya yönelik olarak düzenlenmesi kişi başı hem ekonomik, hem de sosyal maliyetlerin daha düşük olarak gerçekleşmesine yol açacaktır. Stratejik planın bu hedefe yönelik olarak sunduğu eylem ise; dengeli gelişen ve kontrollü büyüyen kent makro formu oluşturmak ve yönlendirmek için yerleşme düzeyinde mekânsal planlarda gerekli değişikliklerin yapılmasıdır. Dengeli gelişen ve kontrollü büyüyen kent makro formunun oluşturulması için imar programları belirlenen esaslara göre düzenlenecektir. Hedef stratejiler ve eylemler bir arada değerlendirildiğinde, sürdürülebilir bir kenti ortaya çıkarmak ve bunun devamını sağlayabilmek için gerekli olan temel alanların en başında yer alan “büyümenin denetlenmesi ve arazi kullanım planlaması” kavramının altını doldurur nitelikte bir çalışmalar bütünü olduğu söylenebilir. Önemli bir kavram da kompakt bir kent makro formu kavramıdır. Kompakt yapı hem arazi kullanımında etkinlik ve hem de maliyetlerin düşürülmesinde en etken başlıktır.

Sorumlu birim İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'dır. 1/25000 ölçekli nazım imar planının ilçe belediyelerinin sorumluluğu altında bulunan bölgelerde birbiriyle paralel imar planı revizyonları ve ilave imar planları yapım çalışmaları bir önceki planın idare mahkemesi tarafından iptali sebebiyle devam etmektedir. Mevcut yerleşime ait mekânsal yapının sürdürülebilirlik anlamında dengeli ve kontrollü büyüyen bir kent makro formuna kavuşması için gereklilikler yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Burada önemli olan kavram beş yıllık dönem için hazırlanmış imar planları ile yerel yönetimlerin stratejik planları arasında uyum sağlanmasıdır. Ayrıca planlanmış alanlardaki yapılaşma tamamlanmadan yeni yerleşimlerin açılmaması ve gerek parselasyon planları ve gerekse teknik altyapının tamamlanmasından sonra yerleşim izninin verilmesidir.

Bir başka hedef: sürdürülebilir kentsel ulaşım sistemini oluşturmak olarak ikinci sırayı almaktadır. İlgili strateji; "Mekânsal planlama çalışmalarında yerleşme büyüklüklerine göre uygulanabilecek kapsamlı ulaşım sistemlerine ilişkin politika, program ve planların geliştirilmesi sağlanacaktır" ifadesi ile açıklanmıştır. Öncelikle ekosistem ile kentin kendine has dokusunu ve kültür birikiminin ortaya çıkarmış olduğu doğal, kültürel ve tarihi değerlerinin korunması amaç edinilmelidir. Bir ulaştırma ana planı mevcut olup hedef yıl 2020 olarak belirtilmiştir. Ulaşım planında dikkat edilmesi gereken transit yola verilecek ana arterlerin kent içi ve kent merkezinden uzak tutulması gerekliliğidir. Söz konusu hedefe ulaşırken kullanılacak stratejinin ön gördüğü eylem; kentsel ulaşım planlarının çevresel, teknik, ekonomik ve toplumsal değerler gözetilerek hazırlanması ve uygulanmasıdır. Ulaşım ve İmar ve Şehircilik Dairelerinin koordinatörlüğünde gerçekleştirilecek plan imar planlarının kent dokusunu bozmayacak bir parselasyonla gerçekleştirilmesi gerekliliğini sağlarken, ekosistemin kendisini üretme süreçlerini bozmayacak şekilde bir araç trafiğinin varlığını da olur kılmalıdır. Konuyla ilgili olarak geliştirilen bir başka strateji, kent içi ulaşım, yaya ulaşımı ve bisiklet kullanımının kabul edilmiş tasarım ilkeleri doğrultusunda geliştirilmesini sağlamaya yöneliktir. Bisiklet kullanımı özellikle şehir merkezine erişimde anahtar öge olmalıdır. Kent merkezindeki park alanlarının ücretleri artırılmalı ve belirli alanlara girişleri kesinlikle yasaklanmalıdır. Trafikten kaynaklanan hava ve gürültü kirliliğinin azaltılmasında ve küresel ısınmanın engellenmesine katkıda bulunabilecek bir önlem olarak bisiklet kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı projeye 81 ilde 81 çevre projesi kapsamında destek verecektir. Kent merkezinde belirli sokaklar trafiğe kapatılmalıdır. Bu stratejiyi hayata geçirmek için belirlenen eylem: Yaya ve bisiklet yollarının yaygınlaşması için plan kararlarının geliştirilerek etkin bir şekilde uygulanmasıdır. Konu sürdürülebilirlik anlamında önemli bir temel alan olan ulaşım olduğu için büyükşehir belediyesi konuya yönelik birkaç strateji geliştirmiş ve bunları uygulayabilmek için de çeşitli eylem planlarını açıklamıştır. Bunlardan biri de; kentlerdeki yük taşımacılığının, depolama, elleçleme, aktarma ve dağıtım hizmetlerinin, kent içi trafiğini olumsuz etkilemeyecek düzenlemelerle yapılmasının sağlanmasına yönelik olarak geliştirilen stratejidir ve ilgili eylem, kentte üretilen ve kente getirilen malların depolanacağı, işleneceği ve dağıtılacağı merkezlerin mekânsal planlarda ve ulaşım planlarında belirlenen yerlerde oluşturulmasıdır. İmar planlarında bütüncül bir yaklaşım ortaya konulmalıdır. Hatta tüm depolama işleri kent merkezinden uzak ayrı bir merkezde gerçekleştirilmelidir.

Kentsel ulaşım planlarında, ulaşılabilirlik, güvenlik, konfor, güvenilirlik, süreklilik, maliyet ve etkinlik ilkeleri gözetilmelidir ve bu da Büyükşehir Belediyesi tarafından stratejik plana konmuş bir başka maddedir. Bu stratejiye ilişkin ortaya konması düşünüle eylem ise; kent içi ulaşım ve trafik hizmetlerinin etkinleştirilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmasıdır. Ulaşım dairesinin görevlendirildiği eylem olumlu sonuçlar verebilir. Daha öncede belirtildiği gibi otopark ücretlerinin kent merkezinde yüksek, merkeze tek vasıta ile erişim halinde alanlarda ise ücretsiz olarak belirlenmesinin yanı sıra özellikle yaya önceliği verilmiş uzun kırmızı ışıklar yol kenarına çekilen araçlara kesilen ağır trafik cezaları ve çekicilerin derhal müdahalesi kent merkezini boşaltmak konusunda özellikle de araç trafiğine kapatılmış kritik sokaklar ile birlikte oldukça etkin olacaktır. Büyük şehirlerin en önemli sorunlarından biri olan ve dünyada sürdürülebilir bir kent yönetimi için çözülmesi gerekli temel sorunların başında gelen ulaşım sorununun çözümüne yönelik belediye bir başka strateji daha geliştirmiş ve bir başka temel sorun olan eşitlik ve çevresel adalet başlığına ve gerek konut, gerekse kentsel tasarım ve restorasyon sorunlarını da çözmeye çalışan stratejisini; kentsel ulaşım sisteminde hareket kısıtlılığı olanların ihtiyaçlarını da dikkate alan yaya ve taşıt ulaşım bütünlüğüne yönelik standart ve tasarım projelerinin hazırlanması ve uygulanması olarak ifade etmiştir. Bu stratejiyi uygulayabilmek için gerekli olan eylem az önce bahsedilen başlıkların

çözümüne yönelik ifade ve/veya ifadeleri kendi uhdesinde toplu taşıma sistemlerinin hizmet kalitesi ve teknolojik düzeyinin artırılması, toplu taşıma sistemlerinin çevre duyarlı hale getirilmesi, kent içi ulaşımında bilgi teknolojilerinin etkin kullanımı için düzenlemeler yapılması gibi cümleler ile belirtmiştir.

Alternatif enerji kaynakları yüksek maliyetli olmasına rağmen uzun vadede hem sosyolojik ve hem de ekonomik olarak maliyetinin çok üzerinde fayda sağlayabilir. Ayrıca mevcut taşıt stokunun gerekli değişimlerle engeli olanların kullanımına açık hale getirilmesi ve bakımlarının düzenli yapılması gerekmektedir. Ayrıca sürekli takip edilebilmeli ve gerekli yatırım yapılarak boş olan güzergâhlar sürekli olarak takip edilebilmelidir. İlgili raporda mevcut hafif raylı sistemlerin mesafelerinin artırılması gerekliliğinden bahsedilmektedir. Mevcut raylı sistem ile hava kirliliğinde %40 azalma saptanmıştır. Kent içi ulaşımında kullanılan toplu taşıma araçlarına alternatif elektrikli raylı sistem planlanmıştır. Toplu taşıma araçları olan otobüslerin egzoz gazı ölçümleri yapılmaktadır. Ulaşım ve Bilgi İşlem daire başkanlıklarının koordinasyonunda otobüslerin takibi yapılmaktadır. Yine tramvaylar ve otobüs duraklarına Küresel Yer Belirleme Sistemli (GPS) validatör montajları yapılmıştır. Bilgi ekranları ile sürekli bilgilendirme yapılmaktadır. Tüm bunlar oldukça bütüncül bir biçimde ulaşım sorunun çözümü ve böylece sürdürülebilir bir kent yönetiminin sağlanmasına yönelik örnek çalışmalaradır.

Sürdürülebilir bir kent yönetimi için sorun teşkil eden çevre koruma, konut ve kentsel tasarıma dair sorunların çözümüne yönelik çalışmaların önemli bir boyutu alt yapının bütünleşik bir plan dâhilinde yapılması gerekliliğidir. Bununla ilintili olarak Eskişehir Büyükşehir Belediyesi hedef olarak; “Kentsel Altyapı Plan, Proje ve Yatırımlarını Mekânsal Planlarla Bütünleştirmek”, başlığını stratejik planına koymuştur ve başlığın gerçekleştirilmesine yönelik olarak koyduğu strateji ulaşım başlığını da ilgilendiren ve teknolojinin doğrudan etkileyebildiği ulaşım bilgi teknolojileri kavramını içermektedir. Buna göre kent içi ulaşımında bilgi teknolojilerinin etkin kullanımı için düzenlemeler yapılacaktır. Eylem olarak; büyükşehirlerde altyapı ana planları hazırlanması amaç edinilmiştir. Kentsel altyapı hizmetlerinin kalitesinin sürdürülebilir kalkınma ilkeleriyle uyumlu olarak yükseltilmesine yönelik yöntemler geliştirilebilmesi için Fen İşleri ve

ESKİ Genel Müdürlüğü koordinasyonunda alt yapı ana planları hazırlanacaktır. Yapılan altyapılar Coğrafi Bilgi Sistemi'ne (CBS) işlenecektir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile devredilen mahalle veya köylerdeki sorunlar giderilmeye çalışılacak ve Büyükşehir belediyelerindeki altyapı proje ve yatırımlarında SCADA sistemlerinin kullanılması için gerekli yatırım ve/veya çalışmalar yapılacaktır. Eskişehir Su ve Kanalizasyon İdaresi (ESKİ) Genel Müdürlüğü koordinasyonunda şehir şebekesine verilen suyu takip etmek üzere SCADA sistemi kurulacaktır. Sistem aynı zamanda arızaları da tespit edebilmektedir.

Kentsel enerji taleplerinin mümkün olduğunca yenilenebilir enerji kaynakları ile karşılanmasına yönelik araştırma, envanter ve projeksiyon çalışmaları yapılacaktır. Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığının koordinasyonunda yenilenebilir enerjinin kullanımına ilişkin çalışmalar bu şekilde ifade edilmiştir. Rüzgâr ve güneş enerjisinin kullanımının artırılması çalışmalarına ek olarak katı atık depolama sistemlerinin ürettiği gazların enerjilerinden faydalanmak üzere sistemler kurulması planlanmaktadır. Bu çalışmalar, enerji ve malzeme kullanımı ile çevre koruma ve atık yönetimi başlıkları ile ifade edilen temel sorunların çözümüne yönelik faaliyetleri kapsamaktadır. Aynı zamanda maliyeti daha düşük ve sağlıklı konutların, daha yeşil olması da kentsel tasarım alanında yapılacak düzeltme faaliyetlerinden olacaktır ki, bu da önemli bir sorun olarak temel alanlar arasında sayılmaktadır.

Yerleşmelerde sosyal donatı ve hizmetlerin dengeli dağılımını sağlamak, belirlenen hedeflerden birisidir. Eşitlik ve çevresel adalete yönelik bu hedef aynı zamanda yine kentsel tasarım ve konut başlıklarını ve/veya sorunlarını da ilgilendirmektedir. İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı ve Mali Hizmetler Dairesi Başkanlığı'nın koordinasyonuyla 1/5000 ölçekli ilave nazım imar planları hazırlanarak kişi başı alan miktarının artırılması ve/veya belli kriterlere sahip olmasının sağlanması istenmektedir. İlgili strateji, kentsel sosyal donatı ve hizmetlerin kent, semt ve mahalle düzeyinde dağılımının dengeli ve yeterli hale getirilmesinin sağlanması ve eylem de konut alanlarının sosyal donatılarla birlikte geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Bir başka hedef, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarla bütünleşik bir kentsel yenileme ve dönüşümü sağlamak olarak belirlenmiştir. Bu hedefi yerine getirmek üzere kullanılacak strateji, kentsel yenileme ve dönüşüme ilişkin plan ve projelerin bütüncül bir planlama anlayışıyla hazırlanması, uygulamanın izlenmesi ve denetlenmesi olarak belirlenmiştir. İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı koordinasyonunda 5 adet kentsel dönüşüm sosyal donatıları da kapsayacak şekilde gerçekleştirilmek istenmektedir. Etki analizleri vasıtasıyla çözüm odaklı olunmaya çalışılmaktadır. Dönüşüm projelerinin ilan, planlama ve uygulama süreçleri kapsamında kent bütününe etkilerinin analizi yapılacaktır.

Afet ve yerleşme risklerini azaltmak olarak belirlenen hedef ise, şehircilik ve planlama kavramları kapsamında afet ve yerleşme risklerinin azaltılmasını sağlamak üzere, tehlike ve risk analizi ile sakinim planlamasını kapsayacak şekilde düzenlenmesine yönelik strateji kapsamında ve İmar ve Şehircilik ile Sağlık Dairesi koordinasyonunda gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda yapılacak olan şey, tüm tehlike içeren depolanan malzemeleri mekânsal planlamada dikkate almak suretiyle planlama yapmaktır. Böylece insan sağlığı ve yerleşme güvenliğini tehdit eden unsurlar kent ölçeğinde tespit edilecektir. 1/25000 ölçekli plan ile halk sağlığı için tehlike içeren depolanmış maddelerin kent dışına çıkarılması planlanmaktadır. Böylece hem çevrenin korunması, hem de atıkların yönetimi sorunu çözümlenebilecektir.

Kent kimliğini korumak ve geliştirmek olarak verilen hedef, İmar ve Şehircilik Dairesi başkanlığı ile Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı koordinatörlüğünde kentin kendine has dokusu, tarihi ve kültürel değerlerini korumaya yönelik çalışmaların yapılması ve bu çalışmalardan elde edilecek bilgilerle oluşturulacak rehberin bunlarla ilgili özgün tasarımlar konusunda yol gösterici olmasına yönelik faaliyetleri kapsamaktadır. Sürdürülebilirlik anlamında gerçekleştirilen faaliyetlerin en önemlilerinden birisi de kentin kurulduğu günden bu yana kendisine kattığı ve/veya kendi dinamikleri içerisinde geliştirmiş olduğu kültürel birikimin korunmasına yöneliktir. Böylece kentin dokusu her anlamda korunacak ve yerel el sanatlarını icra eden esnaf ile turizm sektörünün geliştirilmesi devasa sanayi yatırımlarından çok daha ucuza mal olan bir ekonominin varlığını sağlayarak ve girişimcilik ruhunu teşvik ederek kentin

sürekliliğini sağlayacaktır. Kentsel mekânın planlanması ve tasarımında; kente ait tarihsel, doğal, kültürel doku ve öğelerin kent kimliğinin ayrılmaz parçası olduğunu benimseyen, güçlendirip, yaşatan bir içerik ve program oluşturulması sağlanmalıdır ve kent kimliğine ilişkin araştırmalar yapılarak bu kimliğe yönelik özgün tasarım rehberleri hazırlanmalıdır.

Kentlerde, çevreye duyarlı bir yaşam ortamı oluşturmak başlığı altında hem çevresel adalet sağlanacak ve hem de çevre korunarak herkesin hem bugünün, hem de gelecek nesillerin eşitliği gözetilmiş olacaktır. Yerleşmelerin planlanmasında, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını, ekolojik dengenin korunmasını, kirliliğin önlenmesini, enerji verimliliğini ve çevre duyarlılığını dikkate alan yaklaşımların benimsenmesine yönelik bir stratejinin plandaki varlığı kent ekosistemlerinin ve ormanlarının korunması için araçlar geliştirilmesine yönelik eylemler bütünü uygulanması ile gerçek hale getirilecektir. Yine İmar ve Şehircilik ile Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanlıkları koordinasyonunda hazırlanan rehber tüm tesisleri ve bunlara ulaşımı anlatmasının yanı sıra bunların kullanım düzeylerini de içerecektir. Web tabanlı uygulamalar için çalışmalar devam etmektedir. Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı koordinatörlüğünde çeşitli alanların tesviyeleri gerçekleştirilecek ve tretuarlar ağaçlandırılacaktır. Su yönetimi politika ve uygulamalarının mekânsal planlamaya yansıtılması için düzenlemeler yapılacaktır. Belediye burada da yeni su kaynakları arayışının yanı sıra Porsuk Nehri'nden alınan suyun arıtılması hizmetlerinden de bahsetmektedir. Böylece, yeşil mimarlık ve yapılaşmanın geliştirilmesi kolaylaşacak çevre korunacaktır.

Büyükşehir Belediyesi kentlerde toplumsal dayanışmayı, bütünleşmeyi ve hoşgörüyü artırmak için koyduğu hedefe ulaşabilmek için kentte yaşayanların mekân ve yaşam koşulları arasındaki farkların, sosyal ve mekânsal yapıların aralarında uyum sağlanması yoluyla azaltılabilmesine yönelik belirlediği stratejiyi gerçekleştirmek üzere faaliyetler yapacaktır. Ayrıca, kente yeni gelenlerin uyum sorunlarının giderilmesine yönelik çok yönlü programlar uygulamayı da eylemlerinin içerisine koyan Belediye böylece tüm sosyal sınıflara yönelik eşitliği sağlamaya çalışmaktadır ve bu sürdürülebilir bir kent yönetimi için belirlenmiş temel sorun alanlarından. Mahalle sakinleri arasındaki

iletişimin artırılması için çeşitli sosyal faaliyetler Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı koordinatörlüğünde gerçekleştirilecektir.

Yine aynı kapsamda, muhtaçların ve dezavantajlı grupların kentsel hizmetlerden yararlanabilmesi için gerekli önlemleri almak konusunda kendisine hedef geliştiren Belediye, kentsel hizmetlere özürlü, yaşlı, hareket kısıtlılığı olan özel ihtiyaç grupları gibi toplumun dezavantajlı kesimlerinin de erişilebilirliğini sağlayabilmek için, faaliyetler geliştireceğinden bahisle sosyal bir sınıf olarak varlığını sürdüren ve belli kısıtlara sahip toplumun bir başka kesiminin de sorunlarına çözüm aramaya çalışmaktadır. Kent yoksulluğunun azaltılabilmesi için mesleki eğitim ve beceri kazandırma programlarına öncelik verilmesi, istihdam imkânlarının artırılması, evsizlik riskini önleyici tedbirlerin alınmasının sağlanabilmesi eşitlik ve çevresel adalet ile ekonomik gelişme, iş yaratma, kayıt dışılık ve girişimcilik sorunlarına da çözüm bulmaya yönelik bir hedef, strateji ve eylemler bütünü oluşturulmaktadır. Kentlerde yaşayan yoksul kesime yönelik olarak, yörenin ihtiyaç ve potansiyeli dikkate alınarak mesleki eğitim ve beceri kazandırma programları geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır. Gençlerin kentsel yaşama katılımı için etkin bir program uygulanacaktır. Gerek İşlik Evleri, gerekse sosyal faaliyetler ve imar planlarında yapılacak düzenlemeler ile Kültür ve Sosyal İşler, Sağlık İşleri ve Ulaşım Dairesi Başkanlıkları koordinatörlüğünde gerçekleştirilecek ulaşım kolaylıklarını da içeren bir dizi faaliyet yerine getirilecektir.

Kent kültürünü, kentlilik bilincini, aidiyet duygusunu geliştirmek ve kentli hakları konusunda farkındalık oluşturmak, konusunda kent kültürü, aidiyet duygusu ve kentli haklarını koruyan eğitim programları ve kültürel etkinlikler desteklenecek ve kentlilik bilincini artırmak için sosyal etkinlikler düzenlenecektir. Yukarıda belirlenen hedef, strateji ve eylemlerin gerçekleştirmelerine ilişkin değerlendirmeler izleyen bölümde Eskişehir Büyükşehir Belediyesi örneği üzerinden ve doğrudan doğruya faaliyetleri üzerinden yapılacaktır.

Demokrasi bir fikir olarak doğduğu günden bu yana evrimini sürdürmektedir. Evrimde gelinen noktada, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı gereğince yerinden yönetimin özellikle vatandaşa hizmet bakımından kendisini ifade ettiği mevcut durumda örnek bir

projelendirme olarak Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin projeleri ve gerçekleştirilmeleri arasındaki fark veya farklılıklar gözlemlenecek ve bunun AB'nin Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Kampanyası kapsamında oluşturulan puanlama kriterlerine uygunluğu değerlendirilecektir.

Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin 2011 ila 2016 yılları arasında yaptığı harcamalar incelendiğinde ilk göze çarpan, harcamalarda birinci sırayı genel kamu hizmetlerinin almasıdır. Bu durum gündelik hayatın devamı için gerekli hizmetlerin oldukça büyük bir bütçe gerektirdiğinin kanıtını sunmaktadır. Ancak konunun başlığını oluşturan kriter kapsamında zayıf olarak görünen harcamalar gerçekleştirilen bir çok eğitim etkinliğine karşın eğitim harcamalarının bütçeden en düşük payı aldığını bunu sağlık ve sosyal yardım harcamalarının izlediğini göstermektedir. Bunun bir zafiyet olup olmadığına, sosyallik olgusu açısından bakıldığında böyle adlandırılabilir, ancak bir sonraki değerlendirme kriteri olan “Sürdürülebilir Bir Kalkınma Planının Varlığı” başlığı altında değerlendirilecek olan ekonomik işler ve hizmetlere ayrılan bütçe gelecekte bu kalemlere yapılacak harcamaların artması açısından umut vaat edicidir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1 Eskişehir Büyükşehir Belediyesi yıllara göre harcamalar (Anonim 2016)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	TOPLAM
Genel Kamu Hizmetleri	46,089,933.90 ₺	51,555,458.66 ₺	89,607,900.00 ₺	104,245,262.60 ₺	126,510,401.10 ₺	112,521,271.73 ₺	530,530,227.99 ₺
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hiz.	7,954,878.10 ₺	16,864,258.68 ₺	32,496,000.00 ₺	16,145,163.33 ₺	22,732,480.55 ₺	23,534,301.68 ₺	119,727,082.34 ₺
Ekonomik İşler ve Hizmetler	10,591,688.52 ₺	22,674,041.85 ₺	18,968,000.00 ₺	60,135,113.80 ₺	105,011,650.53 ₺	129,250,552.75 ₺	346,631,047.45 ₺
Çevre Koruma Hizmetleri	23,877,881.34 ₺	30,900,632.68 ₺	62,434,000.00 ₺	45,376,076.43 ₺	60,300,363.70 ₺	75,209,397.78 ₺	298,098,351.93 ₺
İskan ve Toplum Refahı Hiz.	59,502,935.80 ₺	68,227,689.53 ₺	203,478,000.00 ₺	103,089,541.73 ₺	55,011,508.40 ₺	25,260,539.75 ₺	514,570,215.21 ₺
Sağlık Hizmetleri	1,719,732.44 ₺	1,972,070.24 ₺	9,197,000.00 ₺	4,084,645.23 ₺	4,933,213.56 ₺	5,011,016.06 ₺	26,917,677.53 ₺
Dinlenme, Kültür ve Din Hiz.	10,939,790.55 ₺	14,985,089.21 ₺	36,872,100.00 ₺	23,864,073.78 ₺	28,101,726.68 ₺	33,483,166.86 ₺	148,245,947.08 ₺
Eğitim Hizmetleri	49,392.73 ₺	28,703.88 ₺	3,031,000.00 ₺	171,721.48 ₺	154,002.67 ₺	159,545.65 ₺	3,594,366.41 ₺
Sosyal Güv. ve Sos.Yar.Hiz.	2,401,769.94 ₺	5,087,900.44 ₺	10,781,000.00 ₺	8,067,839.99 ₺	9,402,337.47 ₺	11,967,936.77 ₺	47,708,784.61 ₺
TOPLAM	163,128,003.32 ₺	212,295,845.17 ₺	466,865,000.00 ₺	365,179,438.37 ₺	412,157,684.66 ₺	416,397,729.03 ₺	2,036,023,700.55 ₺
ORAN (%)							
Genel Kamu Hizmetleri	28.25	24.28	19.19	28.55	30.69	27.02	26.06
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hiz.	4.88	7.94	6.96	4.42	5.52	5.65	5.88
Ekonomik İşler ve Hizmetler	6.49	10.68	4.06	16.47	25.48	31.04	17.02
Çevre Koruma Hizmetleri	14.64	14.56	13.37	12.43	14.63	18.06	14.64
İskan ve Toplum Refahı Hiz.	36.48	32.14	43.58	28.23	13.35	6.07	25.27
Sağlık Hizmetleri	1.05	0.93	1.97	1.12	1.20	1.20	1.32
Dinlenme, Kültür ve Din Hiz.	6.71	7.06	7.90	6.53	6.82	8.04	7.28
Eğitim Hizmetleri	0.03	0.01	0.65	0.05	0.04	0.04	0.18
Sosyal Güv. ve Sos.Yar.Hiz.	1.47	2.40	2.31	2.21	2.28	2.87	2.34
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100

Büyükşehir Belediyesinin çevreye yaptığı ve harcanan miktarın %14'lük kısmını oluşturan rakamla açığını çevreci bir amaç gütmekle kapatıyor gibi görünmektedir. Mevcut durumdaki bu istenmeyen zafiyet puanlamayı etkilemekte ve 7 olarak gerçekleşmektedir.

Dördüncü ölçüt sürdürülebilir bir kalkınma planının varlığıdır. Ekonomik işler ve hizmetler başlığı altında yapılan ve harcama bütçesinin toplamdaki üçüncü kalemini taşıyan tutar böyle bir planın varlığını kesinlikle var kılmaktadır. Toplu taşıma faaliyetlerine yapılan ve alternatif bir projeyi (suyolu taşımacılığı) içeren yatırımlar, geri dönüşümler gibi faaliyetler bu plana örnek olarak verilebilir. Bunlara dayanarak konuyla ilgili puan 10 olarak değerlendirilmiştir.

Beşinci ölçüt, bütüncül yaklaşımın düzeyini puanlamaktadır. Bütüncül yaklaşımdan kasıt; çevresel, ekonomik ve sosyal yönlerin bütünleştirilmesi için yerine getirilecek faaliyetlerin tamamıdır. Yine ilgili raporlara bir göz atılacak olursa; Belediye her yıl yayımladığı faaliyet raporlarında düzenli olarak hizmet binalarının yenilenmesine ilişkin çeşitli istatistikî bilgiler vermekte, otoparklar, hizmet binası yapımları, bunlar için gerekli kamulaştırma faaliyetleri, konukevi faaliyetlerinin devamlılığı gibi konulara ilişkin düzenli raporlamalar yapmaktadır. Bu faaliyetlerle birlikte, yapılanların sosyal bütünlüğünü sağlamak ve ihtiyaçları karşılamak üzere; aşevleri, iş evleri, kömür ve gıda yardımları (örneğin sadece 2015 yılında 2449 kişiye kömür yardımı yapılması), öğrencilere eğitim malzemesi yardımı, yol yardımı, eş ve çocuk evi okul öncesi eğitimi desteği, bilim etkinlikleri, müzik koroları, engelli araç gereç taleplerinin karşılanması, kadın ve çocuklara yönelik eğitim faaliyetleri, çocuk istismarını engellemeye yönelik bilgilendirmeler gibi hizmetler de sunulmaktadır.

Belediye hizmetlerinin kalitesinde belli bir seviyeyi korumak için, dava dosyaları, ayıklama ve imha işlemleri, atölye çalışmaları, yaz okulları, festival, organizasyon, sempozyum seminer ve sergiler, baca ve işyeri ruhsatları denetimleri, katı atıkların depolanması enerji elde etme süreçleri için yapılan çalışmalar gibi hizmetlerde bir bütünün parçası olma işlevini görmektedirler. Yine gerek 1/100000 ölçekli Çevre Düzeni planları, gerek 1/25000 ölçekli nazım imar planları, gerekse 1/5000 ve/veya 1/1000

ölçekli uygulama imar planları veya yenileme imar planlarının getirmeye çalıştığı pekiştirilmiş (kompakt) kent makro formu çalışmaları, yeşil alanların artırılması veya ıslahına dair çalışmalar (ekim, dikim, söküm, gübreleme gibi), kent evi binası yapımı, meslek edindirme kursları ve daha ayrıntılı birçok çalışma bütüncülüğün sağlanması bakımından ilgili belediyenin detaycı yaklaşımını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Kentlilik kültürüne katkı ve uyum anlamında sadece 2014 yılında 322 tiyatro gösterisi 105.695 kişiye ulaşılmıştır. 89 orkestra konseri ile de 42.075 kişiye ve sadece müzecilik faaliyeti ile 358.932 kişiye ulaşmayı başaran belediyenin ilgili faaliyetleri en üst seviyede bir bütüncül yaklaşımı söz konusu kılmaktadır. Puan olarak 10 tam puan verilebilir gibi görünmektedir.

Altıncı ölçüt, katılımın genişliğinin bir ölçüsü olarak değerlendirilmelidir. Bu anlamda faaliyetler incelendiğinde kent konseyinin çalışmalarına bakmakta fayda görülmektedir. 2013 yılı raporunda 42 faaliyet ve karar alma sürecine ilişkin oturum sağlayan konseyin 2014, 2015 ve 2016 yıllarına ait sitede haber bulunmasına karşılık faaliyet raporlarında herhangi bir veriye rastlanmamaktadır. Bu durum bir zafiyet olarak değerlendirilebilir ayrıca web sitesinde kent konseyi linki herhangi bir sayfaya yönlendirme yapmamakta ve hata mesajı vermektedir. Karar alma süreçlerine en geniş katılımın gerçekleşeceği yer kent konseyidir. Bu anlamda çalışmaları değerlendirilememiş doğal olarak da bir sonuca varılamamıştır. Böylesi yoğun bir çalışma temposundan sonra 2016 yılına kadar olan süreç içerisinde herhangi bir çalışma yapılamaması bir zafiyettir. Çünkü 5 yıllık bir strateji planını hazırlayan belediye burada kent konseyi ile de görüşmelerde bulunmuştur. En azından faaliyetlerin sosyal bir kontrol mekanizması olarak kontrol edilmesi yükümlülüğü kent konseyine aittir. Puanı ilgili kriterle bağlı olarak 10 olarak gerçekleşmektedir.

Başka bir ölçüt ise, belediye meclis ile yerel topluluğun arasındaki ortaklığın niteliğine ilişkindir. Belediye meclisi ile yerel halkın uyum sağlaması amacıyla birçok sosyal etkinliğe ve yardım kampanyasına imza atan belediyenin gerçekleştirdiği hizmetlerin niceliğine ve niteliğine dair yukarıda veriler bildirildiği için tekrar değinmeye gerek görülmemektedir. Bu ölçüt ile ilgili 5 puanın tamamı büyükşehir belediyesine verilebilir görünmektedir.

Sekizinci ölçüt ise, halkın bilinç ve duyarlılık düzeyini puanlamaktadır. Halkın bilinç düzeyini ve farkındalığını en iyi gösteren çalışma anketlerdir. Büyükşehir belediyesinin web sitesinde yer alan bilgiye göre 2013 yılında Tarafsız Araştırma Merkezi (Objective Research Center) tarafından yapılan ve 81 il ile 16 büyükşehir belediyesinin metropollerinde gerçekleştirilen anket çalışmasının sonuçlarına göre (Anonim 2013) Büyükşehir Belediye Başkanı Yılmaz Büyükerşen %66,2 ile en başarılı belediye başkanı olarak seçilmiştir. Buna göre bu ölçüt için belediyeye verilecek puan 5 olarak değerlendirilebilir.

Son ölçütte, süreklilik sağlanma düzeyidir. İlgili raporlar incelendiğinde sadece raporların aynı formatta verilmesi bile bir ispat niteliğinde olmakla birlikte ilgili belediyenin yapmış olduğu 5'er yıllık planlar veya 10' ar yıllık periyotlarda gerçekleştirilmeyi planladığı hizmetler sürekliliğin sağlanma düzeyini yeterince açık ifade etmektedir. Buna göre bu ölçüt için verilecek puan da 10 puan olarak değerlendirilebilir.

Aalborg Şartı kapsamında Belediyenin faaliyetleri, ilk iki kriter açısından 2013 yılında oluşturulan strateji belgesi YG-21 gerekliliklerine ilişkin konu başlıklarını belirlemesi ve YG-21 sürecine bağlılık ve taahhütlere yönelik imar planlarının yapılması ve diğer çalışmalar nedeniyle toplam 30 tam puan ile değerlendirilmiştir. Ancak, sağlık ve sosyal yardım harcamalarının düşüklüğü dolayısıyla YG-21 süreci için kaynak tahsisine yönelik bir eksiklik olarak görülmüş ve 3. kriter için 7 puan verilmiştir. Ekonomik işlere ayrılan bütçenin büyüklüğünün sürdürülebilir bir kalkınma planının varlığına ve bir çok sosyal ve maddi faaliyetlerin yapılmasının bütünleştirici bir sosyal yaklaşıma işaret etmeleri gerekçesiyle 4. ve 5. kriterler 10'ar tam puan ile değerlendirilmiştir. Kent konseyinin çalışmalarına ilişkin veri eksikliği olması nedeniyle geniş katılım başlıklı 6. kriter 20 üzerinden 10 puan almıştır. Diğer taraftan, yerel topluluk ve Belediye Meclisi arasındaki ortaklık sosyal faaliyet ve katılım ile ilgili veriler dikkate alınarak 5 puan ile almıştır. Bunun paralelinde, halkın bilinç ve duyarlılık düzeyi Tarafsız Araştırma Merkezi anketi göz önüne alınarak 5 tam puan ile değerlendirilmiştir. Faaliyet raporları ve eylemlerinin sürekliliği göz önünde bulundurularak, süreklilik sağlamaya yönelik son başlık ise 10 puan ile değerlendirilmiştir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2 Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin Aalborg Şartı kapsamında geliştirilen puanlama ölçütlerine göre değerlendirilmesi

Ölçüt	Verilen Puan	Açıklama
YG-21 sürecinin gereklerine uygun konu başlıklarının belirlenmesi	10/10	2013 Yılında Oluşturulan Strateji Belgesi
YG-21 sürecine bağlılık ve taahhütler	20/20	Gerekli İmar Planlarının Yapılması taahhütlerin Yenelenmesi ve Diğer Çalışmalar
YG-21 süreci için kaynak tahsisi	7/10	Sağlık ve Sosyal Yardım Harcamalarının Düşüklüğü
Sürdürülebilir kalkınma planının varlığı	10/10	Ekonomik İşlere Ayrılan Bütçe Miktarı
Bütüncül (Çevresel, ekonomik ve sosyal yönleri bütünleştiren) yaklaşımın düzeyi	10/10	Birçok Sosyal ve Maddi Faaliyetler
Geniş Katılım	10/20	Kent Konseyinin Çalışmalarına İlişkin Veri Eksikliği
Belediye Meclisi ile yerel topluluk (belde halkı) arasındaki ortaklık	5/5	İlgili sosyal faaliyetler ve Katılım Miktarları ile İlgili Veriler
Halkın bilinç ve duyarlılık düzeyi	5/5	Objective Research Center Anket Sonucu (2013)
Süreklilik sağlanma düzeyi	10	Faaliyet raporları ve eylemlerdeki süreklilik
TOPLAM	87	Ölçüt

4.3.1 Bulgular

YG-21 kavramının asli görevi sürdürülebilir kentleşmenin sağlanması ve ilgili faaliyetlerin devamlılığıdır. Buna göre Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığının faaliyetlerinde ilk aranması gereken konu başlıklarının belirlenmesi ölçütüne uyum sağlandığı görülmektedir. Burada yapılacak inceleme 2013-2016 yılları faaliyetlerinin nicelik ve niteliklerini belirten faaliyet raporlarının içeriğini kapsamaktadır.

Yukarıda maddeler halinde verilmiş olan ve genel anlamda 2010-2023 dönemini kapsayan hedef, strateji ve eylemleri içeren rapor incelendiğinde gayet net bir biçimde bir yol haritası oluşturulduğu görülmektedir. 2013 yılı faaliyet raporundan 2016 yılı faaliyet raporlarına doğru süreç izlendiğinde; 2 no'lu hedef yerleşmelerde sürdürülebilir bir mekânsal gelişme sağlamak olarak bildirilmiştir; 2013 yılında yapılan ve İdare Mahkemesinin iptal ettiği 1/25000 ölçekli nazım imar planının yerine yenisinin yapılacağı bildirilen nazım imar planı İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) ile yapılan

protokol kapsamında %35 oranında ve 2014 yılında tamamlanmış bulunmaktadır. 2015 yılı faaliyet raporunda işin %90'ının tamamlandığı bildirilmektedir.

İmar planı konusunda taahhüdün sürdürüldüğü ve sürece bağlılığın gözlemlendiği söylenebilir. 7 no'lu hedef Yerleşmelerde sosyal donatı ve hizmetlerin dengeli dağılımını sağlamak olarak bildirilmiştir. Burada kentsel sosyal ve teknik altyapıya ilişkin olarak yapılacaklar listesinde 1/5000 ölçekli ilave nazım imar planlarının oluşturulması gerekliliğinden bahsedilmektedir. 2015 yılında 1 adet ilave nazım imar planının incelenmesine devam edildiği ve ayrıca 63 adet 1/5000 ölçekli planlardan 61 adetinin tamamlandığı ilgili raporda bildirilmektedir. Kent estetiğine ilişkin hedeflere ulaşmak amacıyla 1/100000 ölçekli çevre düzeni planının onay süreci 2015 yılının Ocak ayında tamamlanmıştır. Yine 5216 Sayılı Kanun kapsamında yapılması gereken uygulama imar planlarında değişiklik içeren 86 dosyadan 83'ü tamamlanarak gerçekleştirilmiştir. 2016 yılında ilgili hedeflere ilişkin olarak, 1/25000 ölçekli nazım imar planlarının %90'ı tamamlanmış ve ödeme gerçekleştirilecektir. Yine 1/5000 ölçekli planlardan 64 adet başvurudan 55'i sonuca bağlanmıştır. 5216 Sayılı Kanun kapsamında yapılması gereken (7/b ve 7/c) 1/1000 ölçekli planlardan 1 plan değişikliği gerçekleştirilmiş ve 107 dosya sonuca bağlanmıştır.

Sürece bağlılık anlamında sürdürülebilir bir kentsel ulaşım sisteminin oluşturulması beşinci hedef olarak bildirilmiştir. Buna ilişkin ilgili yıllar faaliyet raporları takip edildiğinde 2014 yılında 3 yeni tramvay hattının tamamlandığı ve toplam 7 güzergahta hizmet verildiği, 13 yeni otobüsün alındığı ve toplu ulaşım sistemine katıldığı görülmektedir. Duraklar için ayrı bir yıkama ekibi kurulmuş ve hizmet kalitesi daha da artırılmıştır. 2015 yılında hafif raylı sisteme ilişkin %10 kapasite artırımı çalışması yapılmıştır. 2016 yılında ise kapasite artırma çalışmaları devam etmiş ve 14 tramvayın alımı için gerekli ihale çalışmaları yapılmıştır.

Sürdürülebilir bir kentsel gelişim için gerekli olan yük taşımacılığı ve depolama faaliyetlerine ilişkin olarak 2014, 2015 ve 2016 yıllarında bir çalışma gözlenmemektedir. Ancak sinyalizasyon ve kavşaklara ilişkin çalışmalar mevcuttur. Kentsel ulaşım planları ile ilgili olarak belirlenen hedefler doğrultusunda yapılan çalışmalar mevcut yolların

yenilenmesinden yeni yollar için yapılan kamulaştırma çalışmalarına sinyalizasyon şebekesine ilişkin alt ve üst yapı çalışmalarına, trafik levhalarının yapım ve montajına kadar genişçe bir detayı kapsamaktadır. Örneğin, 2015 yılında 11.145,47 m² alan yeni yollar için kamulaştırılmıştır. Yine aynı yıl sinyalizasyon ekibi 135 kavşağın rutin kontrollerini gerçekleştirmiştir. Ayrıca su yolu taşımacılığı geliştirilmeye çalışılmakta ve iyi bir alternatif sunabilme özelliği taşımaktadır. 2014 yılında 147.723 yolcu bu yöntemle taşınmıştır.

Bir başka amaç olan “kentsel ulaşım sisteminde sorunu olanlara götürülmesi gereken hizmetleri” başlığı altında sadece 2015 yılında devamlılık arz eder şekilde günde ortalama 100 engelliye taşıt hizmeti sunulmuştur. Bu rakam 2014 yılında 40 kişi olarak gerçekleşmiştir. Toplu taşıma hizmetlerinin kalitesi ve teknolojisi ulaşım kapasite artırımları ve toplu taşıma alımlarıyla teleferik sistemi kurulması gibi faaliyetlerin yanı sıra kameralı bir trafik sistemi Genel Paket Radyo Servisi (GPRS) ile izleme gibi hizmetlerle devam ettirilmektedir.

Sosyal eşitliği sağlama, cinsiyet eşitliğine duyarlı olma gibi amaç ve hedefler ile kentlilik kültürü veya karşılıklı sosyal etkileşimi sağlamak için verilen hizmetler festivallerden müzelere, uzay merkezlerinden kömür yardımlarına, iş evlerinden konserlere, kadınlar için yapılan çalışmalardan ortak kamusal alanların ve çevrenin korunması kapsamında yüzölçümü artırılmaya çalışılan yeşil alanlara kadar çeşitli hizmetler vasıtasıyla 2013-2016 yılları arasında gerçekleştirilen birçok etkinlikle yerine getirilmeye çalışılmıştır.

Dönüşüm yenileme ve uygulama süreçlerine katılım anlamında kent konseyleri oldukça etkin kullanılmaktadır. Sadece 2012 yılında kent konseylerinin çalışmaları kapsamında sayısal bilgi olması için verilecek rakam 42 faaliyet olarak gerçekleştirilmiştir.

Yine önemli bir nokta afet ve yerleşme risklerini azaltmak konusudur. Buna ilişkin, ilgili raporda kentin doğusunda bulunduğu bildirilen çöküntü alanlarının 2013 yılında %15'i, 2014 yılında %20'si, 2015 yılında ise %23'ünün plan ve proje çalışmalarının tamamlandığı belirtilmektedir. 2016 yılı için koyulan hedefin %35 olarak belirlendiği, ancak imar uygulamasının mahkeme tarafından iptal edilmesi sebebiyle %7'lik bir

gerçekleşme oranına sahip olduğu bildirilmektedir. Kentsel dönüşüme ilişkin bilgilendirme çalışmaları %100'lük bir oranla gerçekleşme göstermektedir. Başka bir konu CBS konusunda kaydedilen ilerleme olup, sayısal altlık haritalarının güncellenmesi 2016 yılı dâhil olmak üzere %44 oranında gerçekleşmiştir. Katı atıkların geri dönüştürülmesine ilişkin çalışmalar ilgili firmalar ile görüşme aşamasındadır. Katı atıkların depolanması işlemi ise 1'er yıllık ihaleler ile gerçekleştirilmektedir.

4.3.2 Temel alanlar bakımından analiz

İkinci bölümde de belirtildiği üzere, sürdürülebilir bir kentleşme için genel kabul görmüş gereklilikleri; büyümenin denetlenmesi ve arazi kullanım planlaması, kentsel tasarım, konut, ulaşım, çevre koruma ve restorasyon, enerji ve malzeme kullanımı, yeşil mimarlık ve yapılaşma, eşitlik ve çevresel adalet, ekonomik gelişme ve nüfustur. AB'ye üye ülkeler ise alt başlıkları daha azaltarak toplam 8 başlık üzerinde anlaşmaya varmışlardır. Bu başlıklar şunlardır: 1. Aktiflik, Kapsayıcılık, Güvenlik;2. İyi İdare; 3. İyi Ulaşım; 4. İyi Hizmet; 5. Çevreye Duyarlılık; 6. İyi Gelişim; 7. İyi tasarım ve İnşaat; 8. Herkes İçin Eşitlik.

Çalışma Aalborg Kriterleri uyarınca bir değerlendirmeyi içerdiğinden AB'nin üzerinde anlaşmaya vardığı başlıklar üzerinden genel bir değerlendirme yapmak daha uygun olacaktır.

İlk ana başlık olan aktiflik, kapsayıcılık, güvenlik anlamında, güçlü bir yerel kültürün ve diğer ortak topluluk etkinlikleri ile ortaya çıkarılması gereken eşitlik, hoşgörü ve bağlılık kavramlarının gerektiği vurgulanmaktadır. Eskişehir Belediyesi ele alınan 2013 ve 2016 yılları arası dönemde tüm ulusal bayramlar, anma günleri ve törenleri ile özel gün ve haftalara yönelik verilen yemeklerden, kadın kolları faaliyetlerine uzanan çok sayıda faaliyette bulunduğu görülmüştür. Kardeş şehir ilan edilen Frankfurt örneğinde olduğu gibi, kendi il sınırlarında kalmayarak dünya çapında faaliyetlerde bulunmaya çalışmakta olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle sosyal faaliyetlerde adet olarak bir sayı vermenin anlamsız olduğu açıktır. Önemli olan sosyal faaliyetin içeriğidir. Özellikle kentli kültürünü geliştirmek adına verilen senfoni orkestrası konserleri gibi etkinliklerin yerel

olan bazı unsurlarla desteklenmesi ki, gerek muharrem ayında verilen yemek olsun, gerekse ahilik haftası kutlamaları ve diğer yerel etkinlikler bunun kanıtı durumundadır. Resim sergiler, çocuklara ve kadınlar açılan resim sergi ve kurslar ile diğer kurslar bütüncül bir kavrayışın eseri olarak gözükmektedir. Zira yapılan anketlerde gözüktüğü üzere, büyükşehir belediye başkanına karşı bir memnuniyette görülmektedir. Kültürel kaynaşmanın olduğu ortamlarda kentte yaşayan tüm baskı ve/veya çıkar gurupları ile birlikte tüm hemşeriler kendilerini daha rahat hissedecekler ve bu durum sosyal çatışma kavramını engelleyici bir nitelik taşıyacaktır.

İkinci ana başlık; iyi yönetim, etkin ve kapsayıcı katılım, temsil ve liderlik noktasında Büyükşehir Belediye Başkanının üniversite yönetiminden gelen saygınlığı ve zaman içerisinde gerek çalışmış olduğu üniversitede, gerekse büyükşehir belediye başkanlığı yaptığı süreçte biriktirmiş olduğu görgül (ampirik) ve teorik bilgi zaman içerisinde kendisinin temsil ve liderlik yeteneklerini gayet net bir biçimde ortaya koymasına sebep olmuştur. Yapmış olduğu kültürel ve sosyal etkinliklerin çeşitliliğinin tüm kesimleri kapsamasının yanı sıra, bu etkinliklerin kent içerisinde yaşayan tüm gruplar bazında kazandırdığı saygınlık doğrudan liderlik vasfını kazandırmış ve bunun doğal sonucu olarak kapsayıcılık ve temsil kavramları ilgili faaliyetler ve daha sonraki bölümlerde değinilecek olan ulaşım, ekonomi, çevre ve tasarım gibi alanlarda yapmış olduğu faaliyetler bu iki kavramsal özelliği otomatik olarak hem Belediyeye hem de yönetici vasfıyla Belediye Başkanına kazandırmıştır.

Bir diğer ana başlık, “iyi ulaşım” olarak belirlenmiştir. Eskişehir Belediyesi Porsuk üzerindeki su yolu taşımacılığını geliştirmeye çalışmakla kalmamış, şehrin içindeki tramvay hattını da geliştirmeye devam etmiştir. Ayrıca yeşil otobüsler kullanmaya ve durakların verimliliğini artıracak GPRS sistemlerini monte etmeye çalışmaktadırlar. 85 otobüs hattı ile kentin her tarafına ulaşım mevcuttur. Sonuç olarak sadece 2016 yılında 27.509.250 yolcu toplu taşıma tercih etmiştir. Bu durum, iyi ulaşım anlamında yorumlanabilecektir. Büyükşehir elindeki otobüslerin yaklaşık %37’sini köylere tahsis etmiş durumdadır ve yeni alımlara devam etme istemindedirler. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, bu anlamda da iyi bir çalışma sergilemekte ve ilgili konuda stratejiler geliştirmeye devam etmektedir.

İyi hizmet literatürde; insanların ihtiyaçlarına uygun ve herkes tarafından erişilebilecek kamusal özel topluluğa ilişkin ve gönüllü hizmetler, olarak tanımlanmaktadır. Bir bütün olarak faaliyetlere bakmayı gerektiren bu kavramsal tanımın içeriğine uygun hareket eden bir Büyükşehir Belediyesinin varlığından bahsedilebilir. Binaların arasında bir yaşam sürdürmek zorunda bırakılan kentlilerin en önemli ihtiyaçlarından birisi yeşil alan diğeri de boş zamanlarını değerlendirebilecekleri sportif ve/veya başka amaçlarla kullanabilecekleri ve diğersosyal sınıflarla etkileşimde bulunabilecekleri kamusal alanlardır. Bunların yanı sıra, kente özgü sosyal faaliyetlerde ve diğersosyal sınıflarla etkileşimde bulunabileceği etkinlikler de arzu edebilir. Bu bağlamda ilgili Belediye sadece 2016 yılında sergiden kursa, toplu anmalardan resmi bayram kutlamalarına, yaklaşık 6.000 m²'lik yeşil alanın kamulaştırılmasından, birçok okulda çeşitli daire başkanlıkları tarafından verilen eğitimlere ve ihtiyacı olanların ücretsiz taşınmasından evlere kadar yapılan gıda yardımlarına ve bunların gönüllü organizasyonlarına kadar birçok faaliyetin gerçekleştirilmesine 2013-2016 arasında kalan dönemdeki raporlarının hepsinde yer verilmiş ve bunlar detaylı bir şekilde açıklamıştır. İyi hizmet ölçütü karşılığını ilgili Belediyenin yıllara yaygın faaliyetlerinde bulmaktadır. Çevreye duyarlılık, alanında çöp alanlarının ve depolamaların kent dışına taşınmasına yönelik faaliyetleri dönüştürmeye yönelik yapılanlar ve projelendirilenler de dâhil olmak üzere, park miktarının artırılması çalışmaları ile çevreye duyarlı toplu taşıma faaliyetleri ile birlikte bu anlamda da ilgili Belediye başarılı olarak değerlendirilebilir.

İyi gelişim, belediyenin yapması gerekenler ve büyüyen çeşitli ve yenilikçi bir ekonomi başlığı altında nitelendirilmiştir. Gelir elde etmeye yönelik çalışmalarına 2011-2016 yılları arasında harcamış olduğu bütçenin %17'sini harcayan bir belediyenin bu anlamda da başarı gösterdiği söylenebilmekle beraber harcamaların geliştirilecek olan ekonomi ile birlikte %25 civarında olması gelecekte daha büyük getiriler sağlayabilecektir.

İyi tasarım ve inşaat, kaliteli yapı stoku ve doğal çevreyi içermekte olan bir başlıktır. Kentsel dönüşüm projelerini sürekli gündemde tutan ve projelendirme çalışmalarını üniversitelerin teknik birimlerine yaptırarak ve sürekli denetim mekanizmalarını çalıştıran, çökme alanlarını tespit edip afet riski olan bölgelerde sürekli dönüşüm yapan bir belediye olarak Eskişehir Belediyesi İmar Dairesi Başkanlığı yönetimindeki CBS uygulamalarının

da desteği ile gerek teknik, gerekse fiziksel anlamda bu başlık altında da iyi bir konuma sahip gibi görünmektedir. Teknik personele verilen sürekli eğitim de göz ardı edilmemelidir.

“Herkes için eşitlik”, bugün ve gelecekteki tüm toplulukları içeren bir anlayış olarak vurgulanmaktadır. Sürdürülebilir kentsel gelişim başlığına gerek kavramsal, gerekse proje bazlı ve fiili olarak sürekli atıfta bulunan bir belediye olması itibariyle yukarıda ki tüm başlıkları hayata geçirme kararlığındaki Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin bu son başlıkta da başarılı olduğu görülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Avrupa Konseyi'nin yayımlamış olduğu Bölgesel Demokrasi İçin Referans Çerçevesi (Reference Framework for Regional Democracy) (Anonim 2009) adlı çalışmanın başlangıç kısmında geçen bir paragrafta; “yerel ve bölgesel demokrasinin güçlendirilmesi ve insan haklarına saygının güvence altına alınması Avrupa Konseyi'nin ana hedeflerindedir, çünkü düzgün işleyen bir demokrasi, Avrupa'da barış ve istikrarın temellerinden birini sağlar” ifadesine yer vermektedir. AB yolunda ilerleyen ve Rio de Janeiro'da 1992 yılında çıktı olarak elde edilen Gündem 21 ve onun yerelleştirilmesi anlamını taşıyan YG-21 kavramlarına kadar olan süreci takip eden ve katılımcı olarak yer alan Türkiye Cumhuriyeti taraf olduğu bu belgelerin gerekliliklerini yerine getirmek için çaba göstermeye devam etmektedir. Ancak yukarıda belirtilen paragraf her ne kadar AB üyelerine yönelik olsa da, aslında dünya ölçeğinde olması gereken demokrasi anlayışının bir vurgulaması niteliğini taşımaktadır.

Yapılması gerekeni açısından Türkiye Cumhuriyeti adem-i merkeziyetçilik anlayışı (desantralizasyon) çerçevesinde gerekli yasal altlığı hazırlayarak demokrasinin kendi içerisinde geçirdiği evrimin bir noktasında konuya dahil olmuştur. Her ne kadar demokrasi ile ilgili en fazla 10.000 kişilik gruplarda kendini ifade edebilir şekilde yorumlar varsa da, demokrasi hala en geçerli ve adil yönetim biçimi olmayı sürdürmekte ve belki de son noktasında “computokrasi” aşamasına doğru hareketini devam ettirmektedir. Bilgisayar vasıtasıyla katılımcı taraf olarak kendini ifade eden birey için bir tanımlama olabilecek “computokrasi” sadece fikir beyanı için geçerli olabilecektir. Yaptırım sürecinde etkinliği sağlayıp sağlayamayacağı tartışmaya açık bir konudur.

Demokrasi, evrim geçirmeye devam etmekte ve yerel ihtiyaçların karşılanabilmesi için yerinden yönetim kavramına doğru genişlemektedir. Türkiye Cumhuriyeti hazırladığı yasal altlıkla büyükşehir belediyeleri kavramını yönetim sistemi içine dâhil etmiştir. Bu dâhil olma süreci ilgili belediye kavramının geniş yetkilerle donatılmasını ve bunun doğal sonucu olarak da yetki devri kavramını ortaya çıkarmıştır. Sorumluluklar hem detaylı hem de ağırlaştırılmış bir biçime sokulmuştur. Gündemde olan artık sürdürülebilirlik kavramıdır ve sürdürülebilirlik hayatın her noktasında asli amaç olarak

varlığını muhafaza etmektedir. Kentsel anlamda sürdürülebilirliğin en uç noktasında KENTGES kavramını uygulamaya koyan idare bunun gereklilikleri için her alanda çalışmalar yapmaya, yasal altlık ve finans anlamında destek vermeye çalışmaktadır. Bu kolay bir süreç değildir. Geçmişten bugüne mevcut olan birçok yapının veya yapılanmanın hukuki ve fiziki anlamda değiştirilmesi gerekmektedir. Bunun için çeşitli mekanizmalar varlığını sürdürmektedirler ve gelecekte de bunlara eklentiler olacaktır.

Yapılan çalışmada kavramsal tanımlamalardan düşünsel süreçlerden ve uygulamalardan bir sonuca varılmaya çalışılmış, ancak bütün yapılanlar gerek sosyal, gerekse ekonomik boyutları olan bu sorunun çok küçük bir parçasına dahi çözüm bulmaktan uzak, son derece dar çerçevede gerçekleştirilmiş bir denemedir. Ancak yapılan kaynak taramasıyla ulaşılan sonuçlar, sürdürülebilir bir kentleşme için sadece bunun için de değil, gelecek kuşakların kendine yaşam alanı bulabilmesi için neler yapılması gerekliliğine dair bazı sonuçları ortaya koymaktadır.

Eskişehir Belediyesinin su kaynaklarının korunması ve yönetimine ilişkin faaliyetleri incelendiğinde; su havzalarına belirli mesafelerden daha yakın herhangi bir inşaat faaliyetine, sebebi her ne olursa olsun izin verilmediği görülmektedir. Atık suların dönüştürülmesi, kullanım suyu olarak dönüşüm sürecinden geçmiş suyun kullanıma sunulması bir başka tedbir olarak düşünülebilir. Doğanın kendini yenilemesine dayanarak yağmur miktarını artıracak yapay göletler ve orman alanları ağaç dikiminin özendirilmesi ile artırılabilir ve bir kentin yaşanabilir kılınmasında önemli bir faktör görevini görebilir.

İklim ve enerji sorunlarının dikkate alınması, bir başka önemli konu olarak ön plana çıkmaktadır. Enerji kullanımı ve bu kullanımın iklim döngüsüne olası zararlarını engellemeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Enerji, dünya için en önemli kavram olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Mevcut durumda kullanılmakta olan fosil yakıtların çevreye verdiği zarar kesin bir biçimde kanıtlanmış bulunmaktadır. Kentsel alanda yaşamı oldukça zorlaştıran kavramlardan biri gereksiz ve yanlış enerji kullanımının yarattığı kirliliğin vermiş olduğu rahatsızlıktır. Ayrıca kullanımda olan enerjinin maliyeti çok yüksek olup, iklim değişikliklerine sebep olmakta ve yenilenebilir bir niteliği bulunmamaktadır. Bu iki olumsuz özelliğin giderilebilmesi için “yeşil enerji”

(yenilenebilir doğal kaynaklardan elde edilebilen elektrik veya biyo-yakıt gibi) kullanımı artırılmalı ve toplu taşıma özendirilerek maliyetler düşürülmelidir.

Doğal çeşitliliğin ve ekosistemin korunması, rehabilite edilmesi ve kirliliğin azaltılması, aynı zincirin diğer halkaları olarak sorun niteliği taşımaktadırlar. Sürdürülebilir bir kentleşme, özellikle tarım yapılabilir bir kentin insanların, hayvan ve bitkilerin doğal habitatını koruyacak nitelikleri taşıması bu iki soruna dair önlemleri içermektedir. Kişi başına düşen yeşil alan miktarlarının sadece nicel değil, aynı zamanda nitel olarak da tanımlanması gerektiği düşünülmektedir. Yeşil alan sadece bir ağaç, çim veya park gibi genel bir tanımlamadan çıkarılmalı ve bu kavramların çevreyi temizlemede daha etkin cinslerinin ekimi yapılmalıdır.

Şehirlerin çöp üretme kapasiteleri dikkate alındığında, çevre kirliliğinde etkin olan asli unsurun çöp üretimi olduğu söylenebilir. Çöplerin dönüşümü ve sistemli bir şekilde bertaraf edilmesi ciddiyetle ele alınması gerekmektedir. Eskişehir örneğinde olduğu gibi, özel depolama şekilleri ve dönüşüm süreçleri için yatırımlar özendirilmeli, konuyla ilgili uzman firmaların kurulması ve bunlarında denetlenmesi için gereklilikler yerine getirilmelidir.

Teknolojik ve doğal risklerin engellenmesine ilişkin faaliyetlerde ise, özellikle sanayi tesislerinin atık bacalarının filtreleme ve temizleme sistemlerinin derhal kurdurulması gerekmektedir. Bu kurulumlar için vergi muafiyetleri gibi ayrıcalık tanınması yaşanabilir bir kent için daha uygun bir zemin sağlayabilir. Yine afet riski olan bölgelerde doğal bütün olaylara karşı yasal denetim mekanizmalarının (depreme, su baskınına ve benzeri doğal afetlere karşı inşaatların yapılış tarzı ve malzemesini belirleyen yönetmelikler gibi) çok ağır yaptırımlar veya yapanlar için ödül mekanizmaları kurgulanarak hayata geçirilmesi gerekmektedir. Doğal kaynakların korunması, yönetimi ve atık miktarının azaltılması, belirtilen önlemlerle çevrenin korunması ve doğal döngüye sahip mal ve hizmetlerin kullanımının yaygınlaştırılması bu iki sorunu gidererek yaşanabilir bir çevreye sahip kentli kültürünün varlığını sağlayabilir.

Ekonomik boyutu ile Eskişehir Belediyesince, yeşil büyümeye dayalı bir ekonomik döngünün teşvik edilmesi amacıyla, konuyla ilgili yatırımların teşvik veya muafiyetler kapsamında geliştirilmesi yapılması gereken ilk şeydir. Yenilikçi ve akıllı şehirlerin geliştirilmesi, bağlantıların sağlanması, yerel ekonomi ve iş alanlarının geliştirilmesi, sürdürülebilir üretim ve tüketimin desteklenmesi, işbirliği ve yenilikçi ortaklıkların teşvik edilmesi gibi girişimler yürütülmelidir. Ayrıca, ekonomik anlamda doğal kaynakların üretim döngüsünü sağlayacak, maliyetleri düşürecek, toplumsal ve ekonomik bağlantıları sağlamlaştıracak, iş çeşidi ve alanlarını artıracak, daha doğal ürünlerin üretim ve tüketimini özendirecek, ihtiyaca uygun daha teknolojik ve akıllı yüksek profilli inşaatları teşvik edecek yasal ve gerekse eylemsel önlemler alınmalıdır. Böylece bugünkü nesil ile gelecek kuşaklar arasındaki hak dengesi hem kentsel hem de kırsal alanlarda sağlanabilecektir.

Sosyal ve kültürel boyutta, sosyal içeriklerin sağlanması, kamusal alanların artırılması ile tüm tabakaların etkileşimde bulunabileceği ortamın hazırlanması ve daha önce bahsedilen ekonomik ve çevresel boyutlu önlemler ile daha çok kaynaştırıcı kültürel ve sosyal etkinlikler vasıtasıyla toplumsal ve kuşaklar arası eşitliğin sağlanması amacıyla faaliyetler gerçekleştirilebilir. Herkes için belirli standartlara sahip meskenlerin temini (parklar, yeşil alanlar, spor tesisleri gibi özellikleri olan), sağlık ve refahın korunması, eğitim ve sporun geliştirilmesi, boş zamanları değerlendirme anlamında fırsatların geliştirilmesi için gerekli eylemlerin tüm bu faktörleri gözeten bütüncül bir plan çerçevesinde gerçekleştirilmesi ile daha etkileşimli ve kültürel zenginlikleri içeren, kentin ve kentliliğin devamını kuşaklar boyu aktaran bir kentin yaratılmasını sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

İyi bir yönetişimin sağlanabilmesi için bölgesel stratejilerin entegrasyonunun sağlanması, kalkınma ajanslarının yapmaya çalıştığı karşılıklı ilişkilendirmelerin yanı sıra gerek imar planlarında, gerek kalkınma stratejilerinde bölgeler içi ve bölgeler arası bağıntının sağlanması önemlidir. Sürdürülebilir ve finansal bir şehir yönetiminin desteklenmesi için yapılacaklar, yerel yönetimlerin bütçelerini güçlendirecek önlemler ile birlikte yürütülmelidir. Değerlendirmeye ve sürekli iyileştirmeye yönelik bir sürecin uygulanması için sürekli denetim mekanizmaları geliştirilmeli ve denetim faaliyetlerine

yurttaş/vatandaş/hemşeri katılımının artırılması sağlanmalıdır. Geniş yönetim ağının güçlendirilmesi ve bu bağlamda tüm ilgili kurumların bütünleşik yapılarının sağlanabilmesi için kapasitenin ve ilgili ilişkiler ağının inşa edilmelidir.

Mekânsal olarak, gerek çevre düzeni planı, gerekse bağlı alt ölçek planların doğru yapılandırılması ve alternatif bir hareketlilik sisteminin (taşıma veya sosyal anlamda) geliştirilmesi gerekmektedir. Yüksek kaliteye sahip ve fonksiyonel yaşam alanları ve kamusal alanların geliştirilmesi, mimari veya peyzaj anlamında şehrin kendisine has kültürel dokusunu da koruyacak şekilde gelişimin ve planlamanın sağlanması, bölgesel anlamda esnekliğin geliştirilmesi, mekânsal eşitliğin sağlanması, arazi ve kaynak tüketiminin sınırlanması aracılığıyla kentlerin daha çevreci, daha eşitlikçi, daha etkileşime açık, sınıf ayrımlarının daha az olduğu, daha kentli kültürüne sahip ortamlar haline getirilmesi mümkün görülmektedir.

Belirtilen faaliyetlerin yerine getirilmesi, dünya nüfusunun çoğunluğunun yaşam alanını oluşturan kent ölçekli yerleşim birimlerini daha yaşanabilir kılacaktır. Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin yerine getirmiş olduğu faaliyetlerin Aalborg Şartı Kriterleri'ne uygunluğunun tartışıldığı bu çalışmada yapılan değerlendirmenin temelini teşkil eden faaliyetler bütünü, sürdürülebilir bir kenti yapılandırabilmek için gereklilikleri içermektedir. Ancak bu gereklilikleri yerine getirebilmek kolay değildir. Daha yaşanabilir bir çevre için yapılan yeşil alan kamulaştırmaları, atık su şebekesi yatırımları, çevreci bir toplu taşıma örneği olarak suyolu taşımacılığı Belediye'nin bütçesine belirli bir yük getirmektedir. Stratejik plan dâhilinde yapılan imar planları, sosyokültürel ve sosyoekonomik faaliyetler, teknoloji transferine dayalı yatırımlar gibi faaliyetler yine bütçeye ek bir yük getirmektedir. Bütün sayılanlar için en önemli olgu finans kaynağı bulunabilmesidir. Önceki bölümde tartışılan bu faaliyetler belirli koşulların sağlanarak daha yaşanabilir bir kent olgusunu ortaya koyabilmek için yerine getirilen bir uğraşlar bütününi teşkil etmektedirler. Koşulların belirli standartlar sağlanarak iyileştirilmesi, gayrimenkul değerlerinin belirlenmesinde bu standartların göz önüne alınarak değerlendirme faaliyetlerinin yerine getirilmesini sağlayacaktır. Belirli koşullara sahip yerleşim, ticaret ve sosyal alanların varlığı bu koşulların sayısal bir değer atfedilerek değerlendirme sürecine katkısını kolaylaştıracaktır. Değeri daha kesin olarak belirlenen gayrimenkuller öncelikle

alım satım faaliyetlerinde aldatılma olasılığının önüne geçeceği gibi, aynı zamanda eldeki yapı stokunun toplam değerinin daha net bir biçimde bilinmesine yol açacaktır. Ayrıca, menkulleştirme süreci daha kesin değerler üzerinden gerçekleşecek, daha sağlam bir alt yapıya sahip bir piyasanın varlığı söz konusu olacaktır. Böylesi bir piyasa daha çok katılımcıyı kendisine çekecek, çok daha derin ve daha geniş bir işlem hacmine sahip olacaktır.

Denetimi daha kolay ve daha etkin bir piyasa, daha şeffaf ve bilgilerin herkesin erişimine açık olduğu bir gayrimenkul piyasası, gayrimenkul geliştirme ve yönetiminin asıl amacı olan düzenli, denetimli ve katılımcı tarafların güvenliğinin sağlandığı bir piyasa olarak makroekonomik anlamda gerek tasarrufların artması, gerekse sermaye birikiminin artışına hizmet edilmesi olacaktır. Bunun için başta yerel idareler olmak üzere ilgili bütün kamu kurumlarında gayrimenkul geliştirme ve yönetimi uzmanlarının çevre ve şehircilik, mülkiyet ve vergileme ile proje geliştirme ve yönetimi birimlerinde istihdam edilmesi ile yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde sürdürülebilirlik hedefine ulaşılmasına katkı yapılması mümkün olabileceği açıktır.

KAYNAKLAR

- Anonim. 2011. Web Sitesi. <http://www.kalkinma.gov.tr>. Erişim Tarihi: 20.01.2018.
- Anonim. 2013a. Web Sitesi. <https://personel.omu.edu.tr/>. Erişim Tarihi: 05.12.2017.
- Anonim. 2013b. Web Sitesi. <http://www.csb.gov.tr/db>. Erişim Tarihi: 28.12.2017.
- Anonim. 2017a. Web Sitesi. <http://www.tdk.gov.tr>. Erişim Tarihi: 24.11.2017.
- Anonim. 2017b. Web Sitesi. <https://cap.ksu.edu.sa>. Erişim Tarihi: 30.11.2017.
- Anonim. 2017c. <http://www.tbb.gov.tr/belediyelerimiz/istatistikler/genel-istatistikler/>. Erişim Tarihi: 22.12.2017.
- Anonim. 2017d. Web Sitesi. <http://www.eskisehir.bel.tr>. Erişim Tarihi: 28.12.2017.
- Anonim. 2017e. Web Sitesi. <http://www.mfa.gov.tr/yerel-gundem-21.tr.mfa>. Erişim Tarihi: 30.01.2018.
- Anonim. 2018. Web Sitesi. <http://dergiler.ankara.edu.tr>. Erişim Tarihi: 20.01.2018.
- Anonymous. 1999. Web Sitesi. <https://ec.europa.eu>. Erişim Tarihi: 03.01.2018.
- Anonymous. 2016. Web Sitesi. <http://www.environicfoundation.org>. Erişim Tarihi: 22.12.2017.
- Anonymous. 2017a. Web Sitesi. <https://www.merriam-webster.com>. Erişim Tarihi: 29.11.2017.
- Anonymous. 2017a. Web Sitesi. <https://edoc.coe>. Erişim Tarihi: 01.12.2017.
- Anonymous. 2017b. Web Sitesi. <http://www.undp.org>. Erişim Tarihi: 06.12.2017.
- Campbell, S. 1996. Green Cities, Growing Cities, Just Cities? Urban Planning and the Contradictions of Sustainable Development. *Journal of the American Planning Association*, 62(3): 296-311.
- Emrealp, S. 2005. Türkiye Yerel Gündem 21 Programı Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler. Erişim Tarihi: 06.12.2017.
- Geenhuisan, M.V. ve Nijkamp, P. 1994. Sürdürülebilir Kenti Nasıl Planlamalı?. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 64-65, 129-140. Erişim Tarihi: 01.12.2017.
- Keleş, R. 1998. Kent Bilim Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, 224 s., Ankara.
- Keleş, R. 2005. Kent ve Kültür Üzerine. *Mülkiye Dergisi*, XXIX (246):23-44.

- Lele, S.M. 1988. The Concept of Sustainability. Paper Presented at the Interdisciplinary Conference on Natural Resource Modelling and Analysis. Halifax, Canada: September 29-October 1'den aktaran Sharachandra M. Lele. Sustainable Development: A Critical Review. World Development, 19(6): 607-621.
- Pearce, D.W., Markyanda, A. ve Barbier, E. 1990. Sustainable Development: Economics and the Environment in the Third World, Edgar, Aldershot'tan aktaran Erhun Kula; History of Environmental Economic Thought, Routledge, London, UK.
- Pigou, A. 1912. Wealth and Welfare. Macmillan, London'dan aktaran Erhun Kula, History of Environmental Economic Thought, Routledge, London, UK.
- Pigou, A. 1920. Income, Macmillan, London'dan aktaran Erhun Kula. History of Environmental Economic Thought, Routledge, London, UK.
- Schumacher, E.F., 1995. Küçük Güzeldir. Osman Deniztekin (Çev.), 3. Baskı, Cep Kitapları A.Ş., İstanbul.
- Tekeli, İ. 1996. Habitat II Konferansı Yazıları. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- Tosun, E.K. 2009. Paradoks. Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, 5(2), Web Sitesi: <http://www.paradoks.org>. Erişim Tarihi: 01.12.2017.
- Yazar K. H. 2006. Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Yöntem Önerisi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.

EK Avrupa Vakfı Çalışması Kentsel Sürdürülebilirlik Gösterge Çizelgesi

Tema	Tanım	Ölçü	Politika	Alt Göstergeler / Bileşen Verileri
Küresel İklim Değişikliği Göstergesi	Kentlerin küresel iklim değişikliğine katkısı/etkisi	Küresel iklim eşdeğeri (GCEq) = toplam sera gazları (CO ₂ , CH ₄ , N ₂ O ve CFC'ler).	Sera gazlarının deşarjının azaltılması	Salınan toplam CO ₂ , CH ₄ , N ₂ O ve CFC'ler ve halonlar
Hava Kalitesi Göstergesi	En olumsuz ölçümde, yıl içinde yasada belirtilen alarm düzeylerinin aşıldığı gün sayısı		Herkes için hava kalitesinin iyileştirilmesi	Alt gösterge: Yıl içinde alarm düzeylerinin aşıldığı ve trafik döngüsünün durdurulduğu gün sayısı
Asitleşme Göstergesi	Asidik bileşenlerin birikmesi	Asitleşme eşdeğeri (Aeq) = asidik bileşenlerin neden olduğu hektar başına biriken miktar	Çökeltmenin etkili biçimde azaltımı	Hektar başına SO ₂ birikimi Hektar başına NO ₂ birikimi Hektar başına NH ₃ birikim,
Ekosistem Toksikasyon (Zehirli Atık) Göstergesi	Toksik maddelerin salınımı	Toksik madde eşdeğeri (TSeq) = öncelikli maddelerin ve radyoaktif maddelerin toplam salınımı	Kentte açığa çıkan her tehlikeli maddenin miktarının, bu maddenin taşıdığı riskin ihmal edilebilir olduğu düzeye indirilmesi	Salınmış kadmium, poliaromatik hidrokarbon, civa, dioksin, epoksietan, florür ve bakır miktarları Salınmış radyoaktif maddeler
Kentsel Hareketlilik veya Temiz Ulaşım Göstergesi	Özellikle iş yeri konut yolculukları ve temel gereksinimler için (zorunlu yolculuklar), çevre dostu ulaşım türlerinin kullanılması	Kentsel hareketlilik eşdeğeri (Umeq) = her yıl kentte oturan başına çevre dostu olmayan (özel otomobil) türlerle yapılmış yolcu km sayısı (yolcu km kestirilemiyorsa, yolculuklar da kullanılabilir) Zorunlu kentsel hareketlilik eşdeğeri (EUMeq) = temel gereksinimler için her yıl kentte oturan başına yapılan toplam yolcu km sayısı – yürüyerek ve bisikletle yapılan yolcu km – kamu taşımacılığıyla yapılan yolcu km	Motorlu taşıtların gereksiz kullanımının azaltılması, zorunlu yolculukların azaltılması ve erişilebilirliğin artırılması	Alt göstergeler: zorunlu kentsel hareketlilik göstergesi (EUMeq, özellikle konut-işyeri yolculukları için) Yolculuk amaçlarına ve ulaşım türlerine göre alt göstergeler geliştirilebilir (turizm, çalışma ve öğrencilik, eğlence, iş, taşımacılık). Bileşen verisi: Her yıl kentte oturanlar başına özel otomobil ile yapılan toplam yolculuk sayısı (ve uzunluğu) ve konut-işyeri amaçlı ve temel gereksinimler için yapılan yolculuk sayısı (ve uzunluğu)

EK Avrupa Vakfı Çalışması Kentsel Sürdürülebilirlik Göstergesi Çizelgesi (devam)

Tema	Tanım	Ölçü	Politika	Alt Göstergeler / Bileşen Verileri
Katı Atık Yönetimi Göstergesi	Toplam imha edilen katı atık hacmi	Her yıl kentte oturan başına ton cinsinden imha eşdeğeri (Deq)	Temel amaç: katı atığın en aza indirgenmesi, yani önleme ve sakınma, tekrar kullanma ve geri dönüşüm, imha için ayrılan katı atığın etkili biçimde azaltılması	Alt göstergeler: Yakılarak imha edilen, kontrollü/kontrolsüz arazi doldurma alanlarında imha edilen katı atık; tekrar kullanılan veya geri dönüştürülen katı atık Bileşen verisi: İnşaat ve yıkım kaynaklı katı atık, endüstriyel katı atık, evsel katı atık, perakende ve hizmet katı atıkları
Enerji Tüketimi Göstergesi	Tüketilen toplam enerji miktarı	Her yıl kentte oturan başına TOE (ton cinsinden petrol eşdeğeri) olarak enerji eşdeğeri (Eeq)	Koruma ve azaltım	Alt göstergeler: üretim kaynağına göre tüketilen enerji (yenilenebilir enerji, elektrik, petrol, gaz yağı, ağır fuel oil, doğal gaz, karbon ve odun) Bileşen verisi: evsel, endüstriyel, hizmetler, kamusal mekânlarda enerji kullanımı
Su Tüketimi Göstergesi	Çekilen toplam su miktarı	Her yıl kentte oturan başına m3 cinsinden su eşdeğeri (Weq)	Koruma kalıpları ve teknikleri, geri dönüşüm ve tekrar kullanma yolları ile su tüketiminin azaltılması	Bileşen verisi: evsel, endüstriyel, inşaat sektörü, perakende hizmetler, kamusal mekânların bakımı için su kullanımı
Sıkıntı Göstergesi	Gürültü, koku ve görsel kirlilik tarafından yaratılan sıkıntı	Sıkıntı eşdeğeri (Neq) = gürültü, koku ve görsel kirlilikten etkilenen nüfus oranı	Kokunun, gürültünün ve görsel kirliliğin azaltılması ile yerel çevrelerin iyileştirilmesi	Alt gösterge: Sözü edilen faktörlerin birinden ciddi biçimde etkilenen nüfus oranı için bir alt gösterge olması esastır. Bileşenler verisi: gürültüden, kokudan, görsel kirlilikten (örneğin graffiti) olumsuz etkilenen nüfus oranı

EK Avrupa Vakfı Çalışması Kentsel Sürdürülebilirlik Gösterge Çizelgesi (devam)

Tema	Tanım	Ölçü	Politika	Alt Göstergeler / Bileşen Verileri
Sosyal Adalet Göstergesi	Bir kentin sosyal sürdürülebilirlik düzeyi	Yoksulluktan, işsizlikten etkilenen, eğitim/öğretim, bilgi, eğlence hizmetlerine erişim sorunu olan nüfus oranı olarak ifade edilen sosyal adalet eşdeğeri (Sjeq)	Dışlanmış ve marjinal kalmış nüfus oranının azaltılması (ideal olarak bitirilmesi)	Alt göstergeler: Sözü edilen bileşenlerin birinden ciddi biçimde etkilenen nüfus oranı için bir alt gösterge olması esastır. Kırılgan nüfus grupları için de alt göstergeler olması esastır (gençler, kadınlar, engelliler ve uzun dönemli işsizler). Bileşen verisi: Yoksulluktan, işsizlikten etkilenen, eğitim/öğretim, bilgi, eğlence hizmetlerine erişim sorunu olan nüfus oranı
Konut Kalitesi Göstergesi	Kentte oturanların muzdarip olduğu düşük konut koşulları	Konut kalitesi eşdeğeri (HQeq) = konutu olmayan veya düşük nitelikli konut çevrelerinde oturan nüfus oranı	Kentte oturan herkese iyi konut koşulları sunmak	Alt gösterge: Kentte oturanlar içinde evsizlerin oranı veya evsiz kalabileceklerin oranı Bileşenler verisi: evsiz nüfusun oranı; evini kaybetme tehdidi altında bulunan nüfus oranı; düşük nitelikli konut koşullarında yaşayan nüfus oranı
Kentsel Güvenlik Göstergesi	İnsanların kent güvenliği konusundaki eksikliklerden muzdarip olma düzeyi	Kentsel güvenlik eşdeğeri (USeq) = suç ve trafik kazalarından ciddi şekilde etkilenen nüfus oranı	Kent güvenliğinin güçlendirilmesi, saldırıların ve olayların azaltılması (ideal olarak ortadan kaldırılması)	Alt gösterge: Geri döndürülemez uzun dönemli zararların toplam oranı için bir alt gösterge olması esastır. Bileşen verisi: Saldırıya uğrayan nüfus oranı, yol kazalarından etkilenen nüfus oranı
Ekonomik Kentsel Sürdürülebilirlik Göstergesi	Kentsel ekonominin varlığını sürdürebilmesi	Ekonomik sürdürülebilirlik eşdeğeri (ESeq) = her yıl kentte oturan başına kent geliri – kentin mali açığı – çevresel harcamalar – kirlilik hasarı	Kent gelirinin ve bütçesinin artırılması ve kirlilik hasarının azaltılması ile ekonomik sürdürülebilirliğin artırılması	Bileşen verisi: Kent geliri (birey gelirlerinin toplamı); kentin mali açıkları (–) (kent bütçesi – vergiler); çevresel harcamalar (katı atık toplama, kanalizasyon, ulaşım, su yönetimi için); kirlilik hasarı (hava, su, toprak)

EK Avrupa Vakfı Çalışması Kentsel Sürdürülebilirlik Gösterge Çizelgesi (devam)

Tema	Tanım	Ölçü	Politika	Alt Göstergeler / Bileşen Verileri
Yeşil Alan, Kamusal Alan Ve Miras Göstergesi	Yeşil alan, kamusal alanlar ve miras için gereken iyileştirmeler	Yeşil alan, kamusal alanlar ve miras eşdeğeri (GPSeq) = iyileştirilmesi gereken yeşil alan, kamusal alanlar ve yerel mirasın oranı	Yeşil alanların ve kamusal alanların iyileştirilmesi, sitlerin restore edilmesi, kentlerin kimliklerinin güçlendirilmesi	Alt gösterge: Kentsel yaşam kalitesi için kentte oturanlar başına yeşil alan yüzeyi, miras alanları yüzeyi ve kamusal alanlar yüzeyi olması önemlidir. Bunlar alternatif göstergeler olarak önerilmektedir. Bileşen verisi: iyileştirilmesi gereken yeşil alan oranı/toplam yeşil alan yüzeyi; iyileştirilmesi gereken miras alanları oranı/toplam miras alanı yüzeyi; iyileştirilmesi gereken kamusal alanlar (miras sit alanları dâhil) oranı/toplam kamusal alan yüzeyi
Yurttaş Katılımı Göstergesi	Yerel halkın karar verme süreçlerine ve yerel yaşam kalitesini iyileştirmeye katılım düzeyi	Yurttaş katılımı eşdeğeri (CPEq) = yerel seçimlere veya kentsel iyileştirme ve yaşam kalitesi derneklerine aktif olarak katılan nüfus oranı	Kentlerin yurttaşlarla beraber yönetilmesi, tüm aktörlerle beraber yerel yönetim	Bileşen verisi: Yerel seçimlere katılan nüfus oranı; çevresel, kamu sağlığı ve kültürel derneklerin aktif üyesi olan nüfus oranı
Eşsiz (Unique) Sürdürülebilirlik Göstergesi	Her kent için eşsiz olan bir özelliğe göre belirlenen gösterge (yani eşsiz iklimsel ve yerel koşullar); veya Olimpiyat Oyunları, evrensel sergiler gibi hayatta bir kez olabilecek organizasyonların planlanması. Bu gösterge eşsiz faktörlerin veya organizasyonların çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla kentsel sürdürülebilirliğe yaptığı katkının düzeyini göstermelidir.			

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Selenge YAŞAR

Doğum Yeri : Ankara

Doğum Tarihi : 23.02.1980

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise : Etimesgut Anadolu Kız Meslek Lisesi - 1998

Ön Lisans : Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Meslek Yüksekokulu Deri
Konfeksiyonu - 2003

Lisans : Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü - 2012

Yüksek Lisans : Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Gayrimenkul Geliştirme
ve Yönetimi Bölümü - 2018

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Sincan Tapu Müdürlüğü.